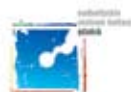

POMORSKIE ABC PRZESTRZENI

GDAŃSK 2013

Organizator: Nadbaltyckie Centrum Kultury w Gdańsku

Współorganizatorzy: Departament Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego - Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej, Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych, Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej w Gdańsku

Partnerzy: Pomorska Izba Architektów RP

Dofinansowanie: Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku

Koordynator projektu: Magdalena Zakrzewska-Duda (NCK)

Zespół projektowy: Anna Gołędzinowska (DRRP UMWP), Anna Łoziak (DRRP UMWP), Elżbieta Marczak (WAPG), Renata Mistarz (CEN), Katarzyna Sulewska (CIEE PPK)

Opracowanie graficzne publikacji: Julia Porańska

Redakcja i korekta publikacji: Aleksandra Kminikowska

1	Opis projektu „Przestrzeń wokół nas”	4	▶
2	Interaktywna platforma internetowa	6	▶
3	Zdjęcia z projektu	7	▶
4	Konkurs na projekt działań z zakresu edukacji przestrzennej	11	▶
	II miejsce ex aequo: „Mój ślad” - ramowy scenariusz II miejsce ex aequo: „Nie zamykaj oczu - rozejrzyj się wokół, co widzisz?” - ramowy scenariusz III miejsce ex aequo: „U podnóża Białej Góry” - ramowy scenariusz III miejsce ex aequo: „Chata Kaszuba to nasza chluba – architektura regionalna bez tajemnic” - ramowy scenariusz Wyróżnienie: „Matematyczne igraszki na zamku” - ramowy scenariusz Wyróżnienie: „Odbieram, czuję i kreuję przestrzeń” - ramowy scenariusz Wyróżnienie: „Topograficy” - ramowy scenariusz		
5	Konferencja „Edukacja przestrzenna - programy i metody kształcenia”	77	▶
	Ramowy program konferencji Podsumowanie konferencji „Edukacja przestrzenna - programy i metody kształcenia” Opinie z panelu: Anna Komorowska: „Przestrzeń wokół nas” Bartosz Macikowski: „Kształtowanie przestrzeni” Piotr Marczak: „Edukator architektoniczny” Anna Wróbel-Johnson: „Odczuwanie architektury” Katarzyna i Jakub Szczepańscy: „Wędrówki - Gdański model edukacji przestrzennej”		
6	Piknik edukacyjny „Przestrzeń wokół nas”	93	▶
7	Lekcje pokazowe	95	▶
8	Opis słownika dla dzieci	97	▶
9	Pomorskie ABC przestrzeni - ilustrowany słownik dla dzieci kl. 4-6	101	▶

OPIS PROJEKTU

„Przestrzeń wokół nas” to projekt mający na celu stworzenie nowatorskiego zestawu narzędzi edukacyjnych z zakresu nauczania o przestrzeni. Kierowany jest przede wszystkim do nauczycieli i uczniów klas 4-6 oraz osób oddziałujących na tę grupę w ramach form edukacji nieformalnej. Mamy jednak nadzieję, że wszyscy zainteresowani tą tematyką, zarówno, duzi i mali, znajdą tu coś ciekawego dla siebie.

Projekt składa się z 6 komponentów. Jego podstawą, wokół której oscylują inne działania, jest **„Pomorskie ABC przestrzeni - ilustrowany słownik dla dzieci kl. 4-6”** w wersji elektronicznej. Słownik zawiera hasła związane z podstawowymi pojęciami z zakresu architektury, urbanistyki i planowania przestrzennego oraz pojęciami związanymi z uwarunkowaniami i wartościami przyrodniczymi, charakterystycznymi dla przestrzeni woj. pomorskiego.

W celu jak najszerzej popularyzacji słownika oraz uczynienia z niego narzędzia interaktywnego **stworzyliśmy platformę internetową z bazą haseł**, którą użytkownicy będą samodzielnie rozbudowywać. Na stronie internetowej **www.przestrzen.eu** znajduje się również blog dokumentujący nasze działania. Zachęcamy także do odwiedzania profilu „Przestrzeń wokół nas” na Facebooku.

W ramach projektu, w nawiązaniu do słownika ogłoszony został **konkurs na projekty edukacyjne**, przybliżające uczniom podstawowe zagadnienia związane z przestrzenią i krajobrazem, a także prezentujące specyfikę pomorskich krajobrazów. Projekty te realizowane będą m.in. podczas zajęć lekcyjnych, pozalekcyjnych i w tzw. edukacji nieformalnej.

W celu popularyzacji konkursu na projekty edukacyjne przygotowane zostały **trzy lekcje pokazowe on-line** (jedna w szkole i dwie w terenie). Lekcje zostały sfilmowane i umieszczone wraz ze scenariuszami na stronie internetowej **www.przestrzen.eu**.

Kolejnym komponentem projektu jest **seminarium dla nauczycieli nt. innowacyjnych metod nauczania o przestrzeni**. W ramach seminarium odbyły się prezentacje ekspertów, debaty i warsztaty dla uczestników.

Aby rozpowszechnić idee projektu, zorganizowaliśmy w dwóch odstępach **piknik edukacyjno-artystyczny „Przestrzeń wokół nas”**. W ramach wydarzenia odbyły się różnorodne warsztaty zawierające przekaz ekologiczny.

Interaktywna platforma internetowa www.przestrzen.eu

W celu jak najszerzej popularyzacji słownika pt. **„Pomorskie ABC przestrzeni – ilustrowany słownik dla dzieci kl. 4–6”** oraz uczynienia z niego narzędzia interaktywnego, stworzyliśmy platformę internetową z bazą haseł, którą użytkownicy mogą samodzielnie rozbudowywać.

Hasło dodać należy poprzez zakładkę „Zaproponuj hasło”; można tam również dołączyć ilustrację lub zdjęcie. Treść tekstu, po zweryfikowaniu przez eksperta, umieszczona zostanie pośród haseł słownika. Zachęcamy wszystkich do korzystania z tej funkcji!

Na stronie **www.przestrzen.eu** znajduje się też blog dokumentujący nasze działania. Można stamtąd pobrać różnorakie materiały edukacyjne, które przydatne będą podczas zajęć lekcyjnych, zarówno w szkole, jak i poza nią. Zapraszamy też do odwiedzania naszego profilu na Facebooku – „Przestrzeń wokół nas”. Prezentowane są tam ciekawostki dotyczące architektury i przestrzeni oraz zapowiedzi wydarzeń z nimi związanych, skierowane przede wszystkim do dzieci i młodzieży.

ZDJĘCIA Z PROJEKTU

1. Lekcja pokazowa – „Mali architekci”, fot. Anna Rezulak
2. Lekcja pokazowa – „Mój ślad”, fot. Agnieszka Grochowska
3. Lekcja pokazowa – „Mali architekci”, fot. Anna Rezulak
4. Lekcja pokazowa – „Mój ślad”, fot. Agnieszka Grochowska
5. Lekcja pokazowa – „Poznajemy style architektoniczne”, fot. Piotr Marczak
6. Lekcja pokazowa – „Poznajemy style architektoniczne”, fot. Piotr Marczak

1. Konferencja „Przestrzeń wokół nas”, fot. Renata Mistrz
2. Warsztaty, piknik edukacyjny „Przestrzeń wokół nas”, fot. Agnieszka Cichocka
3. Konferencja, warsztaty „Stodkie Miasto”, fot. Renata Mistrz
4. Warsztaty, piknik edukacyjny „Przestrzeń wokół nas”, fot. Agnieszka Cichocka
5. Warsztaty, piknik edukacyjny „Przestrzeń wokół nas”, fot. Marcin Gerwin

1

3

4

2

5

1. Piknik edukacyjny podczas Nocy Muzeów - „Klockologia”,
fot. Radosław Jachimowicz
2. Piknik edukacyjny podczas Nocy Muzeów – przestrzeń
Centrum św. Jana, fot. Radosław Jachimowicz
3. Piknik edukacyjny podczas Nocy Muzeów - „Leśne Miasteczko”
fot. Radosław Jachimowicz
4. Piknik edukacyjny podczas Nocy Muzeów - „Zobaczyć na nowo”
fot. Radosław Jachimowicz
5. Piknik edukacyjny podczas Nocy Muzeów - „Klockologia”
fot. Radosław Jachimowicz

KONKURS NA PROJEKT DZIAŁAŃ
Z ZAKRESU EDUKACJI PRZESTRZENNEJ

PODSUMOWANIE KONKURSU

na projekt działań edukacyjnych „Przestrzeń wokół nas”

Projekty zgłoszonych działań edukacyjnych prezentowały bardzo zróżnicowane podejście do tematu ogłoszonego konkursu. Można je podzielić na kilka grup, biorąc pod uwagę:

- **stopień przygotowania do wykorzystania jako materiały dydaktyczne** - zgłoszono zarówno kompletne projekty stanowiące praktyczne narzędzie, gotowe do bezpośredniego zastosowania w pracy z dziećmi, jak i projekty, będące dopiero zapisem pewnego pomysłu, wymagające dalszego opracowania oraz projekty, których realizacja uzależniona jest od zaangażowania (poza nauczycielem) osób z profesjonalnym przygotowaniem (przyrodnik, architekt, urbanista...);
- **typ przestrzeni jakiej dotyczyć ma działanie edukacyjne** – część projektów odnosi się wyłącznie lub przede wszystkim do „środowiska zurbanizowanego”, część do „środowiska naturalnego”, zaproponowano również projekty uwzględniające kompleksowe podejście w tym zakresie, budujące wrażliwość, jak i odpowiedzialność w stosunku do każdego typu przestrzeni, zarówno tej kształtowanej przez naturę, jak i przez człowieka;
- **miejsce realizacji działania** - część projektów stanowi uniwersalne narzędzie, możliwe do wykorzystania w różnych lokalizacjach, część dedykowana jest konkretnym miejscom.

Na bazie nagrodzonych i wyróżnionych projektów możliwe byłoby, przy zaangażowaniu odpowiednich osób i/lub organizacji, stworzenie stałej oferty dla szkół oraz innych podmiotów, realizujących różne formy edukacji nieformalnej w zakresie edukacji przestrzennej i krajobrazowej.

Zachęcamy do twórczego korzystania z zamieszczonych poniżej projektów!

MÓJ ŚLAD

II nagroda (ex aequo) za spójność działań, integrację wiedzy z wielu dziedzin, naukę szacunku do otoczenia i poczucia odpowiedzialności za ingerencję w przestrzeń, uniwersalność jako narzędzia dla nauczyciela/prowadzącego zajęcia

- projekt kompleksowy dotyczący interakcji człowieka, zarówno ze środowiskiem naturalnym, jak i zurbanizowanym
- możliwość zdobycia konkretnej wiedzy teoretycznej, poznania określonych zasad, następnie skonfrontowania tej wiedzy „w terenie” oraz wykorzystania do działań kreatywnych i krytycznej dyskusji
- projekt wymagający zaangażowania profesjonalistów w konkretnych dziedzinach (plastyk, leśnik, architekt, urbanista)

NIE ZAMYKAJ OCZU - ROZEJRZYJ SIĘ WOKOŁO, CO WIDZISZ?

II nagroda (ex aequo) za uwrażliwienie na najbliższe otoczenie, uświadamianie odpowiedzialności za ingerencję w przestrzeń, zwrócenie uwagi na wpływ działań poszczególnych użytkowników przestrzeni na jej ostateczny wygląd

- istotna rola prowadzącego zajęcia, potrafiącego wskazać pozytywne i negatywne przykłady z odpowiednią argumentacją
- projekt dotyczący przede wszystkim „środowiska zurbanizowanego”

U PODNÓŻA BIAŁEJ GÓRY

III nagroda (ex aequo) za różnorodność proponowanych metod i technik pracy oraz naukę działania w interdyscyplinarnych zespołach (możliwość rozwijania pasji badawczych i artystycznych, podział zadań)

- silne nawiązanie do specyfiki obszaru Żutaw, choć możliwe jest wykorzystanie pomysłów zawartych w projekcie (po dostosowaniu go do innych uwarunkowań)

CHATA KASZUBA TO NASZA CHLUBA - ARCHITEKTURA REGIONALNA BEZ TAJEMNIC

III nagroda (ex aequo) za szerokie tło dla konkretnego przykładu architektury kaszubskiej (krajobraz kulturowy, architektura regionalna, ruralistyczna, specyfika rozwiązań materiałowych i konstrukcyjnych) oraz uniwersalne wiadomości dotyczące przestrzeni, atrakcyjne karty pracy i propozycje zajęć warsztatowych

- gotowy materiał do wykorzystania przez nauczyciela w przypadku wycieczki do skansenu we Wdzydzach Kiszewskich, choć możliwe jest wykorzystanie pomysłów zawartych w projekcie, po dostosowaniu go do specyfiki innych lokalizacji

MATEMATYCZNE IGRASZKI NA ZAMKU

Wyróżnienie za proste i ciekawe zadania, jak również za łatwość do znalezienia analogii i zastosowania w innej lokalizacji

- gotowy materiał do wykorzystania przez nauczyciela w przypadku wycieczki do Malborka – zestaw zadań gwarantujących dzieciom dobrą zabawę i zaangażowanie podczas zwiedzania zamku
- nauka różnych sposobów wymiarowania, nauka pracy z mapą i modelem w skali, zwrócenie uwagi na charakterystyczne elementy architektury obronnej

ODBIERAM, CZUJĘ I KREUJĘ PRZESTRZEŃ

Wyróżnienie za pomysł, który przy zaangażowaniu odpowiednich podmiotów stanowiłby ciekawą ofertę dla szkół

TOPOGRAFICY: Towarzystwo Odkrywców Przestrzeni

Wyróżnienie za interesujący pomysł na utworzenie struktury organizacyjnej

RAMOWY SCENARIUSZ - „MÓJ ŚLAD”

II NAGRODA (ex aequo) w konkursie na projekt działań edukacyjnych z zakresu edukacji przestrzennej
„Przestrzeń wokół nas”

tytuł działania edukacyjnego	„MÓJ ŚLAD”
autor	Agnieszka Grochowska
słowa klucze	antropopresja, bioróżnorodność, ekosystem, krajobraz kulturowy (zurbanizowany), krajobraz naturalny (niezurbanizowany), kształtowanie przestrzeni, las, ład przestrzenny, miasto, ochrona przyrody, rozwój zrównoważony
forma działania	Zajęcia plenerowe I Etap – warsztaty w środowisku naturalnym, w pobliżu lasu II Etap – warsztaty w środowisku zurbanizowanym
cel ogólny	Najważniejszym celem jest wykształcenie u uczestników projektu postawy poszanowania otoczenia. Celem I Etapu jest wytworzenie postawy odpowiedzialności wobec środowiska naturalnego, poprzez zwrócenie uwagi na wartości biologiczne oraz krajobrazowe przestrzeni kształtowanej przez naturę. Celem II Etapu jest wytworzenie u uczestników postawy poszanowania otoczenia w krajobrazie kulturowym, a także świadomości, że jako obywatele mają wpływ na kształt przestrzeni publicznej.
cele szczegółowe	I Etap - Uczestnicy uzyskują ogólną wiedzę na temat ekosystemu leśnego: bioróżnorodności, gospodarki leśnej,

	problemu zaśmiecania lasów, biodegradacji odpadów, odnawialności ekosystemu leśnego, poznają pozagospodarcze funkcje lasu. Zapoznają się także z podstawowymi pojęciami architektury krajobrazu, takimi jak: wnętrze, dominanta, oś widokowa. Dowiedzą się o problemie estetycznej ingerencji w środowisko naturalne. Poznają pojęcie antropopresji i metody ochrony przyrody. Celem drugorzędnym etapu „leśnego” jest poznanie kierunku sztuki <i>Land art</i> (Sztuka Ziemi) i związanej z nią filozofii, rozwinięcie kreatywności i pomysłowości, a także umiejętności współpracy (w przypadku tworzenia prac grupowych). II Etap – Uczestnicy uzyskają ogólną wiedzę, jak prawidłowo powinno funkcjonować miasto, poznają zasady kształtowania przestrzeni. Dowiedzą się, jak powstaje plan zagospodarowania terenu, poznają problemy związane z ingerowaniem w zastaną tkankę miejską. Celem „miejskiego” etapu jest zapoznanie się z szeroko rozumianym kierunkiem sztuki <i>Street art</i>, poznaniem jego historii. Warsztaty obydwu etapów powinny również stanowić okazję do dobrej zabawy na świeżym powietrzu.
kształcone umiejętności	W wyniku udziału w projekcie uczestnicy zyskają świadomość istnienia granicy ingerowania zarówno w środowisko naturalne, jak i w przestrzeń kształtowaną przez człowieka. Konkretnym efektem I - „leśnego” etapu będzie, między innymi, wrażliwość na problem zanieczyszczania lasów odpadami komunalnymi. Postawa poszanowania ekosystemu leśnego będzie procentowała również w życiu dorosłym i być może wpłynie na postępowanie najbliższego otoczenia. Konkretnym efektem II - „miejskiego” etapu będzie, między innymi, uwrażliwienie uczestników projektu na czystość miasta, zarówno, jeśli chodzi o zanieczyszczenie terenu odpadami, jak i o „czystość” elewacji. W wyniku udziału w warsztatach uczestnicy będą potrafili rozróżnić postawę twórczą od wandalizmu. Zostanie wytworzona obywatelska postawa odpowiedzialności za otoczenie. Zadowolenie z dobrze wykonanej pracy, widocznej w przestrzeni publicznej (możliwość pochwalenia się !), przyda młodym uczestnikom pewności siebie.
metody i techniki	I Etap - „leśny”: proste techniki stosowane w „Sztuce Ziemi” – tworzenie mozaiki, rzeźby, obiektów itp. z naturalnych materiałów.

	II Etap - „miejski”: różne techniki plastyczne (malarstwo, graffiti, szablon, rzeźba, rysunek, proste techniki stosowane w ogrodnictwie, przy renowacji, konserwacji zabytków itp.). W zależności od charakteru terenu oraz pomysłów uczestników warsztatów, mogą być użyte tylko niektóre z ww. technik.
środki dydaktyczne i zasoby	Dla obu etapów: laptop, z którego będą wyświetlane zdjęcia na wykładzie poprzedzającym zajęcia w terenie, ewentualnie rzutnik i ekran, papier do narysowania projektów. I Etap - „leśny”: Narzędzia: szpadeł, łopata, grabie, miotły, nożyczki oraz sekator, nóż, siekierka, ew. piła - tylko do użycia przez dorosłych (!). Narzędzia mogą być wypożyczone. Materiały: sznurek, klej, ewentualnie drut. II Etap - „miejski”: Narzędzia: pędzle, nożyki, grabie, miotły, szpadeł, łopata, ew. narzędzia konserwatorskie. Materiały: farby (w sprayu, akrylowe, plakatowe), kolorowa kreda, flamastry, papier, włóczka, inne podstawowe materiały plastyczne, sadzonki kwiatów i krzewów, ewentualnie materiały konserwatorskie. W I Etapie zasobem byłby las oraz przylegający teren, na przykład droga, fragment łąki. W II Etapie zasób stanowiłby wybrany przez organizatorów fragment miasta. Przeznaczenie na warsztaty lasu o urozmaiconej rzeźbie terenu i biocenozie poszerzyłoby wartości poznawcze warsztatów, nie jest to jednak niezbędny warunek realizacji projektu. Podobnie, wybranie zróżnicowanego oraz bardziej zaniedbanego fragmentu miasta, zwiększyłoby możliwości wprowadzania tam zmian.
czas trwania i miejsce organizacji	Projekt powinien być realizowany w takich miesiącach, w których temperatura pozwoli na kilkugodzinne przebywanie uczestników na świeżym powietrzu. Termin warsztatów można związać z którymś ze świąt, na przykład: z Międzynarodowym Dniem Różnorodności Biologicznej (22 maja), z Dniami Lasu i Zadrzewień (1 - 7 czerwca), ze Światowym Dniem Ochrony Środowiska (5 czerwca), Dniem Dzikiej Fauny, Flory i Naturalnych Siedlisk (19 września), z Dniem Sprzątania Świata (24 września). Warsztaty mogą trwać kilka dni. Jeśli uczestnicy projektu są mieszkańcami miasta, etap leśny mógłby być powiązany z wyjazdem. W razie braku możliwości zorganizowania obozu, alternatywę stanowiłyby warsztaty na miejscu, na przykład na terenach Parków Krajobrazowych, leśnictw,

	ewentualnie parków lub innych enklaw zieleni. Wykład poprzedzający działanie w terenie powinien odbyć się w przeddzień warsztatów, np. w leśniczówce, domu kultury, szkole lub innym budynku, gdzie warunki pozwalają na pokaz slajdów. Uwaga: w przypadku przeznaczenia bardzo krótkiego czasu na realizację zadań w plenerze, wykład powinien odbyć się kilka dni wcześniej, aby ewentualnie dokupić brakujące materiały, bądź zmodyfikować pomysł pracy.
docelowa grupa odbiorców	Przede wszystkim uczniowie klas IV – VI. Projekt można dostosować również do umiejętności młodszych dzieci. Rozważanie granicy ingerencji powinno wtedy zastąpić pytanie: „Jak możesz las/miasto upiększyć? Co z Twoich pomysłów będzie w lesie/mieście pasować?” W podobnym projekcie, o takiej samej idei, może wziąć udział młodzież szkół artystycznych. Projekt polega wtedy na zorganizowaniu pleneru, na który zaprasza się również profesjonalnych artystów, zajmujących się sztuką <i>Land artu</i> i <i>Street artu</i>.
opis idei projektu	I Etap - „leśny” Idea projektu polega na doświadczalnym określaniu granicy, do jakiej można ingerować w środowisko. W wymiarze konkretnym projekt polega na stworzeniu prac artystycznych w plenerze, przy zastosowaniu naturalnych materiałów znajdujących się na danym terenie. Środowisko naturalne (w tym wypadku las i jego najbliższe otoczenie) będzie zarówno miejscem, jak i tworzywem dla działań twórczych. Zadaniem uczestników warsztatów jest stworzenie w krajobrazie nieurbanizowanym takiej ingerencji, której ekspresja nie będzie dominowała nad środowiskiem, ale pozostanie z nim w równowadze. Z naturalnych materiałów uczestnicy mają stworzyć takie dzieła sztuki, które nie tylko nie będą zakłócały harmonii środowiska, ale je wizualnie wzbogacą. W swoim charakterze prace nawiązywałyby do powstającego w latach 70. kierunku sztuki <i>Land art</i> (Sztuka Ziemi). Wszystkie działania twórcze powinny zostać zaplanowane z uwzględnieniem biologicznego i krajobrazowego charakteru danego terenu.

	Pomysł projektu wziął się z potrzeby zwrócenia uwagi na realnie występujący problem ekspansji człowieka kosztem środowiska naturalnego. II Etap - „miejski” Idea tego etapu polega na doświadczalnym ustalaniu (poprzez udział w warsztatach) granicy interwencji w przestrzeń publiczną w mieście. Projekt polega na wprowadzeniu takich zmian, które wzbogaciłyby estetycznie i funkcjonalnie środowisko miejskie. Uczestnicy warsztatów mogliby stworzyć prace artystyczne, korzystając z technik <i>Street artu</i> (Sztuki ulicy). Wprowadzone zmiany w krajobrazie zurbanizowanym nie mogą nad nim dominować, powinny być jednocześnie zauważalne i pozostawać w harmonii z otoczeniem. Pomysł powstał z potrzeby zwrócenia uwagi na problem czystości, braku poszanowania istniejącej tkanki miejskiej, niezgody na bylejaką występującą w przestrzeni publicznej. Prace powstałe w obu etapach powinny zostać udokumentowane (znaleźć się na zorganizowanej wystawie szkolnej, stronie internetowej lub w wydrukowanej publikacji). Pomogłoby to uczestnikom warsztatów uzyskać świadomość, że wprowadzona przez nich zmiana jest istotna. Aby warsztaty przyniosły zamierzone rezultaty, powinny mieć charakter cykliczny i powtarzać się co roku o podobnej porze.
opis przebiegu działań	I Etap - „leśny” Działania w plenerze powinny zostać poprzedzone krótkim wykładem (składającym się głównie ze zdjęć) na temat Sztuki Ziemi. Uczniowie zapoznają się z prostymi technikami tego kierunku i zobaczą, jakie prace się im podobają. To pomogłoby wstępnie zaplanować działania w lesie. Wykład mógłby odbyć się w leśniczówce, ośrodku kultury lub jakimkolwiek innym pomieszczeniu, w pobliżu miejsca warsztatów. Szkice propozycji prac uczestnicy wykonają na papierze, najlepiej na grubszych, sztywnych tekturkach. Wykonane przez uczniów projekty będą stanowić, obok zdjęć, ciekawy materiał na szkolną wystawę. Oprócz pedagoga, warsztaty powinna prowadzić osoba posiadająca wiedzę przyrodniczą, znająca i odpowiedzialna za dany teren; najlepiej, aby był to leśnik. Druga osoba, współprowadząca warsztaty to artysta, posiadający wiedzę

na temat kierunku *Land art* oraz różnych technik, które można wykorzystać w tych warsztatach. Propozycja każdego działania zostanie zawsze - w pierwszej kolejności - oceniona przez leśnika. Omawiając pomysły prac uczestnicy dowiedzą się, jak dalece mogą ingerować w ekosystem leśny.

Przedstawione pomysły ingerencji będą pretekstem do rozważenia trzech aspektów:

- co można do lasu wnieść - uczestnicy uzyskają wiedzę na temat tego, jak długo i czy w ogóle rozkładają się w lesie poszczególne rodzaje odpadów, czym połączyć elementy tworzonej rzeźby, aby materiał uległ biodegradacji, czy w lesie można coś wybudować, itp.
- co można z lasu wynieść - które rośliny są pod ochroną, jakie surowce można z lasu pozyskiwać, w jakim okresie i w jakiej ilości,
- co można w lesie przemieścić - czy można przenosić mech i liście potrzebne np. do dywanowej kompozycji, czy można w lesie kopać, usypywać kopce z ziemi, kamieni, itp.

Bardziej istotna, niż same prace, będzie rozmowa na temat propozycji uczestników. Ważne źródło wiedzy będą stanowić projekty „odrzucone”, ponieważ one właśnie wskażą na ograniczenia w kontakcie z naturą. Oczywiście rozpatrywanie propozycji uczniów nie może mieć charakteru oceny - musi panować luźna, życzliwa atmosfera. Propozycja pracy zatwierdzona przez leśnika, zostaje następnie omówiona przez osobę odpowiedzialną za artystyczny kształt kompozycji. Rozważy się wizualne relacje, jakie proponowany obiekt będzie miał z otoczeniem, czy jego wprowadzenie nie zaburzy naturalnej, estetycznej harmonii ekosystemu leśnego. Uczestnicy poznają zasady kompozycji i przy okazji uzyskają podstawową wiedzę na temat kształtowania krajobrazu, projektowania parków czy ogrodów, poznają takie pojęcia jak: wnętrze, dominanta, oś widokowa.

Niezbędne jest zaplanowanie przyszłości wykonanych dzieł. Należy założyć, które kompozycje zostaną rozwiane przez wiatr, które nie zakłócą biologicznej lub estetycznej równowagi i mogą w lesie pozostać, które trzeba będzie przenieść w inne miejsce – np. na podwórze leśniczówki. Wymyślając swoje prace, uczestnicy projektu mogliby nawiązać również do historycznej przeszłości danego terenu, do ludowych tradycji tworzenia sztuki z naturalnych materiałów (np. do kompozycji dywanowych z kwiatów, liści i kolorowych piasków), do zabaw z dzieciństwa (budowanie szałasów, rysunki na piasku), do światowych przykładów sztuki *Land artu*, do własnej fantazji i poczucia humoru. Można również zasugerować temat prac, na przykład wykonanie własnych inicjałów lub swojego znaku graficznego.

Wydaje się jednak, że potencjał twórczy nastolatków jest tak duży, iż nie jest to konieczne.

II Etap - „miejski”

Warsztaty w terenie powinny zostać poprzedzone krótkim wykładem (składającym się głównie ze zdjęć), na temat zasad planowania przestrzeni w mieście oraz szeroko rozumianej sztuki *Street artu*. W warsztatach „miejskich” (analogicznie, jak w „leśnych”), powinny wziąć udział, oprócz pedagogów, dwie osoby współprowadzące. Pierwsza z nich, to architekt lub urbanista znający dany teren, bądź za niego odpowiedzialny; druga to artysta, posiadający wiedzę z dziedziny *Street artu* oraz umiejętności techniczne. Warsztaty prowadzone byłyby podobnie, jak w I Etapie: uczestnicy najpierw uzgadniałoby projekt działania z architektem/urbanistą, który oceniałby, czy proponowana ingerencja może zaistnieć na danym terenie. Potem zatwierdzone projekty omawiałby artysta - korygowałby kompozycję i udzielał konkretnych wskazówek technicznych.

Bardzo istotny jest wybór terenu do warsztatów. Najlepsze byłoby miejsce, w którym można wprowadzić dużo zmian. Uczestnicy mogliby wtedy zrealizować się w kilku dziedzinach. Ideał stanowiłby teren o dużym stopniu zaniedbania. Do projektu można wykorzystać otoczenie szkoły, jeśli byłaby tam możliwość zastosowania twórczych zmian.

W zależności od charakteru terenu, rodzaju zabudowy oraz, przede wszystkim, wcześniejszych formalnych uzgodnień, uczniowie mogliby zająć się: graffiti (np. z wykorzystaniem szablonu), rysowaniem po chodniku kredą lub zmywalną farbą, konserwacją zieleni - posadzeniem drzewa, krzewów, kwiatów na klombie (w zaprojektowanej przez siebie kompozycji), ustawieniem wykonanych własnoręcznie rzeźb (mających w danym miejscu pozostać na stałe lub będących kilkudniową wystawą, wykonanych z materiałów trwałych lub na przykład z surowców wtórnych), pomalowaniem ławek, zawieszeniem karmników dla ptaków lub ustawieniem domków dla bezdomnych kotów, wykonaniem drobnych prac porządkowych na danym terenie, oczyszczeniem (pod nadzorem konserwatora dzieł sztuki) fragmentu zabytkowego obiektu, zaproponowaniem zmian, mających być realizowanymi w przyszłości, które bardziej dostosowałyby dany teren do potrzeb mieszkańców oraz realizacją mnóstwa innych pomysłów, odzwierciedlających idee projektu. Twórczą ingerencję stanowiłoby także zorganizowanie akcji, happeningu, który rozbudziłaby aktywność mieszkańców do działania. Najistotniejszą cechą projektu nie są jednak same realizacje, ale wiedza, jaką uczniowie otrzymają przy omawianiu swojego pomysłu kształtowania przestrzeni.

Bardzo ważne jest doświadczenie wynikające z niezatwierdzonych projektów. Negując kreatywne, ale niemożliwe do

	zrealizowania, pomysły uczestników, prowadzący musi podać uzasadnienie, z którego wyniknie wiedza na temat ładu przestrzennego w mieście. Nawet najbardziej absurdalne pomysły młodych ludzi powinny stanowić dobry pretekst do omówienia takich pojęć, jak: planowanie przestrzeni, kompozycja architektoniczna i urbanistyczna, komunikacja, zielen miejska itp. Przy wykonaniu np. graffiti, uczniowie otrzymają przede wszystkim wiedzę na temat ograniczeń związanych z uprawianiem tej techniki w mieście. Z osobą zatwierdzającą pomysł będą rozpatrywać, czy wybrane przez nich miejsce jest odpowiednie dla tego typu działania. Przy okazji dowiedzą się o konieczności poszanowania praw autorskich projektanta, własności prywatnej, zabytków, a także gustu i oczekiwań mieszkańców. Jeśli miejsce okaże się - w opinii architekta - odpowiednie, współprowadzący warsztaty artysta rozpatrzy jeszcze projekt pod względem tematu oraz siły ekspresji, tak, aby graffiti młodego autora dobrze współgrało ze swoim otoczeniem.
załączniki	Przykłady sztuki <i>Land art</i> (fotografie) Przykłady sztuki <i>Street art</i> (fotografie)

LITERATURA

Dla nauczycieli sprawujących opiekę pedagogiczną nad uczestnikami warsztatów nie jest konieczne posiadanie szczegółowej wiedzy na temat *Land* oraz *Street artu*. Wystarczy ogólna orientacja na temat idei tych kierunków sztuki.

http://pl.wikipedia.org/wiki/Sztuka_ziemi

http://pl.wikipedia.org/wiki/Street_art

<http://polskistreetart.blogspot.com/>

RAMOWY SCENARIUSZ - „NIE ZAMYKAJ OCZU - ROZEJRZYJ SIĘ WOKOŁO, CO WIDZISZ?”

II NAGRODA (ex aequo) w konkursie na projekt działań edukacyjnych z zakresu edukacji przestrzennej
„Przestrzeń wokół nas”

tytuł działania edukacyjnego	„NIE ZAMYKAJ OCZU - ROZEJRZYJ SIĘ WOKOŁO, CO WIDZISZ?”
autor	Agnieszka Lasota
słowa kluczowe	architekt, budynek, dom, elewacja, harmonijny krajobraz miejski, kolor, okno
forma działania	zebranie dokumentacji zdjęciowej wyjście w teren
cel ogólny	uwrażliwienie na ład i (nie)porządek w otoczeniu
cele szczegółowe	nowe spojrzenie na otoczenie budowanie poczucia odpowiedzialności za wygląd miejsca zamieszkania wskazanie możliwości dokonywania pozytywnych zmian w otoczeniu
kształcone umiejętności	spostrzegawczość wyczucie estetyki i harmonii

metody i techniki	dyskusja nad estetyką ulic i budynków podczas analizy zdjęć i podczas wyjścia w teren
środki dydaktyczne i zasoby	przeźrocza, fotografie, pocztówki
czas trwania i miejsce organizacji	w zależności od ilości uczniów i stopnia zaangażowania: 2 - 3 godziny lekcyjne miejsce: szkoła lub/i wybrany teren
docelowa grupa odbiorców	dzieci w wieku 8 - 12 lat
opis idei projektu	Ideą jest uwrażliwienie na przestrzeń, w której żyjemy, budowanie poczucia tożsamości, jedności z miejscem zamieszkania i świadomości odpowiedzialności indywidualnej oraz zbiorowej za wygląd i harmonię tego miejsca. Proponowane działania są stymulujące do spojrzenia na najbliższe otoczenie „świeżym” okiem, jako fundamentu pod procesy myślowe wpływające na wszechstronny rozwój osobowości (krytyczne myślenie).
opis przebiegu działań	Dzieci robią zdjęcia swojego podwórka, ulicy, domu. W szkole zdjęcia są wspólnie oglądane i analizowane pod kątem ewentualnych zmian, których wprowadzenie służyłoby nadaniu temu miejscu ładnego wyglądu, spójności i harmonii. Dyskusja wokół proponowanych zagadnień: I. Okna. Podział. Można np. zwrócić uwagę na zasadność zachowania oryginalnego podziału okien podczas ich wymiany w wielorodzinnym budynku mieszkalnym. Właściciele często podejmują decyzje podyktowane wymiarem ekonomicznym - im mniej słupków i poprzeczek tym okno jest tańsze. Jest to jednak myślenie krótkowzroczne. Efekt będzie oddziaływał w obszarze wspólnej przestrzeni i będzie odczuwalny przez wszystkich jej użytkowników: mieszkańców, przechodniów, turystów. Istotne jest więc np. podjęcie wspólnych działań sąsiedzkich, dotyczących wymiany okien, tak aby zachować charakter zabudowy i spójność elewacji. Przykładowe pytanie do ucznia: „Czy tak by zaprojektował architekt?” Ilustracją mogą być zdjęcia zrobione przez uczniów lub/i zdjęcia przygotowane przez nauczyciela (złe i dobre przykłady).

Materiał. Moda na wymianę okien na plastikowe, poza aspektem zdrowotnym (okna PCV są bardzo szczelne i jeśli pomieszczenie nie jest wietrzone wystarczająco często, może pojawić się wilgoć sprzyjająca rozwojowi niekorzystnych dla zdrowia pleśni i grzybów), skutkuje często negatywnym wpływem na estetykę budynku (zwłaszcza budynku historycznego). Profile PCV (mowa o przekroju technicznym elementu budowy okna) uniemożliwiają wierne odtworzenie oryginalnego podziału okna - poprzeczki często są na różnej szerokości.

Można zwrócić uwagę na alternatywne rozwiązania: pozostawienie okien drewnianych, ich naprawę i konserwację. Ilustracją, podobnie jak wyżej, mogą być fotografie z odpowiednio dobranymi przykładami – zestawienie okna drewnianego (z uwzględnieniem trójwymiarowych profili i rzeźbionych detali słupków i śłemia, czyli poprzeczki poziomej) i okna plastikowego (o płaskich profilach).

II. Kolory

Okna. Kolor okien, jest jednym z elementów, który wpływa na to, jak postrzegamy elewację. Np. kolor biały „poszerza”, sprawia iż coś wydaje się większe, pełniejsze. Dawniej stosowano różne kolory stolarki okiennej, biała zdominowała zabudowę w XIX w.

Można zaproponować dzieciom analizę starych fotografii i dokumentacji rysunkowych przedwojennej zabudowy. Ściany (elewacje). Zróżnicowana kolorystyka dominuje w różnych częściach świata, np. odcienie żółci są charakterystyczne dla Włoch - niebieskie niebo ładnie współgra z intensywnymi odcieniami tego koloru. W naszej szerokości geograficznej, gdzie niebo przez większość dni w roku jest „szarawe”, być może lepiej dobierać bardziej stonowane barwy elewacji, natomiast ożywiać je intensywnymi barwami detali, takich jak elementy stolarki i kowalstwa (okna, drzwi, okiennice, balustrady itp.).

Można zaprezentować dzieciom fotografie z różnych krajów o podobnych uwarunkowaniach klimatycznych jak Polska, np. z Holandii, Skandynawii, Wysp Brytyjskich i Irlandii, północy Niemiec i Francji itd.

Można również zaproponować dzieciom przeprowadzenie obserwacji dwóch budynków (jednym z nich może być dom, w którym dziecko mieszka). Ważne, aby jeden miał naturalny, stonowany kolor elewacji, a drugi bardziej intensywny. Chodzi o zaobserwowanie zmiany wyglądu tych budynków w zależności od pory roku, pory dnia, w różnym oświetleniu, na tle różnych barw nieba.

Dachy. Zróżnicowanie materiałowe pokryć dachowych, ich kolor i faktura to kolejny element wpływający na percepcję całego budynku oraz jego relacji z otoczeniem. Dachówki ceramiczne charakteryzuje naturalny kolor, bogactwo

subtelności i zróżnicowania barwy. Blachodachówka pozbawiona jest tych subtelności – kolor jest jednostajny, nienaturalny, często krzykliwy. Chęć zaznaczenia swojej indywidualności – poprzez użycie np. niebieskiej blachodachówki w zespole zabudowy, w której dominują dachówki ceramiczne – rozbija harmonię całości, jest dysonansem. Można zaproponować dzieciom analizę miast i miasteczek przedstawianych na widokówkach (pocztówka jako synonim ładnego widoku, którym warto się podzielić). Warto również wspólnie z dziećmi poszukać w Internecie obrazków ilustrujących to zagadnienie (np. dachy Paryża).

III. Możliwości upiększania

Co możemy zrobić, by ożywić naszą przestrzeń, sprawić, by nie wyglądała na opuszczoną, zaniedbaną, była jednocześnie harmonijna?

Kwiaty w oknach i na balkonach (można umówić się z sąsiadami na te same gatunki roślin, osiągając spójny, harmonijny wygląd elewacji).

Zazielenienie ścian budynków (zwłaszcza szczytowych, czyli tych bez okien) roślinami pnącymi, np. winobluszczem lub bluszczem (wyciągają wilgoć ze ściany, uatrakcyjnają przestrzeń, są gościnne dla ptaków; winobluszcz rośnie szybko i pięknie się przebarwia jesienią, bluszcz rośnie wolniej, ale jest zimozielony).

Inne przykłady działań:

Zwracamy uwagę na utrzymywanie czystości, nieniszczenie roślin, na dbałość o przydomową zielen, właściwe wyprawianie psów itd.

Czy dbać możemy tylko o „własny” kawałek ziemi?

Co się stanie, jeśli zagrabimy kawałek trawnika, który mamy za oknem, dosypimy ziaren trawy, posadzimy kilka cebulek, np. krokusów? (większość roślin cebulowych bardzo efektownie kwitnie, zwłaszcza wczesną wiosną, kiedy inne rośliny dopiero zaczynają wegetację, ulice są jeszcze szare, a ludzie zmęczeni zimą)

Nie dopuszczajmy do wycinania krzewów – otwarte trawniki bez krzewów są nieprzyjaznym środowiskiem dla wróbli i innych ptaków, które pięknie śpiewają.

Pamiętajmy o tym, że zielen w mieście, poza funkcjami estetycznymi, pełni również funkcje zdrowotne (pochłanianie zanieczyszczenia powietrza).

Graffiti – sztuka czy wandalizm?

Poprzez przeprowadzoną wspólnie z dziećmi analizę przykładów pozytywnych i negatywnych można pokazać, jak

	świadomie lub nieświadomie wpływamy na kształtowanie przestrzeni wokół nas. Przykładowe zadanie Wykorzystując zdjęcia oraz wycinki z gazet i czasopism o architekturze, domach, wnętrzach (z różnymi elementami: okna, zieleni, elementy małej architektury, itp.) można wykonać z dziećmi kolaże, przyklejając na zdjęcia wycięte elementy (przeklejanie innego okna, innych drzwi, doklejanie donic z kwiatami, obrośniętego bluszczem płotu itp.)
załączniki	Instrukcja dla uczestnika Karta pracy Przykłady z Polski i z innych krajów (fotografie)

LITERATURA

Dla nauczyciela:

P. Sarzyński, *Wrzask w przestrzeni. Dlaczego w Polsce jest tak brzydko*
P. Bogdanowicz, *Człowiek i przestrzeń*
A. Basista, *Opowieści budynków. Architektura czterech kultur*
J. Gehl, *Życie między budynkami*
L. Krier, *Architektura wspólnoty*
G. Cullen, *Obraz miasta – wydanie skrócone*
R. M. Loegler, *Miasto to nie architektoniczna zabawa*

Uzupełniająca dla uczestników:

Wydawnictwa albumowe ze zdjęciami różnych miast i osiedli (bo miasto zawsze może być „pięknym miastem brzydkich domów lub brzydkim miastem pięknych domów” - prof. Czerwiński)
A. Komorowska, M. Rokita, *Przewodnik po architekturze codziennej. Zeszyt ćwiczeń* (uniwersalny przewodnik po mieście, bez faktów historycznych, opisów zabytków czy ciekawostek - to czytelnik, wypełniając go treścią, decyduje o jakim mieście opowie książka)
S. Cichocki, *S.Z.T.U.K.A*
P. Witkinson, *50 teorii architektury, które powinieneś znać*

ZADANIA - Przykładowe zadania dla uczestników - zestaw 1

ZADANIE 1

Zapoznaj się z poniższymi hasłami:

1. Budynek
2. Dom
3. Elewacja
4. Kolor
5. Okno
6. Krajobraz
7. Krajobraz miejski
8. Harmonijny krajobraz miejski
9. Architekt
10. Zieleń

Wpisz własne rozumienie tych haseł.

Wszystko co ci się kojarzy: jak wyglądają te elementy, do czego służą, etc.

ZADANIE 2

Zrób zdjęcie:

1. Swojego domu
2. Sąsiedniego budynku
3. Podwórka
4. Ulicy, przy której mieszkasz

Możesz też uchwycić jakiś fragment ulicy bądź detal budynku, który cię zainteresuje - coś ładnego albo szczególnie szpetnego.

Obserwuj swój dom i jeden wybrany (najlepiej, by jeden miał naturalny kolor tynku, drugi był pomalowany): jego przemiany w czasie kolejnych pór roku. Zrób zapis fotograficzny o różnych porach dnia, w różnym świetle oraz przy jasnym, szarym, ciemnym i niebieskim niebie.

ZADANIA - Przykładowe zadania dla uczestników - zestaw 1

ZADANIE 3

Porozmawiaj z rodzicami, dziadkami jak kiedyś wyglądało miejsce, w którym mieszkasz. Może opowiedzą ci coś ciekawego albo nawet mają zdjęcia?

Podpytaj sąsiadów od kiedy mieszkają, czy lubią to miejsce i jak im się tu mieszka. Może oni mają więcej wspomnień od osób z twojej rodziny?

Zapisz co usłyszysz/aś.

Jeśli dostałeś/aś jakieś zdjęcia, przynieś je pokazać do szkoły. Możesz też zrobić zdjęcie tego samego miejsca, by pokazać co się zmieniło.

ZADANIE 4

Poszukaj czasopism o domach – wnętrzarskich lub architektonicznych. Może mama takie ma albo sąsiadka chce wyrzucić. Przynieś je do szkoły.

ZADANIE 5

Poszukaj w domu (pocztówki, albumy) lub w Internecie przykładu spójnej estetycznej przestrzeni. Może być to Polska lub zagranica.

ZADANIE 6

Znajdź przedwojenne zdjęcie, gdzie będzie widoczny jeden lub kilka budynków, ulica. Możesz też szukać w Internecie. Upewnij się, że zdjęcie będzie odpowiedniej jakości.

ZADANIA - Przykładowe zadania dla uczestników - zestaw 2

ZADANIE 1

Uzupełniłeś w domu hasła. Teraz sprawdź ich znaczenie w słowniku. Może jego autorzy pomyśleli o czymś, o czym nie pamiętałeś albo to ty wniosłeś coś więcej do ich definicji?
Możesz uzupełnić swój tekst.

ZADANIE 2

Masz przed sobą zdjęcia. Pomyśl, co można zrobić, by doprowadzić to miejsce do estetycznego wyglądu, spójności i harmonii przestrzeni?
MATERIAŁY ZEBRANE PRZEZ CIEBIE W 5 I 6 ZADANIU DOMOWYM MOGĄ SIĘ TERAZ PRZYDAĆ

I. Okna

1. Czy zachowany jest oryginalny podział (podział zaprojektowany przez architekta jako najlepiej pasujący do całości wyglądu budynku)?
2. Czy te okna są ładne same w sobie? A drzwi wejściowe?

II. Kolory

1. Czy biały kolor okien jest najbardziej pasującym kolorem do tej elewacji?
2. Czy ściany domu są w kolorze pozwalającym łagodnie wpisywać się w otoczenie?
3. Czym jest przykryty dach? Czy kolor współgra z całością „rysunku” domu? Tworzy z nim oraz z sąsiednimi domami harmonijną całość?

III. Możliwości upiększania przestrzeni

Co możemy zrobić, by delikatnie ożywić naszą przestrzeń, sprawić, by nie wyglądała na opuszczoną, zaniedbaną?

1. Kwiaty w oknach i na balkonach (umówienie się z sąsiadami na te same gatunki)
PODPÓWIEDŹ: sprawdź na jaką stronę świata wychodzą okna. Nie wszystkie kwiaty lubią słońce
2. Zazielenienie ścian (zwłaszcza szczytowych) garaży, budynków wino-
bluszczem/bluszczem (wyciągają wilgoć ze ściany, uatrakcyjnają, a ptaki mają gdzie mieszkać; pierwszy rośnie szybko i pięknie się przebarwia jesienią, drugi rośnie wolniej, ale jest zimozielony)
3. Jakie jeszcze subtelne działania można prowadzić?

ZADANIA - Przykładowe zadania dla uczestników - zestaw 2

ZADANIE 3

Co wiesz o wyglądzie tego miejsca, jego funkcji w przeszłości?

Czy chciałbyś, żeby coś z tego co było kiedyś, zostało? Czy możesz pomóc temu „wrócić”?

ZADANIE 4

Wybierz zdjęcie, które wydrukujesz. Zastanów się, co można zrobić, by było ładniej i żyło się przyjemniej. A teraz weź nożyczki i powycinaj to, co potrzebujesz z przyniesionych czasopism. Miłej zabawy!

RAMOWY SCENARIUSZ - „CHATA KASZUBA TO NASZA CHLUBA - ...”

II NAGRODA (ex aequo) w konkursie na projekt działań edukacyjnych z zakresu edukacji przestrzennej
„Przestrzeń wokół nas”

tytuł działania edukacyjnego	„CHATA KASZUBA TO NASZA CHLUBA - ARCHITEKTURA REGIONALNA BEZ TAJEMNIC”
autor	Agnieszka Bocheńska, Aleksandra Gierko - Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
słowa klucze	architektura, budynek, chata, dach, detal architektoniczny, elewacja, faktura, forma, kolor, kompozycja architektoniczna, konstrukcja szachulcowa, konstrukcja budynku, krajobraz kulturowy, ład przestrzenny, materiały budowlane, projekt, proporcje, przestrzeń, ruralistyka, style architektoniczne, ściana, wnętrze
forma działania	Zajęcia terenowe (w skansenie np. w Muzeum - Kaszubskim Parku Etnograficznym im. Teodory i Izzydora Gulgowskich we Wdzydzach Kiszewskich) oraz zajęcia warsztatowo-projektowe w sali (zajęcia lekcyjne).
cel ogólny	Poznanie zagadnień związanych z architekturą drewnianą oraz z tożsamością miejsca i regionu. Przybliżenie zagadnienia współgrania tradycyjnego budownictwa z lokalnym krajobrazem.
cele szczegółowe	rozwijanie wrażliwości na architekturę regionalną i jej ważną rolę w krajobrazie kulturowym rozwijanie zainteresowań związanych z przeszłością kształtowanie postaw szanowania dla tradycji regionu

	kształtowanie zdolności manualnych kształtowanie wyobraźni przestrzennej zapoznanie z zagadnieniem proporcji kształcenie umiejętności pracy w grupie wzbogacenie wiedzy na temat konstrukcji architektury regionalnej poszerzenie zasobu słów związanych z architekturą drewnianą pogłębianie wiedzy na temat lokalnego krajobrazu
kształcone umiejętności	zdolności manualne: wykonanie, z zachowaniem proporcji, elementów modelu chaty praca w grupie: wykonanie wspólnie (w zespole 2-3 osobowym) modelu chaty wykorzystanie wiedzy teoretycznej w sposób praktyczny: posługiwanie się słownictwem związanym z architekturą, wykonanie odpowiednich elementów modelu z wykorzystaniem wiedzy zdobytej na zajęciach terenowych i podczas zajęć w sali
metody i techniki	zajęcia w terenie – praca w zespole (grupy 2-3 osobowe) nad grą terenową zajęcia w sali - praca indywidualna (rysunek, rebusy, wykreślanki) oraz praca w grupie (model z kartonu) - ćwiczenia praktyczne
środki dydaktyczne i zasoby	wycieczka po skansenie i okolicy, karty pracy do gry terenowej, ewentualnie tablice edukacyjne w skansenie prezentacja multimedialna, karta pracy – instrukcja wykonania modelu kartki, farby, flamastry, nożyczki, karton tekturowy, taśma klejąca, klej biurowy, pudełka po zapałkach, patyczki do szaszłyków
czas trwania i miejsce organizacji	zajęcia terenowe: jednodniowy wyjazd do skansenu (np. Muzeum - Kaszubskiego Parku Etnograficznego im. Teodory i Izidora Gulgowskich we Wdzydzach Kiszewskich), w tym 120 minut gry terenowej zajęcia w sali: 90-minutowe zajęcia w szkole (etap może być realizowany w segmentach np. dwóch po 45 minut)

docelowa grupa odbiorców	Dzieci z klas IV-VI szkół podstawowych (wiek 9-12 lat)
opis idei projektu	Projekt ma na celu poszerzenie wiedzy na temat architektury regionalnej wśród dzieci, zwrócenie uwagi na piękno lokalnego krajobrazu kulturowego. Ideą zajęć jest również uwrażliwienie najmłodszych na zagadnienie tożsamości miejsca oraz kształtowanie szacunku dla elementów historycznych. Gra terenowa pozwala zgromadzić uczniom wiedzę, potrzebną do zajęć w sali. Bardzo ważne jest bezpośrednie wykorzystanie wiedzy teoretycznej w trakcie zajęć praktycznych, dzięki czemu dzieci bardziej uzmysławiają sobie celowość nauki. Wykonanie przestrzennego modelu chaty umożliwia kształtowanie wyobraźni przestrzennej oraz poczucia estetyki dziecka. Projekt powinien być realizowany w ramach zajęć lekcyjnych w semestrze letnim (terminy od maja do czerwca). W ramach projektu przewidziane są całodniowe zajęcia edukacyjne w terenie (skansen, muzeum) połączone z grą terenową trwającą 120 minut oraz ogólnorozwojowe zajęcia w sali trwające 90 minut (w dwóch blokach po 45 minut lub jednym bloku 90-minutowym).
opis przebiegu działań	Zajęcia w terenie: Zajęcia zaczynają się od spaceru po okolicy. Uczniowie obserwują charakterystyczne położenie wsi kaszubskiej, wpisanie tradycyjnej zabudowy w krajobraz. Nauczyciel wprowadza pojęcie krajobrazu kulturowego. Następnie dzieci oprowadzane są po skansenie, gdzie widzą charakterystyczne cechy kaszubskich budynków mieszkalnych, ich wnętrza i wyposażenie. Zapoznają się także z charakterystyką prac, jakie były wykonywane przez mieszkańców wsi. Nauczyciel zwraca uwagę na wpływ pracy ludzkiej (uprawa roli, połów ryb itp.) na krajobraz. Następnie uczniowie dzielą się na zespoły 2-3 osobowe i na terenie skansenu wykonują zadania w ramach gry terenowej - szkice, rebusy itp. (załączniki). Gra kończy się wspólnym podsumowaniem oraz wymianą spostrzeżeń między grupami (zespoły mogą dostać różne warianty karty, tak, aby na koniec zajęć uzyskać dodatkowe informacje).

	Zajęcia w sali: Dzieci przed zajęciami otrzymują do rozwiązania zadanie domowe związane z architekturą - „przykłady obiektów charakterystycznych dla wybranych 5 państw”. Zajęcia rozpoczynają się od „burzy mózgu” na temat architektury wiejskiej oraz regionalnej. Dzieci wymieniają skojarzenia oraz zdania na powyższe zagadnienia – wszystko zapisywane jest na tablicy (bądź kartce) w celu późniejszego zweryfikowania i podsumowania. W celu wprowadzenia w zagadnienia nauczyciel przedstawia dzieciom prezentację multimedialną (trwającą max. 20 minut) - krótki przegląd
załączniki	Przykładowe karty pracy (1) Przykładowe karty pracy (2)

LITERATURA

Dla nauczyciela:

J. Ellwart, *Kaszuby. Przewodnik turystyczny*, Gdynia 2000 r.
<http://www.muzeum-wdzydze.gda.pl/>, data dostępu: 2 kwietnia 2013 r.
<http://www.pomorskieparki.pl/>, data dostępu: 2 kwietnia 2013 r.
G. Kańczugowska-Janik i in., *Modrô krôjna. Przewodnik po Muzeum-Kaszubskim Parku Etnograficznym we Wdzydzach Kiszewskich*, Gdańsk-Kokoszki 2001 r.
J. Knyba, *Budownictwo ludowe na Kaszubach*, Gdańsk 1987 r.
C. Obracht-Prondzyński, *Kaszubi dzisiaj. Kultura – język – tożsamość*, Gdańsk 2007 r. (www.institutkaszubski.pl/pdf/polski.pdf, data dostępu: 2 kwietnia 2013 r.)
K. Szarejko, *Kaszubski dom drewniany - tradycja i współczesność*, Gdańsk 2005 r., (<http://www.arch.pg.gda.pl/eurarc/pdf/polska/kaszuby%20dom.pdf>, data dostępu: 2 kwietnia 2013 r.)

Uzupełniająca dla uczestników:

W. Ligęza, W. Piotrowska, *Kreatywna księga plam*, Kraków 2010 r.
A. Machowiak, D. Mizieliński, *D.O.M.E.K.*, Warszawa 2011 r.
Z. Śliwa, *Dzieje siedzib polskich: od jaskini do wieżowca*, Warszawa 2000 r.

KARTA PRACY nr 1.1

ZADANIE 1

Niech każde z was narysuje na osobnej kartce kwiatowy wzór kaszubski. Czy zazwyczaj jest on symetryczny (jedna część jest odbiciem drugiej)? Zapiszcie odpowiedź.

ZADANIE 2

Poniżej przedstawiono wzory haftów i wycinanek z różnych regionów Polski. Połączcie obrazki z odpowiednimi podpisami.

haft kaszubski, wycinanka łowicka, wycinanka kurpiowska, haft kujawski

ZADANIE 3

Które z wymienionych poniżej budynków mogły znaleźć się we wsi kaszubskiej? Podkreście poprawne odpowiedzi.

chata, sklep, kościół, młyn, kuźnia, stodoła, szkoła, chlew, karczma, garaż, sąd

ZADANIE 4

Jakie elementy wyposażenia domu wskazują na to, że gospodarz był rybakiem? Wypiszcie przynajmniej 4 elementy.

ZADANIE 5

Jakie zawody wykonywali najczęściej mieszkańcy wsi? Wymieńcie przynajmniej 3 zawody. Jak ludzie wpływają na krajobraz? Zapiszcie swoje spostrzeżenia.

KARTA PRACY nr 1.1

ZADANIE 6

Choć Kaszubi są odrębną społecznością, podkreślają także swoje przywiązanie do Polski. Znane jest przysłowie „Nie ma Kaszub bez Polonii, a bez Kaszub Polski”. Jak można to rozumieć? Zapiszcie odpowiedź poniżej.

ZADANIE 7

Sporządźcie „kartę zabytku” – na podstawie obserwacji uzupełnijcie tabelę.

NAZWA	MATERIAŁY I KOLOR ELEWACJI	MATERIAŁ DACHU	DETALE ARCHITEKTO- NICZNE (ZDOBIENIA)	MATERIAŁ ŚCIAN WNETRZA	WYPOSAŻENIE
Kościół					
Kuźnia					

ZADANIE 8

Jakie drzewa owocowe rosną w kaszubskich ogródkach przydomowych? Wymieńcie przynajmniej 5.

ZADANIE 9

W czasie wycieczki widzieliście różne zabudowania. Na podstawie zapamiętanych informacji odpowiedzcie: Gbur posiadał więcej ziemi (był bogatszy) od zagrodnika.

Prawda/Fałsz

ZADANIE 10

Z wykałaczek i plasteliny wykonajcie fragment ściany o konstrukcji szkieletowej. Wykałaczki to wasze belki drewniane.

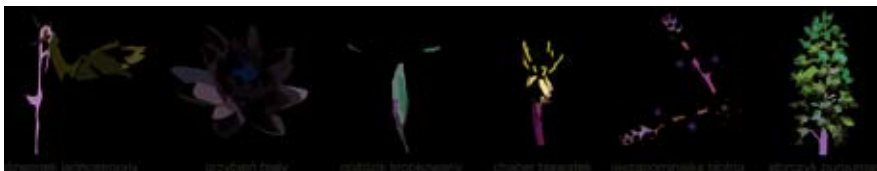
KARTA PRACY nr 1.2

ZADANIE 1

Niech każde z was narysuje na osobnej kartce kwiatowy wzór kaszubski. Czy zazwyczaj jest on symetryczny (jedna część jest odbiciem drugiej)? Zapiszcie odpowiedź.

ZADANIE 2

Poniżej przedstawiono kwiaty, które występują naturalnie w Polsce. Które z nich były inspiracją dla artystów kaszubskich i pojawiają się na wzorach? Zaznaczcie kółkiem cztery z nich.

ZADANIE 3

Które z wymienionych poniżej elementów mogły znaleźć się w zagrodzie kaszubskiej? Podkreście poprawne odpowiedzi.

altanka, studnia z żurawiem, ziemianka, piec chlebowy, ogród warzywny, stodoła, kapliczka, chlew, karczma, garaż

ZADANIE 4

Jakie elementy wyposażenia domu wskazują na to, że gospodarz był stolarzem, cieślą? Wypiszcie przynajmniej 4 elementy.

ZADANIE 5

Jak ludzie wpływają na krajobraz – jak według was wykonujący zawody takie jak: stolarz, wikliniarz i rolnik, mogą zmienić krajobraz? Zapiszcie swoje spostrzeżenia.

KARTA PRACY nr 1.2

ZADANIE 6

Choć Kaszubi są odrębną społecznością, podkreślają także swoje przywiązanie do Polski. Znane jest przysłowie „Nie ma Kaszub bez Polonii, a bez Kaszub Polski.”. Jak można to rozumieć? Zapiszcie odpowiedź poniżej.

ZADANIE 7

Sporządźcie „kartę zabytku” – na podstawie obserwacji uzupełnijcie tabelę.

NAZWA	MATERIAŁY I KOLOR ELEWACJI	MATERIAŁ DACHU	DETALE ARCHITEKTO- NICZNE (ZDOBIENIA)	MATERIAŁ ŚCIAN WNETRZA	WYPOSAŻENIE
Dworek					
Młyn					

ZADANIE 8

Jakie drzewa owocowe rosną w kaszubskich ogródkach przydomowych? Wymieńcie przynajmniej 5.

ZADANIE 9

W czasie wycieczki widzieliście różne zabudowania. Na podstawie zapamiętanych informacji odpowiedzcie: Gbur posiadał więcej ziemi (był bogatszy) od szlachcica.

Prawda/Fałsz

ZADANIE 10

Z wykałaczek i plasteliny wykonajcie fragment ściany o konstrukcji szkieletowej. Wykałaczki to wasze belki drewniane.

KARTA PRACY nr 2

model chaty kaszubskiej
wykonywany przez dzieci

POTRZEBUJEMY!

- karton
- mazaki lub farby
- nożyczki
- klej
- wykalceczki do szaszłyków
- pudełka po zapalniczkach

1. ODCINAMY 2 GÓRNE CZĘŚCI TAK ABY POZOSTAŁE BOKI SKŁONE UTWORZYŁY POŁAC DACHOWĄ.....

2. PUDEŁKO KARTONOWE SŁUŻY JAKO KONSTRUKCJA- NA ZEWNĘTRZNE ŚCIANY NALEŻY PRZYKLEIĆ BIAŁE KŁASYKOWE KONSTRUKCJE SZACHULCOWĄ BUDYNKU, OKNA I DRZWI.....

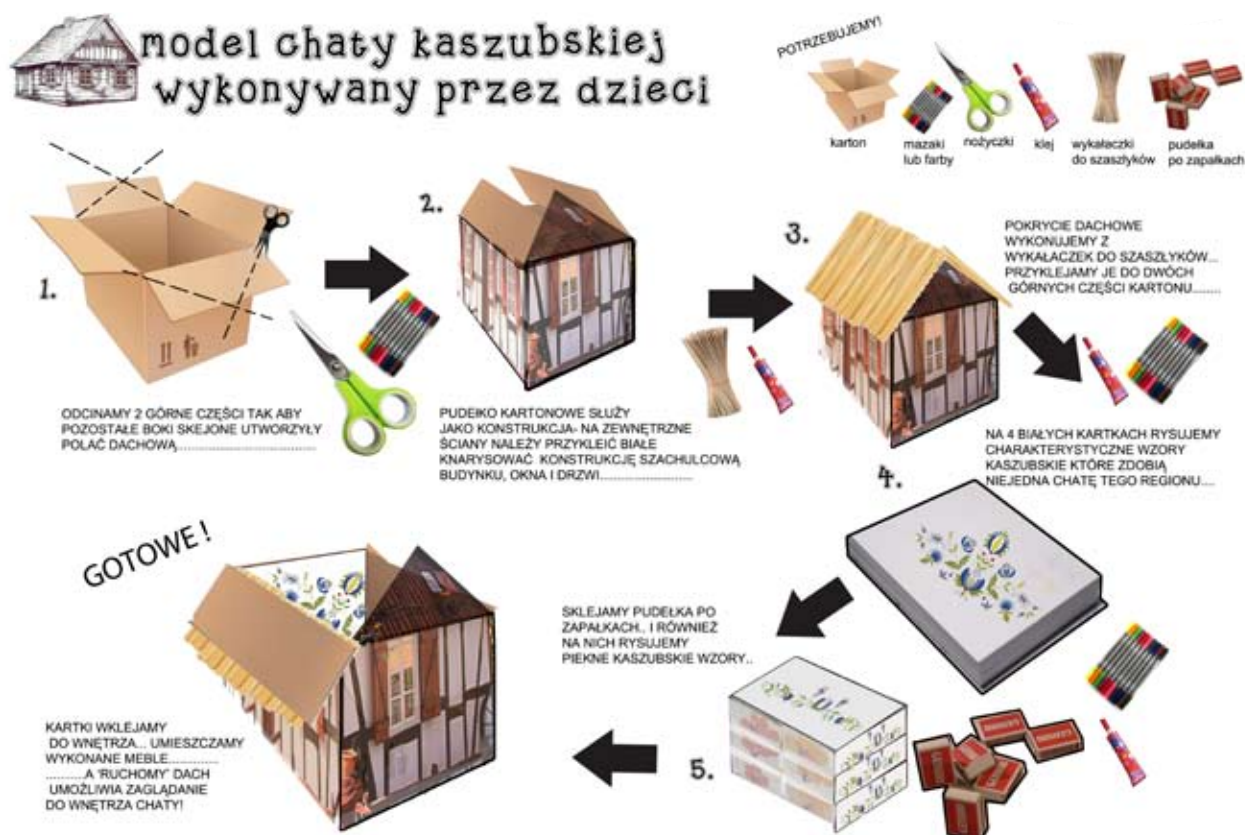
3. POKRYCIE DACHOWE WYKONUJEMY Z WYKALCZEK DO SZASZŁYKÓW... PRZYKLEJAMY JE DO DWÓCH GÓRNYCH CZĘŚCI KARTONU.....

4. NA 4 BIAŁYCH KARTKACH RYSUJEMY CHARAKTERYSTYCZNE WZORY KASZUBSKIE KTÓRE ZDOBIĄ NIEJEDNĄ CHATĘ TEGO REGIONU.....

5. SKŁEJAMY PUDEŁKA PO ZAPALNICZKACH, I RÓWNIEŻ NA NICH RYSUJEMY PIĘKNE KASZUBSKIE WZORY.....

GOTOWE!

KARTKI WKLEJAMY DO WNETRZA... UMIESZCZAMY WYKONANE MEBLE..... A 'RUCHOMY' DACH UMOŻLIWIA ZAGLĄDANIE DO WNETRZA CHATY!

RAMOWY SCENARIUSZ - „U PODNÓŻA BIAŁEJ GÓRY ”

III NAGRODA (ex aequo) w konkursie na projekt działań edukacyjnych z zakresu edukacji przestrzennej
„Przestrzeń wokół nas”

tytuł działania edukacyjnego	„U PODNÓŻA BIAŁEJ GÓRY ”
autor	Dorota Baranowicz, Ewa Majewska, Joanna Makowiecka - Zespół Szkół w Ryjewie
słowa kluczowe	bioróżnorodność, chata/chałupa, delta, dolina rzeczna, droga, gleba, kolor/kolorystyka, las, linia brzegowa, mapa, międzywale, nizina, ochrona przyrody, perspektywa, pole, rezerwat, rzeka, rzeźba terenu, skarpa, ścieżka przyrodnicza, terpa, wał wiślany, wierzba, wieś, zieleni
forma działania	projekt edukacyjno-badawczy dla uczniów klas IV-VI szkoły podstawowej i I-III gimnazjum
cel ogólny	rozwijanie wiedzy, umiejętności i postaw uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum w zakresie edukacji przestrzennej
cele szczegółowe	poszerzanie wiedzy o krajobrazie regionu rozwój zainteresowań, postaw badawczych i twórczych kształtowanie umiejętności korzystania z różnych źródeł wiedzy, planowania i organizowania procesu uczenia się rozwijanie umiejętności efektywnego współdziałania w zespole kształtowanie poczucia przynależności do małej ojczyzny

kształcone umiejętności	zamierzone rezultaty – uczeń potrafi: wskazać elementy krajobrazu naturalnego i kulturowego korzystać z różnych źródeł wiedzy posługiwać się komputerem, w szczególności programem do tworzenia prezentacji multimedialnych odczytywać i rysować mapę wskazać gatunki roślin na obszarze międzywala wiślanego rozpoznawać rodzaj niektórych gleb w badanym obszarze współdziałać w zespole, dzieląc się wiedzą i korzystając ze wskazówek analizować i selekcjonować materiał pracy oraz wykorzystywać go do dalszych działań prezentować wyniki swojego działania
metody i techniki	praca z materiałem źródłowym metody aktywizujące: mapa skojarzeń, wchodzenie w rolę, „żywe rzeźby” metody praktyczne: konstruowanie, rysowanie, fotografia, obserwacja, badanie prezentacja multimedialna rysunek wystawa
środki dydaktyczne i zasoby	słowniki, encyklopedie, poradniki, mapy (źródło: www.maps.google.pl), karty pracy aparaty fotograficzne, program komputerowy, zasoby Internetu tablica do przypinania prac, przybory plastyczne łopaty, saperka, miarki, plastikowy przezroczysty cylinder, rekwizyty do scenek
czas trwania i miejsce organizacji	I etap – 6 godzin lekcyjnych w szkole II etap – 7-8 godzin w terenie III i IV etap – 4 godziny lekcyjne w szkole

docelowa grupa odbiorców	uczniowie klas IV-VI szkoły podstawowej i I - III gimnazjum
opis idei projektu	Miejscowość Ryjewo położona jest w Dolinie Kwidzyńskiej, będącej północną częścią Doliny Dolnej Wisły. Malowniczy odcinek Wisły przecinającej się pomiędzy pasem wzgórz morenowych, rozwidlającej się i następnie przechodzącej w deltę Żuław Wiślanych, jej prawy dopływ – rzeczka Liwa i wpływająca do niej Struga Postolińska, jeziora torfowe, lasy, pola i łąki – te wszystkie urokliwe i różnorodne elementy krajobrazu stały się inspiracją do powstania niniejszego projektu. Szczególnie interesujący jest fragment doliny, leżący na skraju gminy i powiatu, gdzie można odnaleźć najbardziej charakterystyczne i najciekawsze elementy krajobrazu Doliny Wisły. Jest to obszar zamknięty z jednej strony pasmem wzgórz morenowych, z drugiej rzeką, wzdłuż której rozciąga się jeden z najwyższych w Polsce wałów przeciwpowodziowych. Rozległy widok na pola, łąki i wsie, bogactwo przyrodnicze tego terenu wydaje się być zbyt słabo docenione, stąd pomysł, by poprzez edukację dzieci (w szczególności z Zespołu Szkół w Ryjewie), ich działania i prace, pobudzić w lokalnej społeczności chęć spojrzenia na piękno tych miejsc, dumę z własnego miejsca zamieszkania. Projekt ma szansę odkryć pasje i zainteresowania badawcze uczniów na różnych płaszczyznach - od artystycznych po naukowe, zainspirować ich do działania z wiarą we własne siły i poczuciem więzi z przestrzenią małej ojczyzny. Projekt został zaplanowany z podziałem na 4 etapy. W I etapie uczniowie klas IV-VI oraz I-III gimnazjum zapoznają się, podczas zajęć warsztatowych w szkole, z celami projektu, jego przebiegiem oraz z podstawowymi pojęciami, z jakimi zetkną się w swojej pracy na następnych etapach. W II etapie – terenowym, podzieleni wcześniej na 5 grup zadaniowych, wykonają działania mające na celu zebranie materiałów niezbędnych do wykonania rekwizytów na wystawę oraz prezentację w programie PowerPoint. Opracowaniem tych materiałów i wykonaniem rekwizytów uczniowie zajmą się w III etapie. IV etap to organizacja wystawy skierowanej do uczniów i lokalnej społeczności.
opis przebiegu działań	Podczas pierwszego spotkania uczniowie zostają poinformowani o celach projektu. Ten etap przebiega w wymiarze 6 godzin i składa się z kilkunastu działań o charakterze aktywizującym. Możliwe jest także zorganizowanie dwóch spotkań I etapu, każde po 3 godziny. Na początku mają miejsce zadania w formie zabaw integracyjnych, które mają

na celu poznanie się. Następnie uczniowie losują karteczki, które dzielą ich na grupy. W każdej grupie znajdują się uczniowie szkoły podstawowej i gimnazjum. W grupach wykonują zadania (patrz: załączniki), których celem jest zapoznanie się z materiałem źródłowym, słownictwem, z pojęciem krajobrazu, mapy itp., a także kształcenie umiejętności organizacji i współpracy. Uczniowie mają tu również możliwość wykazania się swoimi zdolnościami, które mogą zostać wykorzystane w dalszych etapach projektu. W końcowej części zajęć uczniowie deklarują swój udział w wybranych grupach zadaniowych. Są to: Fotoreporterzy, Kartografowie, Plastycy, Przyrodnicy, Odkrywczy.

Drugi etap rozpoczyna się od wyjazdu na miejsce badań. Po dotarciu grupy otrzymują instrukcje i wykonują zadania pod kierunkiem nauczyciela – opiekuna. Cztery grupy (Fotoreporterzy, Plastycy, Przyrodnicy, Odkrywczy) dojeżdżają rowerami lub autobusem do wyznaczonych miejsc, w pobliżu wału wiślanego w okolicach Białej Góry. Natomiast grupa Kartografów, w towarzystwie dwóch opiekunów, jedzie rowerami wzdłuż wyznaczonej trasy i kierując się mapą oraz kartą pracy, dokonuje obserwacji obiektów przyrodniczych i architektonicznych, następnie zaznacza je na mapie (patrz: załączniki). Zadaniem Fotoreporterów jest dokumentowanie pracy pozostałych grup oraz próba uchwycenia w swych zdjęciach specyfiki i piękna otaczającego krajobrazu. Członkowie grupy Plastyków, korzystając z przyborów rysunkowych, wykonują rysunek przedstawiający krajobraz nadwiślański. Każdy uczeń wybiera swoje miejsce, kierując się wskazówkami opiekuna. Grupa Odkrywców wykonuje wykop mający na celu stworzenie profilu glebowego. Uczniowie odkrywają kolejne warstwy ziemi, wstępnie je rozpoznają przy pomocy „Tablic geograficznych” oraz umieszczają w przygotowanych pojemnikach (patrz: załącznik nr 3). Każdy członek grupy Przyrodników, po wyznaczeniu dla siebie terenu badań, dokonuje obserwacji występujących na miejscu gatunków roślin. Przykłady najczęściej występujących okazów roślin zostaną pobrane w celu stworzenia zielnika (patrz: załącznik nr 3).

W kolejnym etapie projektu, odbywającym się w szkole, grupy opracowują zgromadzony materiał. Przyrodnicy badają okazy, posługując się przewodnikiem do rozpoznawania zwierząt i roślin, następnie tworzą karty „Nadwiślańskiego zielnika” - każda z kart stanie się eksponatem wystawy. Odkrywczy przygotowują przy pomocy plastikowego cylindra profil glebowy z dokładną analizą warstw ziemi oraz opisem każdej warstwy. Kartografowie, na podstawie uzupełnionych mapek i notatek, opracowują mapę badanego terenu, legendę mapy oraz krótkie opisy najciekawszych miejsc, stanowiące promocyjny dodatek do mapy o charakterze turystycznym. Fotoreporterzy przeglądają wykonane zdjęcia i selekcjonują je, a następnie układają w pożądanej kolejności, tak by ich fotoreportaż stanowił zamkniętą, interesującą całość. Redagują podpisy pod zdjęciami i umieszczają wszystko w prezentacji multimedialnej. Plastycy

	natomiast przygotowują oprawę swych prac (passpartout) oraz komponują miejsce przeznaczone na wystawę, zwracając uwagę na rozmieszczenie poszczególnych stanowisk z rekwizytami każdej grupy. Tworzą napis na tablicy z tytułem wystawy. Przygotowują plakaty informujące o wystawie oraz zaproszenia na jej otwarcie. W tym ostatnim zadaniu mogą zresztą uczestniczyć członkowie pozostałych grup, które skończyły swoje zadania. Wszyscy umieszczają rekwizyty na wyznaczonych stanowiskach.
załączniki	Zadania Karty pracy Instrukcje dla uczestników Mapka

LITERATURA

Dla nauczyciela:

Żyliśmy tutaj razem, Ryjewo 2005 r.

Mapa krajobrazu kulturowego Doliny Dolnej Wisły, wyd. przez Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły

Zielony skarbiec powiatu kwidzyńskiego, Kwidzyn 2007 r., album wydany przez Stowarzyszenie „Eko-Inicjatywa” w Kwidzynie.

www.edugis.pl

www.gdansk.lasy.gov.pl

kwidzynopedia.pl

Uzupełniająca dla uczestników:

Pomorskie ABC Przestrzeni - Ilustrowany słownik dla dzieci kl. 4-6

Słownik młodego badacza, oprac. zespół uczniów i nauczycieli Zespołu Szkół w Ryjewie, 2007 r.

J. Szaferowa, *Poznaj 100 roślin*, 1987 r.

Podręczniki do przyrody dla SP oraz geografii i biologii dla gimnazjum

Tablice geograficzne, Wydawnictwo Adamantan

www.pomorskie.eu/pl/pomorze_znane_i_nieznane/o_regionie/krainy_geograficzne/zulawy_wislane

ZADANIA - Zestaw przykładowych zadań dla uczestników I etapu projektu

1. Tworzenie mapy skojarzeń ze słowem „krajobraz” - plakat na tablicy prac.
2. Wyszukiwanie hasła „krajobraz” w zgromadzonych źródłach, odczytywanie i wyjaśnianie w formie rozmów w grupach.
3. Wywiad z gwiazdą – scenka. Jeden z uczestników wchodzi w rolę celebryty o imieniu Krajobraz, który odpowiada na pytania pozostałych członków grupy jako dziennikarzy zadających pytania dotyczące cech krajobrazu.
4. Młodzi architekci – budowanie pałacu ze słomek i szpilek. Prezentacja prac, dzielenie się wrażeniami na temat trudności podczas wykonywania zadania i sposobami radzenia sobie z trudnościami.
5. Praca z kartą z ilustrowanego słownika dla dzieci *Pomorskie ABC Przestrzeni* na temat kompozycji – układanie różnych rodzajów kompozycji (statyczna, dynamiczna, itp.) poprzez „żywe rzeźby”, w których jeden uczeń jest rzeźbiarzem a pozostali materiałem rzeźbiarskim.
6. Praca z kartą z ilustrowanego słownika dla dzieci *Pomorskie ABC Przestrzeni* na temat mapy – rysowanie mapy skarbu. Każda grupa chowa w sali dowolny rekwizyt jako skarb i wykonuje mapę pozwalającą, dzięki legendzie, na dotarcie do skarbu, następnie grupy wymieniają się mapami i szukają skarbu.
7. Puzzle malarskie – oglądanie na slajdach reprodukcji pejzaży polskich artystów, a następnie układanie puzzli – pociętych wydruków reprodukcji. Wybór pejzażu najbardziej przypominającego okolice miejscowości.

KARTY PRACY - Karta pracy na II etapie projektu. Grupa Kartografów.

PRZYSTANKI NA TRASIE BENOWO-BIAŁA GÓRA-BENOWO	SYMBOL NA MAPIE	NOTATKI
Tralewo – budynki mieszkalne, zagrody		
rezerwat Biała Góra na skarpie		
miejsce biwakowe nad jeziorem		
stromy podjazd		
śluza w Białej Górze		
„Złoty róg”		
ostry zakręt z 605 na 606		
most na Liwce		
kościół w Benowie		

INSTRUKCJA DO KARTY PRACY

Waszym zadaniem jest uzupełnienie mapki trasy (ok. 12 km) przebiegającej na trasie Benowo-Biała Góra-Benowo.

- Jadąc, zatrzymujcie się przy wymienionych powyżej obiektach i zaznaczcie je na mapce, którą ma każdy z was.
- Postarajcie się wykonać krótkie notatki na temat każdego obiektu. **Zachowajcie ostrożność! Zwróćcie szczególną uwagę na bezpieczną jazdę na drodze 605 wzdłuż wału.**
- Odpoczywając w urokliwej miejscowości Benowo, uzupełnijcie notatki na temat trasy. Mogą dotyczyć:
 - szczególnie pięknych widoków,
 - niebezpiecznych miejsc
 - trudności podczas jazdy
 - napotkanych okazów miejscowej fauny i zwierząt hodowlanych, itp.

PRZYKŁADOWE INSTRUKCJE

Instrukcja dla grupy Przyrodników na II etapie projektu.

Wyznacz swoje stanowisko pracy, wybierając obszar o powierzchni ok. 10 m, w pewnej odległości od innych stanowisk.

Oznacz znajdujące się na twoim obszarze rośliny, wykonując szkic, rysunek lub zdjęcie.

Nazwij je, posługując się przewodnikiem roślin.

Zbierz najliczniej występujące rośliny zielne w celu wykonania zielnika.

Uzupełnij kartę pracy. (patrz: załącznik 2)

Instrukcja dla grupy Odkrywców na II etapie projektu.

Wybierzcie odpowiednie miejsce na wykonanie profilu glebowego, np. skarpe, wyrwę terenu.

Zdejmijcie ostrożnie wierzchnią warstwę poziomu próchniczego, zmierzcie go, wynik zapiszcie w odpowiednim miejscu karty pracy.

Sprawdźcie w poradniku „Tabele geograficzne” rodzaj gleby.

Wykonajcie pomiary kolejnych warstw glebowych.

Do przygotowanej plastikowej menzurki wkładajcie kolejne warstwy glebowe, uzyskując obraz przekroju terenu

Wykonajcie rysunek uzyskanego profilu.

RAMOWY SCENARIUSZ - „MATEMATYCZNE IGRASZKI NA ZAMKU”

WYRÓŻNIENIE w konkursie na projekt działań edukacyjnych z zakresu edukacji przestrzennej
„Przestrzeń wokół nas”

tytuł działania edukacyjnego	„MATEMATYCZNE IGRASZKI NA ZAMKU”
autor	Monika Zgolak, Elżbieta Skrzypiec, Danuta Toporkiewicz-Butryn Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Malborku
słowa kluczowe	mapa, proporcje, skala, wymiar, horyzont, zamek
forma działania	gra matematyczno-przyrodnicza
cel ogólny	promocja edukacji przestrzennej kształtowanie świadomości architektonicznej i wrażliwości przestrzennej
cele szczegółowe	rozwijanie zainteresowań matematycznych wśród uczniów kształtowanie umiejętności poszukiwania nietypowych rozwiązań integracja uczniów poprzez tworzenie zespołów międzyszkolnych popularyzacja dziedzictwa kulturowego regionu

kształcone umiejętności	Uczeń: praktycznie rozwiązuje nietypowe zadanie, posługuje się różnymi miarami, jednostkami długości, określa skalę, posługuje się stoperem i jednostkami czasu, poprawnie odczytuje duże liczby, zapisuje liczby cyframi, zapisuje liczby słowami, posługuje się jednostkami masy, zamienia jednostki masy, mnoży liczby, przelicza elementy, stosuje właściwy wzór i oblicza pole powierzchni prostokąta, posługuje się jednostkami pola powierzchni, czyta mapę, orientuje się w kierunkach geograficznych, posługuje się kompasem, dociera do wyznaczonego celu, identyfikuje obiekty, podaje właściwą nazwę rzeki, zna pojęcie horyzontu, określa co widać na horyzoncie, zna pojęcie zamek, wymienia charakterystyczne cechy warowni
metody i techniki	słowna (pogadanka) praktycznego działania praca w grupach
środki dydaktyczne i zasoby	mapa, kompas, kartka, długopis, stoper, lornetka, miara, sznurek, kij, kłódka, karteczki samoprzylepne, karty pracy
czas trwania i miejsce organizacji	4 godziny na terenie Muzeum Zamkowego w Malborku
docelowa grupa odbiorców	Uczniowie kl. IV-VI szkoły podstawowej specjalnej
opis idei projektu	Ideą projektu jest uatrakcyjnienie nabywania oraz utrwalania wiadomości i umiejętności matematyczno-przyrodniczych, a także wrażliwości przestrzennej, poprzez obcowanie z żywą architekturą naszego regionu. Cechą charakterystyczną opisywanego projektu jest dostosowanie metod i form pracy do potrzeb dzieci ze specyficznymi trudnościami edukacyjnymi.

opis przebiegu działań	Zabawa rozpoczyna się przy bramie wejściowej do Muzeum Zamkowego w Malborku, gdzie grupy uczniowskie wita rycerz, który omawia ciekawostki związane z zamkiem oraz przedstawia reguły zabawy. Wszystkie drużyny otrzymują do wykonania to samo zadanie, polegające na odczytywaniu mapy i dochodzeniu do wyznaczonych miejsc. Kolejne zadania każda grupa wykonuje według innej kolejności. Nie gramy na czas! Dzieci mają przy okazji zabawy zwiedzać gotycką warownię. Każdej grupie uczniowskiej towarzyszy opiekun - „cień”, który idzie tam, gdzie zadecydują uczniowie. Na kolejnych stacjach podaje uczniom kartkę z treścią zadań do wykonania, udostępnia im materiały, z których mogą skorzystać podczas rozwiązywania zadań (uczniowie sami podejmują decyzję jakie przyrządy wybiorą), przyznaje punkty za udzielone odpowiedzi i samą realizację zadania. W trakcie całej gry każda grupa rozwiązuje 10 zadań. Na koniec wszyscy spotykają się w sali posiedzeń, gdzie podliczane są punkty każdej drużyny, a uczniowie opowiadają co widzieli przy okazji zaliczania wszystkich zadań oraz drogi powrotnej. Uzyskana ilość punktów przez wszystkie grupy jest podawana do wiadomości uczestników zabawy, jednak nie jest to określenie zwycięzców, a jedynie informacja zwrotna, ponieważ wszyscy są wygranymi w tej zabawie. Ostatnim punktem Matematycznych Igraszek na Zamku jest rycerska biesiada.
załączniki	Karta pracy Drogowskazy dla uczestników Instrukcje dla nauczyciela Plan zamku Legenda do planu zamku

LITERATURA

Dla nauczyciela:

S. Józwiak, J. Trupinda, *Organizacja życia na zamku krzyżackim w Malborku w czasach wielkich mistrzów (1309-1457)*, Malbork 2011

Uzupełniająca dla uczestników:

M. Mierzwiński, *Zamek Malbork. Przewodnik ilustrowany*, Warszawa 2009

PLAN ZAMKU

LEGENDA

NR	TYTUŁ ZADANIA	LOKALIZACJA	NR SALI WG AUDIOPRZEWODNIKA
1	MAPA	BRAMA GŁÓWNA	WEJŚCIE
2	SZAFA	PIĘTRO I	21
3	SKRZYNIA	PIĘTRO II	36
4	BURSZTYN	PARTER	35
5	RÓŻANIEC	PARTER	35
6	KSZTAŁTY	TARAS PÓŁNOCNY ZAMKU WYSOKIEGO	
7	FOSA	MOST	6
8	WIEŻA	WEJŚCIE Z SALI KAPITULNEJ, PIĘTRO I	11
9	WIELKI REFĘKTARZ	PARTER	40
10	KONIEC	PARTER	IZBA ZAMKU WYSOKIEGO

KARTA PRACY

KOLEJNOŚĆ WYKONANIA ZADAŃ MA BYĆ ZGODNA Z ZAPISEM TYTUŁÓW ZADAŃ DLA DANEJ GRUPY.

ZADANIA DLA DRUŻYNY

ZADANIE 1 - Mapa

Patrząc na mapę, dojdź w określonej kolejności do wskazanych obiektów i wykonaj tam postawione przed tobą zadania.

ZADANIE 2- Szafa

1. Zmierz szafę oraz jej model.
2. Porównaj ich wymiary.
3. Podaj skalę, w jakiej został wykonany model, zaznaczając właściwą odpowiedź:
 - a) 1:2
 - b) 1:4
 - c) 4:1

ZADANIE 3 - Skrzynia

Otwórz skrzynię odpowiednimi kluczami w jak najkrótszym czasie. Zmierz czas, w którym otworzysz każdą kłódkę i zsumuj wyniki. Podaj nazwy 3 przedmiotów, które znajdziesz w skrzyni.

W skrzyni znajdowały się:

- a) miecz, pas, rękawica
- b) nóż, obraz, buty
- c) kwiaty, monety, pas

ZADANIE 4- Bursztyn

Zapisz cyframi i słownie co drugą liczbę z osi czasu obrazującej dzieje powstawania bursztynu.

Zapis liczby CYFRAMI

Zapis liczby SŁOWAMI

KARTA PRACY

ZADANIE 5 - Różaniec

Znajdź największy różaniec w sali.
Różaniec składa się z 5 dużych bursztynów o wadze 10 dag każdy i 50 małych bursztynów o wadze 5 dag każdy oraz krzyżyka o wadze 15 dag.
Oblicz: ile waży cały różaniec?

ZADANIE 6 - Kształty

Podaj przynajmniej 5 przykładów figur i brył geometrycznych znajdujących się na tarasie.

ZADANIE 7 - Fosa

Zmierz głębokość fosy z najniższego punktu mostu.

ZADANIE 8 - Wieża

Ile schodów prowadzi na szczyt najwyższej wieży na zamku?
Uzupełnij zdania:

Rzeka widoczna z wieży to
Patrząc w kierunku południowym na horyzoncie widać
.....

ZADANIE 9 - Wielki Refektarz

Oblicz pole powierzchni podłogi Wielkiego Refektarza.

ZADANIE 10 - Koniec

Dojdź do ostatniego punktu zaznaczonego na mapie i zapamiętaj jak najwięcej szczegółów architektonicznych na swojej trasie np. systemy obronne: mosty, bramy, okna, kraty, place, a także płaskorzeźby, rzeźby itp.

INSTRUKCJE DLA NAUCZYCIELA

Każdej grupie uczniowskiej towarzyszy opiekun - „cień”, który:

- idzie tam, gdzie zadecydują uczniowie,
- na kolejnych stacjach podaje uczniom kartkę z treścią zadań do wykonania,
- udostępnia im materiały, z których mogą skorzystać podczas rozwiązywania zadań (uczniowie sami podejmują decyzję jakie przyrządy wybiorą),
- przyznaje punkty za udzielone odpowiedzi i samą realizację zadania.

START – zabawa rozpoczyna się przy bramie wejściowej do zamku, gdzie wszystkie grupy otrzymują do wykonania to samo zadanie - nr 1.
Następne zadania każda grupa wykonuje według innej kolejności - wskazanych tytułów zadań.

UWAGA! Nie gramy na czas! Dzieci mają przy okazji zabawy zwiedzać gotycką warownię.

DRUŻYNA	KOLEJNOŚĆ ZADAŃ						
	1	2	3	4	5	6	7
BIAŁA	MAPA	SZAFA	WIEŻA	KSZTAŁTY	FOSA	SKRZYNIA	BURSZTYN
CZERWONA	MAPA	FOSA	KSZTAŁTY	WIEŻA	SZAFA	WIELKI REFECTARZ	SKRZYNIA
NIEBIESKA	MAPA	BURSZTYN	RÓŻANIEC	SKRZYNIA	WIELKI REFECTARZ	SZAFA	WIEŻA
ZIELONA	MAPA	KSZTAŁTY	FOSA	BURSZTYN	RÓŻANIEC	WIEŻA	SZAFA
ŻÓŁTA	MAPA	WIELKI REFECTARZ	BURSZTYN	RÓŻANIEC	SKRZYNIA	FOSA	KSZTAŁTY

DRUŻYNA	KOLEJNOŚĆ ZADAŃ		
	8	9	10
BIAŁA	RÓŻANIEC	WIELKI REFEKTARZ	KONIEC
CZERWONA	BURSZTYN	RÓŻANIEC	KONIEC
NIEBIESKA	KSZTAŁTY	FOSA	KONIEC
ZIELONA	WIELKI REFEKTARZ	SKRZYNIA	KONIEC
ŻÓŁTA	WIEŻA	SZAFA	KONIEC

NR ZADANIA	TYTUŁ ZADANIA	TREŚĆ ZADANIA	ŚRODKI DYDAKTYCZNE	TYP ZADANIA	CZYNNOŚCI OPERACYJNE	KLUCZ ODPOWIEDZI	PUNKT-ACJA	UWAGI	UZYSKANE PUNKTY
1	MAPA	Patrzac na mapę dojdź w określonej kolejności do wskazanych obiektów i wykonaj tam postawione przed tobą zadania.	mapa, kompas	RO	- czyta mapę - orientuje się w kierunkach geograficznych - postuguje się kompasem - dociera do celu - identyfikuje obiekty		0-5	Punkty za zadanie nr 1 udzielane są po zaliczeniu zadania nr 10.	
2	SZAFA	Zmierz szafę oraz jej model. 2. Porównaj ich wymiary. 3. Podaj skalę, w jakiej został wykonany model, zaznaczając właściwą odpowiedź: a) 1:2 b) 1:4 (właściwa odpowiedź) c) 4:1	kartka, długopis, miara, kij	RO WW	- praktycznie rozwiązuje nietypowe zadanie - postuguje się różnymi miarami - postuguje się jednostkami długości - określa skalę		0-4	Za każdą czynność operacyjną udzielamy od 0 do 1 punktu. Możliwe jest uzyskanie tylko połowy punktu za samo zaangażowanie uczniów.	

NR ZADANIA	TYTUŁ ZADANIA	TREŚĆ ZADANIA	ŚRODKI DYDAKTYCZNE	TYP ZADANIA	CZYNNOŚCI OPERACYJNE	KLUCZ ODPOWIEDZI	PUNKT-ACJA	UWAGI	UZYSKANE PUNKTY
3	SKRZYŃIA	Otwórz skrzynię odpowiednimi kluczami w jak najkrótszym czasie. Zmierz czas, w którym otworzysz każdą kłódkę i zsumuj wyniki. Podaj nazwy 3 przedmiotów, które znajdziesz w skrzyni. W skrzyni znajdowały się: a) miecz, pas, rękawica (właściwa odpowiedź) b) nóż, obraz, buty c) kwiaty, monety, pas	kartka, długopis, stoper	KO L	- posługuje się stoperem - posługuje się jednostkami czasu - oblicza łączny czas otwierania skrzyń - poprawnie zapisuje nazwy przedmiotów		0-4	Punkty za zadanie nr 1 udzielane są po zaliczeniu zadania nr 10. Za każdą czynność operacyjną udzielamy od 0 do 1 punktu. Możliwe jest uzyskanie tylko połowy punktu za samo zaangażowanie uczniów.	
4	BURSZTYN	Zapisz cyframi i słownie co drugą liczbę z osi czasu obrazującej dzieje powstawania bursztynu.	długopis	RO	- poprawnie odczytuje duże liczby - zapisuje liczby cyframi - zapisuje liczby słowami		0-3		
5	RÓŻANIEC	Znajdź największy różaniec w sali. Różaniec składa się z 5 dużych bursztynów o wadze 10 dag każdy i 50 małych bursztynów o wadze 5 dag każdy oraz krzyżyka o wadze 15 dag. Oblicz: ile waży cały różaniec? Odp.: 3,15kg	kartka, długopis	RO	- posługuje się jednostkami masy - zamienia jednostki masy - mnoży liczby		0-3		
6	KSZTAŁTY	Podaj przynajmniej 5 przykładów figur i brył geometrycznych znajdujących się na tarasie.	kartka, długopis	KO	- zna nazwy figur i brył geometrycznych		0-1		
7	FOSA	Zmierz głębokość fosy z najniższego punktu mostu. Odp.: ok 9m 20cm	miara, sznurek, kłódkę, długopis		- posługuje się jedn. długości - posługuje się różnymi odmianami miar - praktycznie rozwiązuje nietypowe zadania				

NR ZADANIA	TYTUŁ ZADANIA	TREŚĆ ZADANIA	ŚRODKI DYDAKTYCZNE	TYP ZADANIA	CZYNNOŚCI OPERACYJNE	KLUCZ ODPOWIEDZI	PUNKT-ACJA	UWAGI	UZYSKANE PUNKTY
8	WIEŻA	1. Ile schodów prowadzi na szczyt najwyższej wieży na zamku? Odp.: 216. 2. Uzupełnij zdania: Rzeka widoczna z wieży to NOGAT. Patrząc w kierunku południowym na horyzoncie widać CHORAĞIEWKĘ WIEŻY CIŚNIEŃ.	kompas, lornetka	KO L	- przelicza elementy - podaje właściwą nazwę rzeki - wyznacza kierunki geograficzne - zna pojęcie horyzontu - określa, co widać na horyzoncie		0-5	Punkty za zadanie nr 1 udzielane są po zaliczeniu zadania nr 10. Za każdą czynność operacyjną udzielamy od 0 do 1 punktu. Możliwe jest uzyskanie tylko połowy punktu za samo zaangażowanie uczniów.	
9	WIELKI REFETARZ	Oblicz pole powierzchni podłogi Wielkiego Refektarza. Odp.: 450m ²	miara, kartka, długopis	RO	- postępuje się jedn. długości - postępuje się różnymi miarami - stosuje właściwy wzór na pole pow. prostokąta - oblicza pole pow. prostokąta - postępuje się jednostkami pola powierzchni		0-5		
10	KONIEC	Dojdź do ostatniego punktu zaznaczonego na mapie i zapamiętaj jak najwięcej szczegółów architektonicznych na swojej trasie np. systemy obronne: mosty, bramy, okna itp.	kartka, długopis						
META – zabawa kończy się w Izbie Zamku Wysokiego.									

Teraz podliczane są punkty każdej drużyny, a uczniowie opowiadają co widzieli przy okazji zaliczania wszystkich zadań oraz drogi powrotnej.

ZAPRASZAMY NA RYCERSKI POSIŁEK!!!

SERDECZNIE DZIĘKUJEMY ZA WSPÓLNĄ ZABAWĘ.

DROGOWSKAZY DLA UCZESTNIKÓW

**SCHODY
NA PIĘTRO I**

SZAFa

SKRZYNIA

BURSZTYN

RÓŻANIEC

KSZTAŁTY

FOSA

WIEŻA

WIELKI REFĘKTARZ

RAMOWY SCENARIUSZ - „ODBIERAM, CZUJĘ I KREUJĘ PRZESTRZEŃ”

WYRÓŻNIENIE w konkursie na projekt działań edukacyjnych z zakresu edukacji przestrzennej
„Przestrzeń wokół nas”

tytuł działania edukacyjnego	„ODBIERAM, CZUJĘ I KREUJĘ PRZESTRZEŃ”
autor	Aleksandra Rytlewska, Politechnika Gdańska, Wydział Architektury
słowa kluczowe	przestrzeń, forma, projekt, architektura, budynek , idea
forma działania	gra miejska, zajęcia plastyczne, konkurs, warsztaty
cel ogólny	kształtowanie świadomości architektonicznej
cele szczegółowe	uwrażliwienie na otaczające środowisko pogłębienie wiedzy na temat architektury rozwój umiejętności pracy w grupie kształtowanie percepcji przestrzeni rozwój manualny
kształcone umiejętności	poczucie przynależności do otaczającego nas środowiska zdobycie ogólnej wiedzy na temat architektury zaciekawienie dzieci otaczającą przestrzenią

metody i techniki	metoda praktyczna - przeżycie - wycieczka po Starym Mieście w Gdańsku film o domach jednorodzinnych w różnych kręgach kulturowych ćwiczenia przedmiotowe metoda projektów - wykonanie własnych projektów wystąpienia na forum
środki dydaktyczne i zasoby	środki: naturalne: otoczenie kulturowe Gdańska wzrokowe: mapy, zdjęcia budynków o różnych stylach architektonicznych, film o domach jednorodzinnych słuchowe: nagranie dźwięków miasta automatyzujące: laptop, projektor dotykowe: budowanie własnych modeli
czas trwania i miejsce organizacji	czas trwania całości projektu: 4 spotkania po 3h (częstotliwość do ustalenia) miejsca spotkań: pierwsze zajęcia - wycieczka po Starym Mieście w Gdańsku, 3 kolejne spotkania w sali dydaktycznej w szkole podstawowej/gimnazjum
docelowa grupa odbiorców	uczniowie kl. IV-VI szkoły podstawowej
opis idei projektu	Główną ideą projektu jest kształtowanie świadomości architektonicznej u dzieci – rozbudzenie zainteresowania otaczającą ich przestrzenią, sposobami jej kształtowania i możliwościami wpływania przez każde z nich na to, jak ona wygląda i funkcjonuje. W ramach projektu dzieci uczestniczą w zajęciach, dzięki którym zdobywają podstawową wiedzę z dziedziny architektury i uwarząliwią się na otaczające je środowisko. Projekt nastawiony jest na zajęcia warsztatowe prowadzone metodami aktywizującymi. Chodzi o danie dzieciom możliwości aktywnego poznawania świata. Otrzymują podstawowe informacje dotyczące zagadnień z dziedziny architektury, następnie wykorzystują tę wiedzę w praktyce, podejmując próbę stworzenia modelu. Jest to alternatywa

	spędzania wolnego czasu przed komputerem i biernej nauki „na pamięć”. Projekt służy uświadomieniu dzieciom istoty otaczającej nas przestrzeni oraz promocji środowiska kulturowego i naturalnego Pomorza. „Od ogółu do szczegółu” Projekt działań jest podzielony na cztery części. Pierwsza z nich dotyczy otaczającej nas przestrzeni – np. Gdańska. Uczestnicy dowiadują się jak funkcjonuje miasto i poznają charakterystyczny dla niego krajobraz kulturowy i naturalny. Kolejne spotkanie to warsztaty, podczas których zdobyta wiedza wykorzystywana jest w praktyce - dzieci podejmują próbę zaprojektowania nowego, idealnego miasta. Trzecie zajęcia dotyczą jednego z wcześniej omawianych budynków użyteczności publicznej - szkoły podstawowej. Dzieci poznają zasady funkcjonowania takiego obiektu i same mogą zaprojektować wymarzoną szkołę. Ostatnie spotkanie to wykonanie w grupie projektu domu jednorodzinnego. Każda grupa może puścić wodze fantazji, następnie zaprezentować na forum swój pomysł na wnętrzu domku.
opis przebiegu działań	Projekt realizowany będzie podczas czterech spotkań, polegających na wprowadzaniu dzieci w nieznaną im świat architektury z wykorzystaniem metod aktywizujących. W towarzystwie postaci fabularnych (architekt, inwestor, urbanista) dzieci będą kształtowały swoją świadomość architektoniczną i urbanistyczną oraz uwrażliwiały się na środowisko naturalne, które je otacza. Uczestnicy zapoznają się z tajnikami projektowania i sami będą mogli stworzyć własne dzieła, pracując przy okazji nad niezwykle ważnymi cechami młodego człowieka - kreatywnością i innowacyjnością. Pierwsze spotkanie - „Gra miejska w Gdańsku” Inauguracja warsztatów w formie gry miejskiej odbędzie się na Starym Mieście w Gdańsku. Uczestnicy podzieleni na grupy będą mieli za zadanie przejść trasę gry za pomocą planu miasta i dotrzeć do zaznaczonych na nim punktów. Celem zabawy będzie integracja uczestników oraz kształtowanie umiejętności zdrowego współzawodnictwa i rywalizacji w otoczeniu żywego organizmu miejskiego, który powstawał na przestrzeni wieków. Oprócz planu miasta dzieci otrzymają pytania bonusowe, na które odpowiedzi znajdą po drodze w budynkach użyteczności publicznej, takich jak Biblioteka Wojewódzka, Muzeum Narodowe, Ratusz Miasta. Konkurencję wygrywa grupa, która w ciągu 2 godzin poprawnie rozwiąże największą ilość zadań. Punkty, w których dzieci będą wykonywały zadania będą albo osobowe (spotkanie z architektem, inwestorem, urbanistą) albo kopertowe (w oznaczonym miejscu dla każdej grupy będzie czekał list).

Opisy punktów:

- Spotkanie z rysownikiem, który uczy, czym jest perspektywa, a następnie zachęca uczestników do narysowania jej na podstawie obserwacji Długiego Targu. Podczas wykonywania tego zadania, uczestnicy poznają pojęcia wnętrza architektonicznego, pierzei, elewacji budynku.
- Spotkanie z inwestorem - twórcze spojrzenie na Wyspę Spichrzów. Inwestor inicjuje burzę mózgów, podczas której dzieci mają puścić wodze wyobraźni i zebrać jak najwięcej pomysłów na zagospodarowanie zaniedbanego terenu. Pod koniec grupa wybierze najlepszy pomysł i postara się wspólnie go zaprojektować na dużym arkuszu.
- Punkt w formie listu - wykreślanek z hasłami o tematyce architektonicznej.
- Spotkanie z architektem. Wykonując zadanie, uczestnicy poznają style architektoniczne. Wykorzystując zdjęcia przedstawiające style architektoniczne na przykładach gdańskich budynków, dzieci zaznaczają ich usytuowanie na planie miasta i rozpoznają epoki, w których zostały zbudowane.
- List - w kopercie znajdują się puzzle, które po ułożeniu ukażą miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.
- Koperta ze zdjęciami gdańskich budynków użyteczności publicznej; należy je oznaczyć na mapie, a na odwrocie zdjęcia opisać z jakiej epoki pochodzą. Można skorzystać z biblioteki oraz punktu informacyjnego.

Drugie spotkanie - „Idealne słodkie miasto”

Dzieci dostają karteczki z hasłami związanymi ze środowiskiem naturalnym (jeziora, rzeki, morze, łąki, góry, depresje itp). Zadanie polega na wykonaniu modelu naturalnie ukształtowanego terenu, przy wykorzystaniu materiałów do modelowania: plastelina, gips, karton itp. Dzieci uczą się współpracy w grupie i poznają jak wygląda przestrzeń kształtowa na przez naturę.

Kolejna część spotkania przebiega pod hasłem przestrzeni kształtowanej przez człowieka. Prowadzący zajęcia proponuje dzieciom „burzę mózgów” - z czym kojarzy nam się miasto? Ochotnik zapisuje wszystkie uwagi na tablicy. Celem działania jest pokazanie dzieciom jak bogate w funkcje jest miasto. Można przy okazji ćwiczenia odtworzyć nagranie z dźwiękami miasta, które może stać się dla uczestników dodatkową inspiracją. Następnie dzieci dostają karteczki z hasłami związanymi z najważniejszymi funkcjami miasta i próbują je wspólnie rozmieścić na schematycznej makiecie – zgodnie z ich wyobrażeniem, co do tego jak powinno funkcjonować miasto. Po wykonaniu takiego schematu – każdy obiekt (ratusz, bank, policja, biblioteka, dworzec, kino, szkoła itp) dzieci wykonują jego model,

wykorzystując w tym celu słodczyce (rurki, wafle, żelki, kamyczki, bakalie, herbatniki, lukier). Następnie umieszczają „słodką zabudowę” w ustalonych lokalizacjach na schematycznej makiecie. Na koniec spotkania można skosztować miasto.

Trzecie spotkanie - „Projekt wymarzonej szkoły”

Grupa zaczyna od wykonania „mapy myśli” zawierającej rysunki, symbole i hasła związane z funkcjami szkoły. Po prezentacji swoich „map myśli” dzieci przygotowują kreatywny, wyjątkowy projekt wymarzonej szkoły. Każda grupa przedstawia na forum swój pomysł. Podsumowanie będzie polegało na rozmowie o tym, co zaskoczyło dzieci w różnych rozwiązaniach, czy zauważyły coś nowego, co wydaje im się najistotniejsze, w przypadku projektowania takiego obiektu jak szkoła. Spotkanie kończy się wycieczką do konkretnej szkoły podstawowej, w której znajdują się pomieszczenia realizujące podstawowe funkcje szkoły, ale również takie jak np. sala teatralna, bowling, sala korekcyjna itp. Uczestnicy wycieczki poznają w praktyce wiele pomieszczeń, do których na co dzień nie mają dostępu, a które są przeznaczone dla różnych osób związanych z funkcjonowaniem szkoły. Dzieci mają możliwość przekonać się jak wiele funkcji musi spełniać budynek szkoły, ilu pracowników potrzebuje własnych, specjalistycznych pomieszczeń, że szkoła to nie tylko miejsce gdzie uczą się dzieci, ale też miejsce pracy wielu osób.

Czwarte spotkanie - „Projekt domu jednorodzinnego”

Spotkanie zaczyna się od prezentacji filmu o ciekawych domach w różnych zakątkach świata. Następnie dzieci, podzielone na grupy, otrzymują instrukcję do budowy domków. Każda grupa ma inny projekt: np. wigwam z bambusa i materiału, dom z kartonu, igloo z pięciolitrowych butelek po wodzie, jurta z drewnianych elementów i folii. Dzieciom można przydzielić jakąś konkretną rolę lokatora projektowanego domu (np. kucharka, dziecko, kot) – grupa powinna uwzględnić specyficzne potrzeby poszczególnych mieszkańców przy budowie domów. Przykładowo: kot powinien mieć zapewnione w domu zaciszne miejsce na swoją kuwetę, kucharka kącik kuchenny, a dziecko miejsce do zabawy. Po wykonaniu zadania, każda z grup przedstawia swój dom, uwzględniając jego miejsce na mapie świata, główny budynek, osoby w nim mieszkające, sposób budowania domu i opinię grupy na temat rodzaju budowli. Kolejnym etapem zajęć może być wykonanie projektu własnego domu i jego makiety (np. z użyciem materiałów z recyklingu).

Przykładowy zestaw zadań dla uczestników

1. Gra miejska dla uczestników po Gdańsku - dzieci, korzystając z mapy miasta, zdobywają punkty podczas przygotowanych zadań.

	2. Idealne stodkie miasto – dzieci przygotowują model terenu, następnie stodką zabudowę miasta. 3. Wymarzona szkoła – dzieci wykonują mapę myśli, następnie na jej podstawie projekt wymarzonej szkoły. 4. Mój dom jednorodzinny- dzieci budują według (zadanego) projektu konkretny domek, następnie przygotowują projekt własnego domu przedstawiając go w formie makiety. Przekładowe instrukcje dla nauczycieli i uczestników: Instrukcja budowania domku z kartonu: pierwszy etap to projekt domku na kilku posklejanych ze sobą kartonach - zarysujemy kształt, wrysowujemy okna i drzwi, następnie wycinamy odpowiednie elementy. Wykończenie zależy od wyobraźni dzieci - domek można ozdobić farbami, bibułą, materiałami, można zrobić komin, dachówki, firanki do okien, okno dachowe itp. Instrukcja budowania wigwamu: potrzebujemy sześć długich kijów bambusowych. Ustawiamy je pionowo na obrysie koła i łączymy wierzchołek budowli za pomocą taśmy i sznura. Ściany można uzupełnić, mocując do tak powstałego stelażu kawałki tkaniny lub bibuły. Przekładowe materiały pomocnicze i dydaktyczne: film o domach jednorodzinnych, tablica, modele budowli, materiały do budowy domków (bambus, materiał, folia, butelki itp.), materiały do budowy modelu terenu (plastelina, modelina, kamyki, gałązki, mech, piasek, gips, karton), miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, wykreślanka architektoniczna, materiały do powtórnego wykorzystania (kartony, butelki, puszki, sznurki, itp.).
załączniki	brak

LITERATURA

Dla nauczyciela:

A. Łoziak, E. Marczak, *Pomorskie ABC Przestrzeni - ilustrowany słownik dla dzieci kl. 4-6*
Architektura Style i detale, pod red. E. Cole

Uzupełniająca dla uczestników:

D. Mizieliński, A. Machowiak, *Domek*
E. Solarz, *Ilustrowany elementarz dizajnu*
Światowa architektura, producent: Scholas
R. Toyka, *Uwaga budowa! Jak się projektuje i buduje dom*
R. Kothe, *Wieża i drapacze chmur*

RAMOWY SCENARIUSZ - „TOPOGRAFICY: Towarzystwo Odkrywców Przestrzeni”

III NAGRODA (ex aequo) w konkursie na projekt działań edukacyjnych z zakresu edukacji przestrzennej „Przestrzeń wokół nas”

tytuł działania edukacyjnego	„TOPOGRAFICY: Towarzystwo Odkrywców Przestrzeni”
autor	Maria Mendel, Uniwersytet Gdański, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Pedagogiki
słowa kluczowe	miejsce, przestrzeń, graficzne reprezentacje przestrzeni i miejsc, krytyczna edukacja przestrzenna, wrażliwość na miejsce i przestrzeń
forma działania	Zorganizowana na szczeblu szkolnym, międzyszkolnym - lokalnym i regionalnym forma edukacyjnych zajęć pozalekcyjnych (w zakresie krytycznej edukacji przestrzennej) powiązana z animacją lokalnych społeczności. Aktywność działaniowa, badawcza.
cel ogólny	Znaczenie miejsca - topos (gr.: <i>τόπος</i>), w powiązaniu z aktywnościami, które prowadzą do jego graficznych reprezentacji (łac.: <i>graphica</i>), to podstawa stworzonego na potrzeby tego projektu neologizmu: topografik. Zarówno tytuł projektu, jak i jego treść odnosi się do tego znaczenia, opierając się na edukacyjnym, krytycznym badaniu przez uczniów miejsc, jako elementów ładu przestrzennego, w którym żyją, oraz graficznym ich rekonstruowaniu w celu wspólnie dokonywanych analiz o charakterze kulturowym i społecznym, w tym dociekań historycznych, estetycznych (i plastycznych), ekologicznych, geograficznych. Zamysł koncepcyjnie

	zakorzenia się w pedagogice miejsca. Stanowi ona wzór myślenia o edukacji, w którym wszystkie nasze światy - poszczególne sfery jednostkowego i społecznego życia - jak również cele nauczania-uczenia się, które stanowią ingerencję w nie, postrzegane są przez „przestrzenny pryzmat”. W związku z tym, edukacja w ramach takiego wzoru jest sposobem realizacji celów poznawczych, kształcących i wychowawczych, z perspektywy znaczeń miejsc zmieniających się i krytycznie (czyli z zachowaniem dystansu wobec ideologicznych wpływów) rekonstruowanych w procesie nauczania-uczenia się. Jest szczególnym na nie uwrażliwieniem, które wynika ze świadomości operacyjnej funkcji, jaką miejsce pełni wobec podmiotu. Jesteśmy bowiem sprawczy i autonomiczni; jesteśmy obywatelami demokratycznie funkcjonującej wspólnoty, kiedy mamy poczucie swobody w przestrzeni i możemy tworzyć miejsca „nasze”. Parafrazując znane hasło Henri Lefebvre’a – chodzi o to, by mieć prawo do miejsca, zachowując w nim prawa własne i troszcząc się o dobro wspólne (<i>publico bono</i>), jednocześnie podejmując za nie odpowiedzialność. Tak pomyślany cel jednoczy całe środowisko zaangażowane w sprawy edukacji. W dążeniu do jego realizacji naturalnie spotykają się więc praktycy i teoretycy; wszyscy, którzy są zainteresowani rozwijaniem i kształtowaniem podmiotowej tożsamości, wśród nich nauczyciele i nauczyciele akademicy (badacze i dydaktycy), rodzice uczniów, lokalne społeczności wraz ze swoimi władzami, stowarzyszenia. Projekt skierowany jest do nich wszystkich, ożywiając ich w indywidualnym i społecznym, wrażliwym na przestrzeń (współ)działaniu, w którego centrum stoi wrastający w nią młody człowiek, uczeń.
cele szczegółowe	Głównych adresatów projektu łączy wiek i wynikające z niego cechy aktywności poznawczej (ważne z punktu widzenia zajęć, proponowanych w projekcie). Łączy ich również miejsce zamieszkania: Gdańsk lub inne miejscowości województwa pomorskiego. Walory przestrzenne z jednej strony stanowią wyraz kondycji społecznej (poziomu spójności, jakości życia). Z drugiej są wyzwaniem, które na co dzień podejmują użytkownicy przestrzeni, jeżeli czują się w niej pełnoprawnymi współgospodarzami, przekształcającymi ją w toku życia. Jeżeli przestrzeń zagospodarowują tacy - podmiotowo działający - twórcy miejsc, to jej walory mówią o wysokiej jakości życia, zarówno jednostkowego, jak społecznego. W projekcie współzależność ta wiązana jest z wysokim poziomem aktywności edukacyjnej, charakterystycznym dla dzieci i młodzieży. Ich pęd do poznawania może przełożyć się nie tylko na korzyści, będące wyłącznie ich udziałem (intensywna aktywność poznawcza, to nieustające uczenie się). Może również stać się kołem zamachowym dla

	aktywizacji lokalnych społeczności ku sprawczemu, podmiotowemu uczestnictwu w tworzeniu świata, w którym żyją. Uczniowie, to „topograficy”, z szeroko otwartymi oczyma badający swoje przestrzenne otoczenie; graficznie identyfikujący jego elementy i w ten sposób aktywnie rekonstruujący kulturowo-historyczne, społeczne, ekologiczne, ekonomiczno-polityczne znaczenia miejsc. Opracowując topografie interesujących ich miejsc, badając ścieżki różnych ludzi i krytycznie pytając o ich widoczną w przestrzeni sytuację; kreśląc użytkowane przez nich szlaki i projektując nowe na własnych, oryginalnych mapach, uczniowie-topograficy nie mogą pracować w pojedynkę, czy sami pomiędzy sobą, tkwiąc w szkolnych murach. Realizując topograficzne zadania, muszą być aktywni społecznie w rodzinie, szkole i lokalnej wspólnocie, i siłą rzeczy „zarażać” innych swoją aktywnością. Tym samym, przedstawiany projekt edukacyjny staje się zamierzeniem nie tylko edukacyjnym, ale i animacyjnym, nakierowanym na ożywienie społeczności i tworzenie, względnie zacieśnianie więzi pomiędzy ich członkami.
kształcone umiejętności	Uczniowie – topograficy, uczestniczący w proponowanych zajęciach kształtować będą następujące umiejętności: badawcze, związane z eksploracją przestrzeni i polaryzacją uwagi na określonych jej wycinkach oraz problemach z nimi związanych. Wśród badawczych umiejętności wyróżnić należy umiejętność wrażliwej na przestrzeń i miejsce obserwacji, w szczególności opartej na walorach wizualnych rzeczywistości, ale prowadzącej do zagłębiania się w inne jej cechy. Wiążą się z tym umiejętności: - w zakresie stosowania metod i technik oraz użytkowania narzędzi tego typu obserwacji, m.in. filmowania, fotografowania, rysowania i malowania, topograficznego szkicowania, mapowania i wielu elementów topograficznej analizy przestrzeni. To, między innymi, znaczące dla rozwoju ogólnego ucznia umiejętności estetyczne i manualne, prowadzące do jego kreatywnego uczestnictwa w kulturze. - w zakresie fizycznej eksploracji przestrzeni i miejsc. Do umiejętności tych należy umiejętność edukacyjnie aktywnego i efektywnego wędrowania (rezultatem projektu będzie w tym przypadku specyficzna uważność uczniów wobec otaczającej rzeczywistości). Ma ona też walory rekreacyjno-turystyczne i sportowe, ponieważ uczniowie-topograficy w toku badawczych wędrówek udoskonalać będą dotychczasowe i kształtować coraz szerzej swoje

	zdolności do ruchu w sensie wysiłkowym (wytrzymałość), sprawnościowym i siłowym. - komunikacyjne i społeczne, związane z aktywnością o wspólnotowym charakterze. Projekt zakłada aktywność zorganizowaną w sensie społecznym, w ramach której zarówno cele, jak ich osiągnięcie jest wspólne. Naturalnym rezultatem projektu jest zatem rozwinięcie umiejętności w zakresie społecznej komunikacji, współdziałania w zespole, itp. Z uwagi na charakter działania, uczniowie zaangażowani w projekt kształtować będą jednocześnie umiejętności w sferze życia wspólnotowego, kiedy, w uwrażliwieniu na lokalną przestrzeń, coraz bardziej angażować się będą w życie lokalnej społeczności, stając się jego podmiotowymi uczestnikami oraz zintegrowanymi członkami wspólnoty swojego kręgu sąsiedzkiego, osiedla, miasta, czy wsi.
metody i techniki	Metody i techniki badawcze, głównie w zakresie obserwacji i analizy elementów trwałej (niemobilnej) i pół-trwałej (częściowo mobilnej) przestrzeni, takich jak jej poszczególne miejsca, np. budynki i ich kompleksy wraz z rozwiązaniami komunikacyjnymi – w ramach kompozycji urbanistycznych o różnych znaczeniach estetycznych, historycznych, społecznych, ekologicznych, in. Chodzi także o metody i techniki dotyczące ikonograficznych reprezentacji wycinków badanych przestrzeni, czyli metody i techniki plastyczne, filmowe, fotograficzne, oraz metody i techniki analizy dokumentów o charakterze wizualnym, takich jak fotografie, mapy, rysunki. Wszystkie stosowane metody i techniki noszą cechy krytycznie zorientowanej aktywności, w ramach której uczniowie zadają pytania, kontekstualizujące podjęte problemy i utrzymują, zdystansowaną w sensie ideologicznym, postawę wobec poznawanej rzeczywistości.
środki dydaktyczne i zasoby	Z grupy środków niezbędnych do terenowych działań badawczych o charakterze wizualnym, m.in.: aparaty fotograficzne, kamery video, mapy, szkicowniki topograficzne, rysunki poglądowe. Z grupy środków potrzebnych do działań badawczych o charakterze analitycznym, realizowanych w szkole i w innych miejscach zorganizowanej aktywności, m.in.: komputery z oprogramowaniem graficznym, projektor multimedialny, różnorodne urządzenia optyczne.

czas trwania i miejsce organizacji	Projekt powinien być realizowany w trzech fazach, rozłożonych na poszczególne lata, od roku 2013 do roku 2016. Faza 1. Rok szkolny/akademicki 2013-2014 Rekrutacja wśród nauczycieli szkół podstawowych (nauczających w klasach IV-VI) i gimnazjalnych do, prowadzonej przez Organizatora konkursu, z udziałem Uniwersytetu Gdańskiego, Akademii Towarzystwa Odkrywców Przestrzeni (ATOP). Kadrę ATOP tworzyć będą specjaliści akademicki oraz eksperci, wywodzący się z instytucji zaangażowanych w projekt (Organizator konkursu). ATOP kształcić będzie nauczycieli – topografików i przygotowywać ich, z jednej strony, do organizacji Szkolnych Towarzystw Odkrywców Przestrzeni (STOP-ów), a z drugiej, do realizacji zajęć z uczniami w ramach tych towarzystw, działających formalnie w szkołach jako koła zainteresowań. Nauczyciele w ATOP będą przygotowywani w zakresie nauk humanistycznych i społecznych, do których podejście uwzględniać będzie, zaistniały w tych naukach, zwrot przestrzenny (<i>spatial turn</i>). Tym samym spacjałizacja obejmować będzie wszystkie elementy wiedzy kształtowanej na zajęciach. W kształceniu nauczycieli nacisk położony będzie na edukację przestrzenną (wrażliwą na wielorakie znaczenia miejsc, heterotopie), a w niej – realizowaną ze świadomością miejsca, krytyczną edukację architektoniczną i plastyczną, historyczną, geograficzną (<i>place-conscious, place-based education</i>). Zarówno ci nauczyciele, jak powołane ich staraniem STOPy, będą mieli zapewnione bezpośrednie wsparcie autora projektu oraz jego współpracowników z UG (konsultacje, doradztwo, mentoring). Po upływie tej fazy, Organizatorzy mogą podjąć decyzję o ewentualnym rozszerzeniu działalności ATOP (oraz wspomnianego wsparcia) w odniesieniu do kolejnych grup nauczycieli, chętnych do tego rodzaju działania na Pomorzu, czy też w innych regionach Polski. Tym samym tworzona byłaby kolejna edycja szkoły/kursu ATOP. Faza 2. Rok szkolny/akademicki 2014-2015 W szkołach działają STOPy, powołane na podstawie starań nauczycieli – absolwentów Akademii. ATOP prowadzi działalność mentoringową (ewentualnie też kształci kolejną grupę nauczycieli), a także prowadzi kampanię informacyjną i na jej podstawie zachęca nauczycieli oraz Dyrektorów szkół, w których działają STOPy, do utworzenia międzyszkolnej organizacji, np. oliwskiego, czy kartuskiego Towarzystwa Odkrywców Przestrzeni.
---	--

	Można założyć, że w roku 2014-2015 powstanie w województwie pomorskim przynajmniej kilka takich między-szkolnych towarzystw. Każde z nich także będzie mogło korzystać z wsparcia merytorycznego i organizacyjnego ze strony kadry ATOP. Faza 3. Rok szkolny/akademicki 2015-2016 W szkołach działają STOPY, a na szczelnie międzyszkolnym ich „większe” odpowiedniki. ATOP daje im wsparcie i jednocześnie prowadzi działania inspirujące w zakresie powstawania regionalnego, pomorskiego Towarzystwa Odkrywców Przestrzeni (np.: „TOPOGRAFICY. Pomorskie Towarzystwo Odkrywców Przestrzeni”). Działałoby ono w oparciu o zjednoczone siły Organizatorów konkursu, mając swoją siedzibę w instytucji, będącej wśród nich liderem. Może to być – ewentualnie – moment decyzji o utworzeniu Towarzystwa Odkrywców Przestrzeni (nazwa może być inna, choć dobrze, by nawiązywała do TOP) z formalnym statusem stowarzyszenia, które skupiałoby instytucjonalnych członków, takich jak NCK, CEN, UG, PTTK, i inne. Jest to rekomendacją autora projektu, w świetle możliwości, jakie stwarza wspomniany status. ATOP – zgodnie z decyzją Organizatorów konkursu – albo pracuje dalej, z kolejnymi grupami nauczycieli, albo przekształca się w np. studia podyplomowe (np. prowadzone przez UG, ale w ramach wyżej proponowanego stowarzyszenia), lub też rozwiązuje się w związku z zakończeniem projektowanej tu misji.
docelowa grupa odbiorców	Dzieci i młodzież szkolna, uczniowie klas IV-VI szkół podstawowych oraz uczniowie szkół gimnazjalnych województwa pomorskiego, wraz z nauczycielami, a także rodzicami uczniów.
opis idei projektu	Idea projektu skupia się na aktywności uczniów, zorganizowanej w przedstawionej strukturze. Może ona przypominać organizację harcerską lub inne formy zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych uczniów. Odróżnia je - po pierwsze - problematyka, akcentująca zagadnienie przestrzeni (kształtowanej przez naturę i przez człowieka, trwałej i półtrwałej, ale też rozumianej w trzech wymiarach - jako przestrzeń postrzegana, uświadamiana i przeżywana). Po drugie, oryginalna jest forma aktywności, w której niezbędne są zastosowania różnorodnych technik wizualnych, a także fizyczna aktywność w terenie, powiązana z aktywnością poznawczą o charakterze badawczym, tj. wrażliwe na przestrzeń spacerowanie, wędrowanie.

	„Topograficy”, to uczniowie, zapaleni przez swoich nauczycieli i rodziców do uważnej obecności i podmiotowego bycia w przestrzeni miasta, osiedla, wsi, o której – dzięki projektowi – mogą z większym przekonaniem głosić, że ją współtworzą. Głównymi formami ich aktywności jest badawcze działanie w tej przestrzeni, charakteryzujące się stawianiem problemowych pytań i krytycznie zorientowanym poszukiwaniem odpowiedzi na nie, głównie w terenie, z zastosowaniem technik i narzędzi wizualnych (np. fotografowanie, szkicowanie, tworzenie ilustrowanych planów, map, makiet). Stąd ich nazwa: „Topograficy”, akcentująca miejsce (<i>topos</i>) oraz graficzne reprezentacje badawczego działania. „Towarzystwo Odkrywców Przestrzeni”, to uczniowie – topograficy, zorganizowani na szczeblach: - szkolnym (jako szkolna organizacja, np. koło zainteresowań „TOPOGRAFICY – STOPY” czyli: Szkolne Towarzystwo Odkrywców Przestrzeni w Szkole Podstawowej nr...) - międzyszkolnym, gminnym (np.: „TOPOGRAFICY. Gdańskie Towarzystwo Odkrywców Przestrzeni”, tworzone przez szkoły, w których działają koła „TOPOGRAFIKÓW – STÓP”) - regionalnym („TOPOGRAFICY. Pomorskie Towarzystwo Odkrywców Przestrzeni”, tworzone przez organizacje ukształtowane na poziomie międzyszkolnym, gminnym). Projekt wiąże kompetentne doskonalenie oraz wsparcie merytoryczne i organizacyjne szkół i nauczycieli (Akademia Towarzystwa Odkrywców Przestrzeni - ATOP), z szeroko rozumianą edukacją przestrzenną uczniów oraz animacją społeczności lokalnych, wynikającą z działalności Towarzystwa Odkrywców Przestrzeni (TOP), które zorganizowane będzie na szczeblu szkolnym, międzyszkolnym (lokalnym) i regionalnym.
opis przebiegu działań	Zasady realizacji działań edukacyjnych w ramach projektu: Organizacje „topografików – odkrywców przestrzeni” na każdym poziomie spełniają inne funkcje i mają nieco inne zadania: - szkolne („TOPOGRAFICY-STOPY”) realizują zadania lokalne, związane z najbliższym otoczeniem, ale również takie, które – nawet daleko poza nie wykraczają, ale powstały w związku z zapotrzebowaniem powstałym wśród mieszkańców ich dzielnicy, wsi, czy miasteczka (np. badając historyczne szlaki miejscowego bohatera, trzeba eksplorować przestrzeń pozalokalną i urządzić dalszą, badawczą wycieczkę). Zasadą nr 1 jest, że wszystkie zadania powstają oddolnie, jako zwieńczenie wspólnych rozmów, wyraz ciekawości uczniów wobec siebie samych

	i najbliższego im świata (np.: Jak właściwie chodzimy do szkoły – którędy chodzimy najczęściej; dlaczego właśnie tędy; co tam jest po drodze i co mogłoby być?). Zasadę nr 2 stanowi permanentna uważność i krytyczność oraz systematyczność działania. Spotykamy się co tydzień, a pracujemy jako „topograficy” ciągle, uważnie przyglądając się miejscom, słuchając o nich, fotografując je, rysując, umieszczając je na różnych mapach (i tych w Google-Earth i tych, wyrysowanych we własnym zeszycie); przypatrując się utartym szlakom (m.in. turystycznym, ale też trakom handlowym, ścieżkom edukacyjnym, itp.) i projektując nowe; śledząc drogi, którymi chodzimy sami i którymi podążają inni, i myśląc o ich kontekstach, zadając pytania wokół nich i otwierając się na inne, lepsze – bo na przykład przedyskutowane z przechodniami - rozwiązania. - międzyszkolne Towarzystwa Odkrywców Przestrzeni pracują przede wszystkim inspirując i integrując. Reprezentacje „STÓP” (lub „STOPów”), czyli wybrani uczniowie i nauczyciel - delegaci szkolnego Towarzystwa, tworzą Radę Towarzystwa. Zadania Rady ustalają jej członkowie, w oparciu o dokonania oraz potrzeby szkolnych towarzystw, a także w związku z inspiracjami, płynącymi ze strony ATOP, której kadra pełni w projekcie rolę doradczą-mentorską. - regionalni „Topograficy” - Pomorskie Towarzystwo Odkrywców Przestrzeni, mające swoją Pomorską Radę (reprezentanci międzyszkolnych towarzystw: uczniowie i nauczyciele, a także reprezentanci Organizatorów niniejszego konkursu), mają z kolei za zadanie przede wszystkim podtrzymywać i pobudzać aktywność kół szkolnych i międzyszkolnych, np. organizując coroczne spotkania (można tu zaproponować m.in. „Forum Topografików Pomorza”, czy „TOP-Festiwal”, albo „Tribute to Space”), pozwalające na wymianę ciekawych pomysłów i dobrych praktyk, wzajemne podsycanie zapału do dalszego działania. Marszałek Województwa Pomorskiego mógłby objąć te inicjatywy patronatem i przyznawać wyróżnienia, uczestniczyć w finałach dorocznych aktywności i w inny sposób podsycać zapał topografików, uczniów i współdziałających z nimi środowisk. Podobnie, w odniesieniu do nauczycieli, absolwentów Akademii ATOP, można byłoby corocznie proponować formy wyrażenia uznania dla ich pracy ze strony prezydentów i burmistrzów miast, starostów powiatów, Marszałka Województwa Pomorskiego, oraz Rektora Uniwersytetu Gdańskiego (listy gratulacyjne, itp.).
załączniki	brak

LITERATURA

Dla nauczyciela:

- M. de Certeau, *Wynaleźć codzienność. Sztuki działania*, Kraków 2008
- C. Geertz, *Interpretacja kultur. Wybrane eseje*, tłum. M. Piechaczek, Kraków 2005
- C. Geertz, *Wiedza lokalna. Dalsze eseje z zakresu antropologii interpretatywnej*, Kraków 2005
- D. A. Gruenewald, *Foundations of Place: A Multidisciplinary Framework for Place-Conscious Education*, „American Educational Research Journal”, tom 40, nr 3, 2003 r.
- D. Harvey, *Bunt miast. Prawo do miasta i miejska rewolucja*, tłum. A. Kowalczyk, W. Marzec, M. Mikulewicz, M. Szlinder, Warszawa 2012
- P. Lipman, *Education and the right to the city. The intersection of Urban Policies, education, and poverty* [w:] The Routledge International Handbook of the Sociology of Education, red. M. W. Apple, S. J. Ball, L. A. Gandin, New York 2010
- M. Mendel, *Edukacja społeczna. Partnerstwo rodziny, szkoły i gminy w perspektywie amerykańskiej*, Toruń 2001
- M. Mendel, *Pedagogika miejsca i animacja na miejsce wrażliwa* [w:] Pedagogika miejsca, red. M. Mendel, Wrocław 2006
- M. Mendel, *Rodzice i nauczyciele jako sprzymierzeńcy*, Gdańsk 2007
- M. Mendel, *Heterotopia jako metodologia pedagogiki społecznej* [w:] Obraz, przestrzeń, popkultura. Inspiracje badawcze w polu pedagogiki społecznej, red. M. Ejmont, B. Kosmalska, M. Mendel, Toruń 2009
- M. Mendel, T. Szkudlarek, *Parcelacje, heterotopie i kultura. Wokół (re)animacji przestrzeni miejskich* [w:] Łąźnia. Sztuka w projektach zmiany społecznej, red. M. Cackowska, Gdańsk 2009
- H. Radlińska, *Stosunek wychowawcy do środowiska społecznego. Szkice z pedagogiki społecznej*, Warszawa 1935
- I. Sagan, *Szkola w przestrzeni miasta. O reprodukcji statusu społecznego i społecznych możliwościach*, [w:] Pedagogika miejsca, red. M. Mendel, Wrocław 2006
- N. Smith, M. LeFaivre, *A Class Analysis of Gentrification* [w:] Gentrification, Displacement and Neighborhood Revitalization, red. J. J. Palen i B. London, Albany 1984
- A. Suliborski, *Koncepcja funkcji miejsca w badaniu zróżnicowania społeczno-gospodarczego regionu miejskiego*, [w:] Wymiar i współczesne interpretacje regionu, red. I. Sagan, M. Czepczyński, Gdańsk-Poznań 2003
- Y. F. Tuan, *Przestrzeń i miejsce*, Warszawa 1987
- V. Turner, *Gry społeczne, pola i metafory. Symboliczne działanie w społeczeństwie*, Kraków 2005

Uzupełniająca dla uczestników:

- E. Kurantowicz, *O uczących się społecznościach*, Wrocław 2007
- M. Mendel, *Rodzice i szkoła: Jak uczestniczyć w edukacji dzieci?*, Toruń 1998
- M. Mendel, *Edukacja społeczna jako odmiana myślenia o wczesnej edukacji*, Olsztyn 1999
- M. Mendel, *Partnerstwo rodziny, szkoły i gminy*, Toruń 2000
- Red. M. Mendel, *Animacja współpracy środowiskowej*, Toruń 2002
- Red. M. Mendel, *Animacja współpracy środowiskowej na wsi*, Toruń 2005
- Red. M. Mendel, *Pedagogika miejsca*, Wrocław 2006
- M. Mendel, *Spółeczeństwo i rytuał. Heterotopia bezdomności*, Toruń 2007
- T. Szkudlarek, *Parcelacje. Topografie społeczeństwa wiedzy* [w:] *Pedagogika miejsca*, red. M. Mendel, Wrocław 2006
- T. Szkudlarek, *Edukacja i konstruowanie społecznych nierówności. Nierówności społeczne w perspektywie humanistycznej* [w:] *Fenomen nierówności społecznych*, red. J. Klebaniuk, Warszawa 2007
- B. Śliwerski, *Edukacja pod prąd*, Kraków 2001
- W. Theiss „Pogwarki węgrowskie”. *Społeczna funkcja lokalnej historii* [w:] *Węgrów. Sity społeczne małego miasta*, red. B. Smolińska-Theiss, Warszawa 1991
- W. Theiss, *Mała ojczyzna: perspektywa edukacyjno-uitylitarna* [w:] *Mała ojczyzna*, red. W. Theiss, 2001, ss. 11-23
- W. Theiss, *Mała ojczyzna – w kręgu edukacji środowiskowej* [w:] *Ośrodek kultury i aktywności lokalnej. W poszukiwaniu modelu instytucji społecznościowej*, red. S. Motła i B. Skrzypczak, Warszawa 2003, ss. 18-33.
- W. Theiss, *Edukacja środowiskowa – wprowadzenie* [w:] *Edukacja i animacja społeczna w środowisku lokalnym*, red. W. Theiss i B. Skrzypczak, Warszawa 2006, ss. 12-35.
- E. Trempała, *Szkoła a edukacja równoległa (nieszkolna). Poglądy, doświadczenia, propozycje*, Bydgoszcz 1994
- M. Winiarski, *Rodzina – szkoła – środowisko lokalne. Problemy edukacji środowiskowej*, Warszawa 2000
- M. Winiarski, *Współpraca jako wymiar edukacji środowiskowej* [w:] *Edukacja i animacja społeczna w środowisku lokalnym*, red. W. Theiss i B. Skrzypczak, Warszawa 2006, ss.35-55.

KONFERENCJA „EDUKACJA PRZESTRZENNA
- PROGRAMY I METODY KSZTAŁCENIA”

RAMOWY PROGRAM KONFERENCJI

PRZESTRZEŃ WOKÓŁ NAS

Edukacja przestrzenna – programy i metody kształcenia

miejsce: Ratusz Staromiejski, Gdańsk, ul. Korzenna 33/35

czas: 24 kwietnia 2013 r.

9.30 - 10.00

Rejestracja

CZĘŚĆ I

10.00 - 10.15

Powitanie i otwarcie

10.15 - 11.00

Omówienie konkursu na projekt działań z zakresu edukacji przestrzennej
Wręczenie nagród oraz prezentacja zwycięskich prac

11.00 - 11.45

POMORSKIE ABC PRZESTRZENI
Prezentacja słownika oraz strony internetowej
Praktyczne informacje + szybki kurs obsługi

11.45 - 12.15

Przerwa kawowa

12.15 - 13.40	Panel dyskusyjny „Po co komu edukacja przestrzenna?” z udziałem: Prof. Lucyny Nyki (Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej), dr. inż. arch. Bartosza Macikowskiego (Izba Architektów RP), Renaty Mistarz (Centrum Edukacji Nauczycieli), Joanny Lepczak-Michalskiej (Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej), Piotra Marcza (Edukator Architektoniczny), Anny Komorowskiej (pracownia k.), Katarzyny Szczepańskiej (nauczycielki sz. podst. nr 45, radnej Dzielnicy Wrzeszcz Górny), dr hab. Jakuba Szczepańskiego (Wydział Architektury PG)
13.40 - 14.00	„Kształtowanie przestrzeni” program edukacyjny Izby Architektów RP dla młodzieży szkół ponadpodstawowych dr. inż. arch. Bartosz Macikowski (Izba Architektów RP)
14.00 - 14.30	Lunch

CZĘŚĆ II - RÓWNOLEGŁE BLOKI WARSZTATOWE (14.45 - 16.15)

cel: zapoznanie uczestników z ideą edukacji przestrzennej, prezentacja przykładowych ćwiczeń z zakresu edukacji przestrzennej, przekazanie narzędzi przydatnych w pracy oraz wskazanie materiałów ułatwiających formułowanie autorskich programów edukacyjnych

W1:	„Podaj cegłę czyli słodki smak architektury” Formuła warsztatów dla dzieci z obserwatorami (nauczycielami i animatorami zainteresowanymi, jak praktycznie przygotować i przeprowadzić tego typu warsztaty). Tematem warsztatów będzie architektura murowana. Dzieci poznają zasady stosowane we wznoszeniu budowli murowanych i wprowadzają je w życie tworząc własny – słodki projekt modelu architektonicznego, do realizacji którego posłużą kostki cukru.
prowadzący	Anna Wróbel – Johnson (wielkimatyprojekt) architektka krajobrazu, współautorka pierwszego polskiego programu edukacji architektonicznej „Dialog z otoczeniem”
miejsce:	Nadbałtyckie Centrum Kultury, galeria

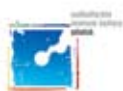
W2:	„Przewodnik po architekturze codziennej” Warsztaty dla nauczycieli i animatorów, oparte o najnowszą publikację pracowni k. o tym samym tytule. Uczestnicy zapoznają się z przykładowymi ćwiczeniami, których tematem przewodnim będzie miasto i odczuwanie architektury. Ćwiczenia uzupełni komentarz dotyczący praktycznego ich zastosowania w edukacji architektonicznej.
prowadzący	Anna Komorowska (pracownia k.) architektka krajobrazu i pedagoga; wspólnie z Michałem Rokitą prowadzi pracownię k., specjalizującą się w projektowaniu przestrzeni dla dzieci oraz w edukacji architektonicznej dzieci, młodzieży i dorosłych; autorka licznych publikacji na temat współczesnej architektury krajobrazu, placów zabaw i partycypacji dzieci w projektowaniu
miejsce:	Nadbałtyckie Centrum Kultury, Sala Mieszczańska
W3:	„Postrzeganie przestrzeni architektonicznej” zajęcia praktyczne w terenie – trasa: NCK-ECS-NCK; prowadzenie Katarzyna i Jakub Szczepańscy
prowadzący	Katarzyna i Jakub Szczepańscy Katarzyna Szczepańska – nauczycielka w szkole podstawowej, aktywistka Kongresu Ruchów Miejskich, radna Rady Dzielnicy Wrzeszcz Górny. Zajmuje się udziałem mieszkańców w procesie planowania przestrzennego. Dr hab. Jakub Szczepański – historyk architektury, pracuje na Wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej w Katedrze Historii, Teorii Architektury i Konserwacji Zabytków. Zajmuje się miastami północnej Europy, autor wielu publikacji na ten temat.
miejsce:	Nadbałtyckie Centrum Kultury
W3:	Prezentacja projektów Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej „Poznajemy nasze drzewa i krzewy” – internetowy atlas wraz zestawem ćwiczeń

prowadzący miejsce:	„Masz prawo wiedzieć” – projekt dotyczący stanu środowiska województwa pomorskiego wraz z promocją bazy www.infoeko.pomorskie.pl zespół CIEE CIEE jest sekcją Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych. Działa od 1993 r., głównie na terenie województwa pomorskiego, w latach 2003-12 jako część Gdańskiej Fundacji Wody. Realizując projekty edukacyjne, CIEE pomaga poznać przyrodę i jej tajemnice, uczy jak ją chronić i żyć w zgodzie z jej naturalnym rytmem. Nadbałtyckie Centrum Kultury, Sala Burmistrza
---	---

CZĘŚĆ III - PODSUMOWANIE WARSZTATÓW

16.30 - 17.15	Krótkie podsumowanie każdego z warsztatów – wymiana doświadczeń Podsumowanie i zakończenie konferencji
----------------------	---

Konferencja oraz warsztaty są bezpłatne

Projekt PRZESTRZENI WOKÓŁ NAS został dofinansowany przez:

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ W GDAŃSKU

PODSUMOWANIE KONFERENCJI „PRZESTRZEŃ WOKÓŁ NAS. EDUKACJA PRZESTRZENNA – PROGRAMY I METODY KSZTAŁCENIA”

23 kwietnia 2013 r.

Nadbałtyckie Centrum Kultury (Ratusz Staromiejski w Gdańsku).

Punktem wyjścia projektu „Przestrzeń wokół nas” jest przekonanie, że budowanie zainteresowania i szacunku do otaczającej nas przestrzeni (na przekór panoszącemu się w niej chaosowi i nieładowi) może być realizowane poprzez pracę u podstaw – zainteresowanie tematem dzieci. Celem projektu jest inicjowanie szeregu działań, które będą służyły zbudowaniu podstawowego zasobu wiedzy, zrozumieniu zróżnicowanych uwarunkowań, nabyciu umiejętności nazywania pewnych zjawisk, a jednocześnie pobudzały do kreatywnego wykorzystywania tej wiedzy oraz kształtowania wrażliwości i odpowiedzialności przestrzennej u najmłodszych. Oczywiście wszystko poprzez zabawę!

Partnerzy projektu rozpoczęli współpracę w roku 2012, który Samorząd Województwa Pomorskiego ogłosił Rokiem Krajobrazów Pomorza. Pierwszą z cyklu konferencji, towarzyszących Rokowi Krajobrazów Pomorza, była konferencja pt. „Tożsamość, ochrona i kształtowanie krajobrazu w edukacji szkolnej”, która zebrala pomorskie doświadczenia w zakresie szeroko rozumianej edukacji krajobrazowej, jak i pokazała przykłady prowadzenia takich działań na świecie.

W kwietniu 2013 r., w ramach projektu „Przestrzeń wokół nas” zorganizowana została jej kolejna edycja: „Edukacja przestrzenna – programy i metody kształcenia”. Tym razem seminarium miało z założenia bardziej praktyczny wymiar, skupiając się na przekazaniu konkretnych narzędzi, które mogą być się przydane w prowadzeniu działań edukacyjnych w tym zakresie.

W pierwszej części konferencji zostały wręczone nagrody i wyróżnienia przyznane w konkursie na projekt działań edukacyjnych z zakresu edukacji przestrzennej. Dyplomy i nagrody wręczył Ryszard Comber, Przewodniczący Pomorskiej Okręgowej Rady Izby Architektów - fundatora nagród. Nagrodzone i wyróżnione prace, udostępnione na stronie internetowej projektu mogą stanowić źródło inspiracji, a w większości przypadków zasób gotowych do wykorzystania pomysłów na realizację ciekawych zajęć z dziećmi. Kolejnym punktem programu była prezentacja, powstałego również w ramach projektu „Przestrzeń wokół nas” ilustrowanego słownika dla dzieci - Pomorskie ABC przestrzeni. Przekazane zostały informacje dotyczące idei powstania słownika i doboru umieszczonych w nim haseł. Uczestnicy zostali zachęceni do korzystania ze słownika, a także do rozwijania jego zasobu.

Istotnym punktem programu pierwszej części konferencji była, nieco prowokacyjnie zatytułowana, dyskusja: „Po co komu edukacja przestrzenna?”, w której wzięli udział zaproszeni goście: Prof. Lucyna Nyka (Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej), dr Bartosz Macikowski (Izba Architektów RP), Renata Mistarz (Centrum Edukacji Nauczycieli), Joanna Lepczak-Michalska (Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej),

dr Piotr Marczak (Edukator Architektoniczny), Anna Komorowska (pracownia k.), Anna Wróbel – Johnson (wielkimałyprojekt), Katarzyna Szczepańska (nauczycielka Sz. P. nr 45, radna Dzielnicy Wrzeszcz Górny), dr hab. Jakub Szczepański (Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej); moderacja: Agnieszka Wołodźko.

W ostatnim czasie obserwuje się pewien zwrot w powszechnym myśleniu o przestrzeni. Polacy coraz częściej zastanawiają się nad jej jakością, m.in. zwracają uwagę na klasę powstającej architektury, częściej angażują się w dyskusje na temat tego co jest „pomiędzy budynkami” – czyli na temat przestrzeni publicznych. Potrzeba odpowiedniego przygotowania do tej dyskusji - w tym kontekście ważna jest edukacja oraz umożliwienie społeczeństwu obywatelskiemu realnego wpływu na kształtowanie przestrzeni.

Jesteśmy świadkami diametralnej zmiany sposobu myślenia o współczesnym mieście. Centra uwalniane są stopniowo od indywidualnego ruchu samochodowego na rzecz uprzywilejowania transportu zbiorowego, rozwoju ścieżek rowerowych, pieszych przestrzeni publicznych. To człowiek, jako pieszy uczestnik ruchu ulicznego znów zaczyna być stawiany w centrum uwagi. Dokonujące się zmiany często generowane są oddolnie, poprzez organizujące się ruchy miejskie. Rośnie więc świadomość obywatelska dotycząca wartości przestrzeni. Edukacja przestrzenna potrzebna jest zarówno dzieciom, jak i dorosłym, tak aby wraz ze wzrostem świadomości rostała również wiedza i szanse na merytoryczną dyskusję pomiędzy społeczeństwem a decydentami.

Jednak edukacja przestrzenna nie ma szans bez wsparcia instytucjonalnego. Wciąż brakuje przekonania – również wśród nauczycieli – co do jej roli. Mimo pewnej mody na okazjonalnie prowadzone warsztaty i zajęcia architektoniczne dla dzieci wciąż brakuje powszechnego przekonania o potrzebie wprowadzenia takich zajęć do obowiązującej w polskich szkołach podstawy programowej. Aby edukacja przestrzenna miała faktyczny wpływ na zmianę wrażliwości i postaw przyszłych pokoleń, musi mieć charakter powszechny i na trwałe wpisać się w ofertę edukacyjną szkolną i pozaszkolną. Ważne jest również, aby zajęcia miały praktyczny charakter. Interwencja w przestrzeni, będąca wynikiem warsztatów może być minimalna, ważne jednak, aby dzieci widziały efekt swoich działań. Dzieci, w szczególności w grupie wiekowej 6-12 lat, są wyjątkowo chłonne i predestynowane do budowania od podstaw wrażliwości przestrzennej i estetycznej.

Na zakończenie pierwszej części konferencji dr Bartosz Macikowski (Pomorska Okręgowa Izba Architektów RP) zaprezentował program edukacyjny Izby Architektów RP dla młodzieży szkół ponadpodstawowych - „Kształtowanie przestrzeni”. Program ten po roku pilotażu w wybranych szkołach gimnazjalnych, od przyszłego roku szkolnego ma szanse wejść do programu nauczania w szkołach zainteresowanych rozszerzeniem swojej oferty edukacyjnej o edukację przestrzenną.

W drugiej części konferencji przeprowadzone zostały cztery równoległe bloki warsztatowe:

- „Podaj cegłę, czyli słodki smak architektury”. Formuła warsztatów zakładała organizację zajęć dla grupy dzieci wraz z grupą obserwatorów (nauczycielami i animatorami zainteresowanymi jak praktycznie przygotować i przeprowadzić tego typu zajęcia). Tematem przewodnim była architektura murowana. Prowadząca zajęcia Anna Wróbel-Johnson rozpoczęła od multimedialnego mini wykładu, który przybliżył podstawowe zasady stosowane we wznoszeniu budowli murowanych. Następnie dzieci próbowały wprowadzić je w życie, tworząc własne konstrukcje, w których rolę cegieł odegrały kostki cukru. Powstały fantastyczne budowle – dzieci miały dużo słodkiej zabawy, przy okazji zdobywając wiadomości z zakresu architektury.
- „Przewodnik po architekturze codziennej”. Warsztaty przeznaczone były dla nauczycieli i animatorów. Prowadząca Anna Komorowska podzieliła się przykładami ćwiczeń związanych z percepcją przestrzeni, które można wykorzystać zarówno podczas pracy w klasie, jak i w terenie. Zaprezentowała swoją najnowszą publikację, której tematem przewodnim jest miasto i odczuwanie architektury.
- „Postrzeganie przestrzeni architektonicznej”. Warsztaty miały formę architektonicznej wycieczki na trasie od Ratusza Staromiejskiego do terenów dawnej Stoczni Gdańskiej. Uczestnicy, dzięki autorskiemu komentarzowi prowadzących – Katarzyny i Jakuba Szczepańskich mieli szansę na nowo odkryć częstokroć znane już miejsca - poznać ich historię, zwrócić uwagę na dotychczas niedostrzegane szczegóły, spojrzeć na współczesne i historyczne realizacje architektoniczne oraz rzeźbiarskie z innej perspektywy i nauczyć się wyrażać własną opinię na ich temat.
- „Poznajemy nasze drzewa i krzewy”. Uczestnicy tych warsztatów, pod opieką pracowników Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej mieli możliwość zapoznać się z multimedialnym programem doskonalącym umiejętność rozpoznawania rodzimych drzew i krzewów. Program ten z powodzeniem może być wykorzystywany w edukacji dzieci, młodzieży, studentów, seniorów.

Na zakończenie konferencji uczestnicy poszczególnych warsztatów spotkali się, aby wymienić się wrażeniami i doświadczeniami. Charakter warsztatów był zróżnicowany, uczestniczyły w nich różne środowiska: architektów, urbanistów, studentów, nauczycieli akademickich, szkolnych, przedszkolnych, osoby zajmujące się edukacją ekologiczną, ale też osoby zaangażowane w różne formy partycypacji społecznej, związanej z przekształcaniem otaczającej nas przestrzeni. Dyskusja podsumowująca konferencję, jaka wywiązała się na bazie tych różnych doświadczeń i punktów widzenia, jasno wykazała, że edukacja przestrzenna jest potrzebna zarówno dzieciom, jak i dorosłym. Warto podejmować ten temat, szukać jak najlepszych i najatrakcyjniejszych metod edukacyjnych oraz promować go w różnych instytucjach, które mogą przyczynić się do jego upowszechnienia.

„PRZESTRZEŃ WOKÓŁ NAS”

Jeszcze kilka lat temu na palcach jednej ręki mogliśmy policzyć ośrodki i osoby, które zajmowały się edukacją architektoniczną dzieci – Akademia Łucznica, EMSA, Wędrowni Architekci, później również Małopolski Instytut Kultury. Obecnie, w każdym dużym mieście jest jedno lub nawet kilka miejsc, gdzie odbywają się regularne zajęcia architektoniczne. Do tego należy dodać niezliczoną ilość warsztatów okazjonalnych, realizowanych w całej Polsce. Sami wielokrotnie prowadziliśmy takie zajęcia przy okazji różnego typu festiwali, festynów czy dni otwartych. Ponadto organizowane są również inne zajęcia, które swoją tematyką lub metodologią są powiązane z tematem architektury, czyli wszystkie warsztaty projektowe, konstruktorskie, rękodzielnicze, a nawet – bo i takie się pojawiają – budowania z klocków LEGO.

Z jednej strony – serce rośnie. Wyraźnie widać zainteresowanie tematem. Ale czy na pewno dzieci na tym skorzystają? Co wyniosą z krótkiego, jednorazowego spotkania? Nie wiem czy to odpowiednie słowo, ale widać wyraźną „modę” na wszelkiego typu warsztaty. Organizatorzy festiwali i innych wydarzeń kulturalnych starają się wpisać w swoją ofertę również tę formę aktywności, która ma pogłębić wiedzę uczestników. Często zdarza się jednak tak, że organizatorzy obsługujący imprezy masowe nie są po prostu przygotowani na kameralne warsztaty, nie mają na nie miejsca, ani czasu (dochodzi do absurdalnych sytuacji – np. warsztaty przewidziane na półtorej godziny, tuż przed rozpoczęciem skracane są do 30 minut). Dzieci, przeganiane od jednej atrakcji do drugiej, nie mogą skupić się na proponowanych treściach. Rodzice zapisują swoje pociechy na kolejne zajęcia. Muszą być innowacyjne, bo balet czy ceramika już były, a trzeba się czymś pochwalić przed innymi rodzicami.

Patrząc z tej perspektywy, coraz częściej cenię warsztaty cykliczne. Pracując z jedną, stałą grupą przez kilka kolejnych spotkań albo nawet cały rok, mogę dostosować program do zainteresowań i możliwości konkretnych dzieci. Mogę przedstawić trudniejsze zagadnienia, rozłożone na kilka etapów. Możemy pracować kilka tygodni nad makietą, dodając kolejne elementy. Tylko w takim wypadku wydaje mi się to sensowne. Oczywiście nie oznacza to, że powinniśmy nagle zrezygnować z wszystkich okazjonalnych warsztatów. Wciąż jest to forma promocji idei i dopóki reprezentujemy jakość, a nie masową produkcję, możemy zachęcić dzieci do zapisania się na stałe zajęcia architektoniczne.

Drugi ważny temat, który chcę poruszyć, to partycypacja dzieci w projektowaniu i tworzeniu przestrzeni. Dużo mówi się o tym, że edukacja architektoniczna to inwestycja w przyszłość i zgadzam się z tym w zupełności. Warsztaty architektoniczne mogą, i jak najczęściej powinny, być powiązane z rzeczywistą zmianą w przestrzeni. Dzieci, nawet przedszkolne, mogą być pełnoprawnymi uczestnikami konsultacji społecznych, choć oczywiście muszą być one dostosowane do ich poziomu. Mogą to być zarówno duże inwestycje, np. nowy park miejski, jak i niewielkie zmiany, możliwe do wprowadzenia szybko i również z udziałem dzieci, np. odświeżenie i dekorowanie klasy szkolnej. Takich przedsięwzięć pojawia się coraz więcej. Cieszy fakt, że o konsultację proszą sami wójtowie zlecający projekt placu zabaw, jak miało to miejsce w Michałowicach, k. Krakowa. Mam nadzieję, że właśnie w tym kierunku będziemy zmierzać jako pracownia.

Anna Komorowska

KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI

Prezentacja programu edukacji architektonicznej dzieci i młodzieży pt. „Kształtowanie przestrzeni” miała dwa cele. Pierwszy to prezentacja samego programu, jego treści i możliwych sposobów wdrażania, drugi to prezentacja Izby Architektów Rzeczypospolitej (IARP) jako aktywnego uczestnika działań na rzecz edukacji architektonicznej i przestrzennej. IARP pragnie uczestniczyć jako partner innych podmiotów zajmujących się tą niezmiernie ważną częścią edukacji. Ideą jaka przyświeca działaniom Izby na tym polu jest troska o edukację architektoniczną młodego pokolenia, bowiem przyszła jakość naszego środowiska będzie określana przez tych, którzy dzisiaj są dziećmi. „Edukowanie przyszłych twórców i odbiorców architektury jest niezaprzeczalną koniecznością. Służy wzrostowi świadomości społecznej, uczy identyfikacji z miejscem zamieszkania, buduje chęć wplywania na swoje otoczenie i jego losy”¹. Stanowisko takie, dotychczas niedoceniane, zdaje się obecnie zyskiwać coraz więcej zrozumienia, bowiem „środowisko zbudowane stanowi kontekst, kadr życia, który w istotny sposób wpływa na fizyczną i duchową jakość życia, w którym młodzi ludzie zaczynają wzrastać do swoich przyszłych ról jako obywatele”². Dla niektórych mogą być to górnolotnie brzmiące słowa, jak się jednak okazuje, w wielu krajach europejskich traktowane są bardzo poważnie. Stanowią one bowiem istotny aspekt budowania demokratycznego życia tj. kapitału zaufania społecznego. Ostatecznie też wiele krajów zrozumiało, że wysoka jakość architektury jest nie tylko kwestią dobrego wizerunku, tożsamości, ale przynosi wymierne zyski ekonomiczne, przekładające się na dobrobyt obywateli. Stąd też samorząd zawodowy architektów docenia znaczenie edukacji, rozumianej zarówno jako edukacja zawodowa przyszłych architektów, ale też jako edukacja społeczna odbiorców architektury, w tym szczególnie edukacja dzieci i młodzieży.

Podstawą działania IARP, w tym zakresie, jest art. 2 “Ustawy o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów”³, w brzmieniu: „Wykonywanie zawodu architekta polega na współtworzeniu kultury, przez projektowanie architektoniczne obiektów budowlanych, ich przestrzennego otoczenia oraz ich realizację, nadzorze nad procesem ich powstawania oraz na edukacji architektonicznej”.

Prezentowany program edukacji pt. „Kształtowanie Przestrzeni”⁴ skierowany jest głównie do młodzieży szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Jest on adaptacją do polskich warunków irlandzkiego programu edukacyjnego stworzonego przez Royal Institute of the Architects of Ireland, dobrze przyjętego i z powodzeniem realizowanego w tym kraju. Program ten skonstruowany jest w taki sposób, by nauczyciel - praktycznie sam - bez specjalistycznego zawodowego przygotowania, był w stanie zrealizować wybrane przez siebie lekcje. Rozpiętość zawartych zagadnień jest szeroka i obejmuje problematykę od zagadnień projektowych w niewielkiej skali (część A – „MÓJ DOM”), przez zagadnienia związane z otoczeniem i przestrzenią w skali urbanistycznej (część B – „DZIELNICA, WIEŚ, MIASTO, METROPOLIA”), po zagadnienia dotyczące historii architektury i ochrony architektonicznego dziedzictwa (część C – „HISTORIA ARCHITEKTURY”). Jest też rozdział zawierający praktyczne wskazówki pracy z uczniami. Szczególnie interesująca zaś jest część zawierająca bogato ilustrowane, dedykowane do każdej lekcji arkusze informacyjne. Stanowią one pomoc dla nauczyciela, a dla ucznia powinny być interesującym materiałem edukacyjnym, także ze względu na swoją graficzną atrakcyjność. Program ma też i tę zaletę, że tematy w nim sformułowane

mogą być łatwo zintegrowane z różnymi przedmiotami, tak humanistycznymi, jak i ścisłymi. Daje to, w wypadku zainteresowania nauczycieli różnych przedmiotów, szansę na szerokie i integrujące działanie takiego programu. Program dostępny jest na stronie internetowej IARP w formie PDF (<http://www.izbaarchitektow.pl/pokaz.php?id=2082>).

Obecnie (tj. w semestrze letnim 2013 r.) trwa prowadzony przez IARP pilotaż programu w gimnazjach na terenie kraju, które zgłosiły chęć prowadzenia takich lekcji. Pilotaż ma na celu zdobycie praktycznej wiedzy i doświadczenia, pozwalającego na przyjazne wdrożenie programu. Odbyły się też szkolenia dla nauczycieli, których rezultaty (tak jak rezultaty całego pilotażu) publikowane są na stronie IARP, co stanowić ma bazę doświadczeń i wiedzy praktycznej dla nauczycieli chcących wdrażać program.

Jednocześnie Ośrodek Rozwoju Edukacji udzielił patronatu, doceniając walory edukacyjne i praktyczne programu, mogące w wymierny sposób wspomagać budowanie postaw społecznych młodzieży. ORE poinformowało także, że będzie promować program poprzez umieszczenie go w tworzonej przez siebie bazie internetowej „Scholaris-portal wiedzy nauczycieli”.

Izba Architektów Rzeczypospolitej jest w trakcie uzyskiwania patronatu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W dniu 7 stycznia 2013 r. pani minister Krystyna Szumilas objęła program „Kształtowanie Przestrzeni” patronatem Ministra Edukacji Narodowej.

Dr inż. arch. Bartosz Macikowski

*Pomorska Okręgowa Izba Architektów
Zastępca Przewodniczącego*

¹ Cyt. <http://www.izbaarchitektow.pl/pokaz.php?id=2013>

² Ibidem

³ Ustawa z dnia 15 grudnia 2000r., Dz. U., z 2001r., nr 5, poz.42, z późn.zm.”, o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów”.

⁴ Autorami adaptacji programu „Kształtowanie Przestrzeni” są: arch. B. Czarakczew, M. Gruszka, Z. Remi, U. Szabłowska, A. Nurek, oprac. graficzne: Z. Remi, oprac. komputerowe: B. Sokolski, wybór miasteczek: prof. dr hab. arch. K. Kuśnierz, red.: dr inż. arch. M. Urbańska, tłum.: mgr L. Szczepanik.

EDUKATOR ARCHITEKTONICZNY

Czerpiąc z doświadczenia pracy ze studentami Wydziału Architektury PG, mogę zauważyć, że wiedzę na temat kształtowania środowiska, umiejętności definiowania swoich potrzeb oraz ich weryfikacji względem ukształtowanej już przestrzeni, jak również umiejętności krytycznej oceny przestrzeni zbudowanej, młodzi ludzie nabywają dopiero na studiach. Często jest to ich pierwszy kontakt z definicją ładu przestrzennego czy zrównoważonego rozwoju. Należy sądzić, iż dopiero wtedy możemy mówić o świadomym odbiorcy działań architektów, urbanistów, planistów.

Aby dla świadomego obywatela pierwszy kontakt z podstawowymi definicjami nie następował dopiero na poziomie szkoły wyższej, należy wprowadzić do programu szkół zajęcia z edukacji przestrzennej już od najniższych klas. Może odbywać się to poprzez zajęcia pozalekcyjne lub jako zadania tematyczne do wykonania na lekcji w szkole. Pomocnym w określeniu programu szkolenia mogą być działania instytucji lub organizacji zajmujących się edukacją stowarzyszeń zawodowych architektów (np. Izba Architektów, SARP) lub władz miasta.

Jednym z działań na rzecz upowszechniania wiedzy w zakresie architektury i urbanistyki jest powołany w 2011 r. przy Wydziale Architektury PG, Edukator Architektoniczny. Celami Edukatora są m.in. promocja świadomości architektonicznej oraz tożsamości architektonicznej wśród dzieci, wspomaganie kształcenia dzieci i młodzieży w wieku szkolnym w oparciu o nową podstawę programową. Realizacja celów następuje poprzez warsztaty edukacji architektonicznej dla dzieci w wieku 6-12 lat, odbywające się na naszej uczelni.

Mając doświadczenia w pracy ze studentami postanowiliśmy również, w ramach seminariów obieranych w programie studiów WAPG, wprowadzić zajęcia dla studentów, którzy swoją wiedzą i doświadczeniem chcą podzielić się z dziećmi ze szkół podstawowych. Podczas wspólnych zajęć następuje wymiana informacji pomiędzy przyszłymi projektantami – studentami a potencjalnymi użytkownikami – dziećmi. Realizowane wspólnie tematy projektowe to np. *Mój plac zabaw*, *Dom dla ulubionej zabawki*. Dzięki tym zajęciom, studenci poznają sposób odbioru przestrzeni przez dzieci, np.: jakie elementy zabudowy są dla nich najważniejsze, a jakie są pomijane. Dzieci z kolei inspirowane są do odkrywania nowych obszarów zainteresowań w dziedzinie architektury i urbanistyki.

Zdobyte doświadczenia studenci wykorzystują do pracy przy opracowaniu projektów semestralnych lub konkursowych, np. konkurs na aranżację przestrzeni dla dzieci w gdyńskim InfoBoxie.

Całokształt tych działań może wpłynąć w przyszłości na poprawienie jakości przestrzeni.

Dr inż. arch. Piotr Marczak, Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej

ODCZUWANIE ARCHITEKTURY

Karl Pribram, dyrektor laboratorium psychologicznego na Uniwersytecie Stanforda, zmodyfikował znane nauczycielom chińskie powiedzenie:

*Pamiętamy 10% tego, co czytamy, 20% tego, co słyszymy, 30% tego, co widzimy, 40% tego, co robimy. I pamiętamy 100% tego, **co czujemy!***

Architektura i środowisko zbudowane są tymi elementami w życiu człowieka, które stanowią jedno z najważniejszych bodźców i decydują zarówno o jego rozwoju indywidualnym, jak i relacjach społecznych; o jakości naszego życia. Zajęcia z zakresu edukacji architektonicznej i przestrzennej są ważnym ogniwem współczesnej edukacji kulturalnej; jako takie powinny być postrzegane i poddawane badaniom (architektura w znaczeniu nie tylko jako dziedzina nauki, ale również jako sztuki).

W związku z powyższym, należy zadać pytanie: co stanowi o trwałych, wymiernych rezultatach zajęć dla młodszych i starszych nie-architektów, realizowanych w szkołach, instytucjach kultury i innych placówkach?

Nie istnieje jeden, właściwy dla wszystkich, sposób doświadczenia środowiska zbudowanego. Na lekcjach podających wiedzę z zakresu architektury, każdy z nas może się nauczyć lepiej lub gorzej rozpoznawać elementy krajobrazu; nazywać, rozróżniać i rozumieć podstawowe elementy architektury i przez to osiąść ogólną umiejętność oceny jakości środowiska. Ale dopiero umiejętności związane z wykorzystaniem odczuć zmysłowych (i uczuć) do badania otoczenia są niezbędne do osiągnięcia pełnej świadomości wartości, jakie niesie dobra architektura i pomocne w przeżyciu radości z przebywania w danym miejscu - tu i teraz. Na przyszłość te umiejętności dają nam też „narzędzia”, pozwalające na refleksję i uczestnictwo w dyskusji na temat jakości otoczenia; umożliwiają zrozumienie, jakie komponenty i dlaczego, mają największy wpływ podczas projektowania dobrej przestrzeni.

Doświadczenie architektury można interpretować jako interakcję pomiędzy człowiekiem i jego środowiskiem. Dzieci posiadają wrodzoną umiejętność bezpośredniego doświadczenia otoczenia za pomocą całego ciała; poprzez ruch i zabawę - przy użyciu wszystkich zmysłów i

w taki sposób, który najbardziej im w danym momencie odpowiada. Równocześnie - intuicyjnie rozróżniają harmonię i dysharmonię w krajobrazie.

Założeniem działań z zakresu edukacji architektonicznej jest docenienie tej umiejętności, zachowanie pierwotnej, dziecięcej wrażliwości na otoczenie, a tym samym stworzenie trwałego zainteresowania środowiskiem. Celem zajęć powinno być przede wszystkim tworzenie możliwości dla zastanowienia się nad własnymi odczuciami na tle odczuć innych uczestników i ich twórcza samorealizacja - możliwość zastosowania zdobytej wiedzy w praktyce (w przypadku dzieci, np. podczas prowadzenia „niewielkiego” projektu na terenie szkoły, w przypadku dorosłych, np. podczas lokalnych konsultacji społecznych).

O sukcesie stanowi zatem dobranie takich metod pracy na zajęciach, aby pomóc uczestnikom w świadomym i pełnym doświadczeniu zmysłowym otoczenia; w eksperymentowaniu z architekturą poprzez interakcję, tworzenie i zabawę.

W dalszej perspektywie pozwoli to na zbudowanie społeczeństwa otwartego, kompetentnego i gotowego na dyskusję o tej problematyce i o skomplikowanym procesie tworzenia przestrzeni publicznej. Zmotywowanego do przeprowadzania zmian w najbliższym otoczeniu i z poczuciem wpływu na bieg rzeczy.

Anna Wróbel-Johnson

www.wielkimalyprojekt.blogspot.com,
www.dialogzotoczeniem.blogspot.com

Literatura:

H. Adler, *Inteligencja kreatywna*, Warszawa 2003 r.
H. Gardner, *Inteligencje wielorakie*, Warszawa 2009 r.
K. Robinson, *Oblicza Umysłu*, Kraków 2010 r.

WĘDRÓWKI - GDAŃSKI MODEL EDUKACJI PRZESTRZENNEJ

Mówiąc o edukacji często odnosimy ten termin do dzieci i młodzieży, jednakże bardzo istotny aspektem życia publicznego jest edukacja dorosłych. Wśród wielu celów, którym może ona służyć jest też uczestnictwo w procesie planowania przestrzennego swojego miasta.

Polskie społeczeństwo nie ma świadomości swoich możliwości wpływania na otoczenie. Większość Polaków przyjmuje otoczenie jako coś danego lub narzuconego z góry przez bliżej nieokreślone siły. Istnienie otoczenia zauważa się najczęściej tylko wtedy, kiedy coś zaczyna się zmieniać, powstaje nowa droga, parking, biurowiec, fabryka czy osiedle. Jednak jest już wtedy z reguły za późno na jakąkolwiek interwencję.

Włączenie społeczeństwa w kształtowanie otoczenia jest trudne z wielu powodów. Jednym z nich jest brak tradycji samorządności. Nie przypadkowo jednym z nielicznych miast, w których społeczeństwo potrafiło się zorganizować wokół zagadnień kształtowania przestrzeni i ma spory – jak na polskie warunki – wpływ na decyzje urbanistyczne, jest Poznań. Stolica Wielkopolski ma sięgające XIX wieku tradycje społeczeństwa obywatelskiego, ukształtowane w ramach, niekiedy opresyjnego, ale praworządnego państwa pruskiego, rozwijane potem w okresie międzywojennym i nie całkiem zniszczone w czasach PRL. Tradycji takich nie było na terenie dawnego zaboru rosyjskiego i austriackiego, a tym bardziej w miastach, do których obecna ludność niemal w całości przybyła po II wojnie światowej, jak Gdańsk, Wrocław czy Szczecin.

W dzisiejszej sytuacji społeczno-politycznej Polski, prawo własności prywatnej jest stawiane wyżej niż np. przepisy dotyczące ochrony zabytków, ekologii i innych dóbr wspólnych. Uznawanie wyższości prawa do własności nad innymi prawami nie jest uzasadnione konstytucyjnie, ale powszechnie stosuje się je w praktyce. Na przykład zniszczenie zabytku wskutek zaniedbań ze strony właściciela jest najczęściej traktowane przez prokuratury jako czyn „o znikomej szkodliwości społecznej”, chociaż obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami mówi o tym, że zabytek powinien być chroniony właśnie dla społeczeństwa¹.

Innym problemem jest brak woli do włączenia w publiczną debatę, ze strony urbanistów i architektów, którzy widzą się w rolach demiurgów niepotrzebujących opinii społecznej. Ich wykształcenie i praktyka, oparte na modernistycznym paradygmacie planowania przestrzeni przez wszechwiedzącego specjalistę, nie przewidują potrzeby dyskusji z przyszłymi użytkownikami. Dokumenty planistyczne, ich teksty i rysunki, formułuje się w taki sposób, że są trudne do zrozumienia nawet przez specjalistów, a całkowicie niezrozumiałe dla przeciętnego obywatela. Czytelne przedstawianie przyszłych skutków decyzji planistycznych w postaci makiet, modeli czy wizualizacji jest rzadkością.

Jedną z metod wyjścia z wyżej opisanej, trudnej sytuacji jest edukacja przestrzenna dorosłych i dzieci. Pierwszym jej elementem jest uświadomienie mieszkańcom wartości otaczającej ich przestrzeni. O ile takie miejsca jak gdańskie Głównie Miasto czy Park Oliwski nie potrzebują tego rodzaju działań, to zaniedbane dzielnice jak np. Dolny Wrzeszcz, Nowy Port, Dolne Miasto albo - trudne do zrozumienia przez przeciętnego odbiorcę - zespoły jak stocznia czy bastionowe fortyfikacje Gdańska, wręcz tego wymagają.

Wieloletnie doświadczenia działań prowadzonych przez Nadbałtyckie Centrum Kultury i Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej w ramach Bałtyckiego Festiwalu Nauki i przez Komitet Inicjatyw Lokalnych Wrzeszcz w ramach cyklu „Wędrówek po Wrzeszczu” wskazują, że najbardziej skuteczną metodą powszechnej edukacji architektonicznej i urbanistycznej jest prowadzenie jej w przestrzeni miast, organizowanie wycieczek czy wędrówek. Sama opowieść oprowadzającego specjalisty jednak nie wystarczy. Potrzebne są działania wspomagające, na przykład wstępne wykłady przedstawiające zagadnienie, a także plansze i inne rekwizyty przenoszone w trakcie wędrówek, ilustrujące poszczególne zagadnienia. Udały okazały się także eksperymenty w postaci użycia dźwięku, wspomaganie prezentacji przez odpowiednią muzykę. Może być ona odtwarzana z okien mijanych budynków za pomocą niewidocznych głośników albo wykonywana na żywo, przybierając postać ulicznego performance. Muzyka może podkreślać walory przestrzeni i nawiązywać do podejmowanego tematu, jak na przykład walce z przełomu XIX i XX wieku słyszane z okien domów robotniczych wybudowanych w tym czasie². Dźwięk i obraz mogą też kontrastować, jak to było z kwartetem wiolonczelowym grającym na tle ruin XVII-wiecznego młyna³.

Istotne jest prowadzenie wędrówek przez co najmniej dwie osoby. Ich interakcja powoduje, że wędrówka nie powtarza schematu monotonej wycieczki z przewodnikiem. Prowadzenie przedsięwzięcia przez kilka osób wymaga precyzyjnego planowania i wcześniejszego przećwiczenia - pozwala to na osiągnięcie efektu pozornej swobody i improwizacji.

Potwierdzeniem skuteczności i atrakcyjności metody wędrówek wzbogaconych o dodatkowe elementy, jest jej powszechne przyjęcie i rozwijanie w ramach wielu cykli, jak np. *Opowiadacze historii*, *Streetwaves*, *Lokalni przewodnicy/przewodniczki w Gdańsku* czy podobne jednorazowe przedsięwzięcia w Gdyni i w Sopocie.

Katarzyna i Jakub Szczepańscy

¹ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

² *Wędrówki po Wrzeszczu, Mieszkać we Wrzeszczu. Od chaty i dworu do wielorodzinnego bloku*, 2007 r.

³ II Bałtycki Festiwal Nauki, 2004 r.

PIKNIK EDUKACYJNY
„PRZESTRZEŃ WOKÓŁ NAS”

PIKNIK EDUKACYJNY „PRZESTRZEŃ WOKÓŁ NAS”

Piknik realizowany był w dwóch odstępach. Pierwsza miała miejsce 18 maja 2013 r. podczas Nocy Muzeów. Zaprośmy zwiedzających do zapoznania się z przestrzeniami będącymi pod opieką Nadbałtyckiego Centrum Kultury poprzez gry, zabawy, warsztaty i zwiedzanie zakamarków Ratusza Staromiejskiego i Centrum św. Jana. Dużym zainteresowaniem cieszyły się warsztaty „Klockologia” budowania konstrukcji z naturalnych klocków prowadzone przez Sławomira Cisto. W galerii Ratusza wyrosły kilkumetrowe wieże i inne niesamowite budowle świadczące o bogatej wyobraźni przestrzennej młodych konstruktorów. Z kolei Agnieszka Lasota poprowadziła na terenie Staro Miasta grę miejską pt. „Zobaczyć na nowo”, łączącą spostrzegawczość, poczucie estetyki i świadomość przestrzenną z doskonałą zabawą. Naprzeciwko Ratusza Staromiejskiego na jeden dzień powstało też „Leśne Miasteczko”, przygotowane przez Kaszubski Park Krajobrazowy. Zarówno dzieci, jak i dorośli mogli się tam dowiedzieć wielu ciekawostek na temat Parku oraz rozwiązywać zagadki przyrodnicze. Niewątpliwą atrakcją Pikniku było także nocne zwiedzanie, prowadzone przez Iwonę Berent, niedostępnych na co dzień miejsc w przestrzeni Centrum św. Jana np. wieży i krypty rodziny Zappio.

Druga część pikniku edukacyjnego „Przestrzeń wokół nas” odbyła się 5 czerwca 2013 r. Tym razem Marcin Gerwin oraz Agnieszka Jurcka z Pracowni Zrównoważonych Rozwiązań przeprowadzili warsztaty z kształtowania terenów zielonych. Na trawniku przy Ratuszu Staromiejskim w Gdańsku „wyczarowali” ogródek warzywno-kwiatowy. Pomocnikami Agnieszki i Marcina były dzieci z sąsiadującego z Ratuszem Przedszkola im. Panienki z Okienka. Najpierw wysłuchaty ciekawych opowiadań o roślinach, które wyrosną w ogródku, a potem razem z prowadzącymi warsztaty, przystąpili do ich sadzenia. Teraz będą odwiedzać ogródek, by go pielęgnować i obserwować jak się rozrasta.

Nadzór nad ogrodem z ramienia NCK: Agnieszka Cichocka, Anna Piotrowska

LEKCJE POKAZOWE

LEKCJE POKAZOWE ON-LINE

W celu popularyzacji **ilustrowanego słownika dla dzieci kl. 4-6 – Pomorskie ABC przestrzeni** oraz konkursu na projekty edukacyjne, przygotowano zostały trzy lekcje pokazowe on-line, jedna w szkole i dwie w terenie. Lekcje zostały sfilmowane i umieszczone, wraz ze scenariuszami i innymi materiałami edukacyjnymi, na stronie internetowej **www.przestrzen.eu**.

LEKCJA POKAZOWA PT. „POZNAJEMY STYLE ARCHITEKTONICZNE”

Prowadzenie: **dr inż. arch. Elżbieta Marczak**.

Uczestnicy: uczniowie z kl. IV b, SP 12 w Gdańsku

Scenariusz lekcji przygotowany na podstawie Pomorskie ABC przestrzeni - Ilustrowany słownik dla dzieci kl. 4-6

Lekcja miała na celu zapoznanie dzieci z epokami w architekturze i sztuce (romanizm, gotyk, renesans, barok), a następnie ze stylami architektonicznymi związanymi z daną epoką (styl romański, gotycki, renesansowy, barokowy). Dzieci nauczyły się rozpoznawać style na podstawie obserwacji zdjęć wybranych budowli oraz detali architektonicznych. Uczestnicy lekcji wykonali również model budynku w danym stylu.

Obejrzyj lekcję: **<http://przestrzen.eu/blog/1030>**

LEKCJA POKAZOWA PT. „MALI ARCHITEKCI”

Prowadzenie: **studentka WA PG Aleksandra Rytkewska**

z udziałem: **dr inż. arch. Bartosza Macikowskiego POIA**

Uczestnicy: uczniowie SP 49 w Gdańsku

Scenariusz przygotowany na podstawie pracy „Odbieram, czuję i kreuję przestrzeń”, wyróżnionej w konkursie „Przestrzeń wokół nas”.

Lekcja miała formę gry miejskiej, której celem było zdobycie legitymacji Małego Architekta. Aby to osiągnąć, uczestnicy musieli rozwiązać różne zagadki i wykonać zadania, takie jak: dopasowanie detali do zdjęć przedstawiających historyczne budowle Gdańska, zaprojektowanie placu zabaw na przygotowanych mapach terenu. Na koniec dzieci zwiedziły siedzibę Pomorskiej Okręgowej Izby Architektów RP w Złotej Bramie, gdzie o swojej pracy opowiadał im architekt Bartosz Macikowski.

Obejrzyj lekcję: **<http://przestrzen.eu/blog/zobacz-lekcje-pokazowa-pt-mali-architekci>**

LEKCJA POKAZOWA PT. „MÓJ ŚLAD”

Prowadzenie: **Agnieszka Grochowska, laureatka konkursu „Przestrzeń wokół nas”**

Przewodnik: **Dariusz Podbereski, Trójmiejski Park Krajobrazowy**.

Uczestnicy: uczniowie kl. VI a, SP 17 w Gdańsku

Scenariusz przygotowany na podstawie pracy „Mój ślad”, nagrodzonej w konkursie „Przestrzeń wokół nas”.

Celem lekcji było przekazanie uczestnikom ogólnej wiedzy na temat ekosystemu leśnego oraz zapoznanie ich z podstawowymi pojęciami architektury krajobrazu. Było to swoiste wprowadzenie do kierunku sztuki *Land art* (Sztuka Ziemi) i związanej z nią filozofii. Lekcja odbyła się w Dolinie Samborowej w Gdańsku, gdzie uczestnicy przeszli część ścieżki przyrodniczej z przewodnikiem Dariuszem Podbereskim z Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Następnie, pod okiem Agnieszki Grochowskiej, stworzyli oryginalne dzieła „eko-artu” z materiałów znalezionych w lesie: patyków, liści, szyszek etc.

Obejrzyj lekcję: **<http://www.youtube.com/watch?v=APHRjCvMbps>**

OPIS SŁOWNIKA DLA DZIECI

Pomorskie ABC Przestrzeni - Ilustrowany słownik dla dzieci kl 4-6 stanowi jeden z elementów projektu edukacyjnego **Przestrzeń Wokół Nas**, który skierowany jest przede wszystkim do uczniów klas 4-6 szkoły podstawowej oraz ich nauczycieli, jak również do osób oddziałujących na tę grupę w ramach form edukacji nieformalnej.

Kluczem doboru haseł w słowniku była chęć przybliżenia pojęć, które są przydatne do zrozumienia i opisania otaczającej nas przestrzeni. Znalazły się w nim hasła związane z podstawowymi pojęciami z zakresu architektury, urbanistyki i planowania przestrzennego oraz hasła z zakresu geografii i ochrony przyrody. Zaproponowane w słowniku opisy poszczególnych haseł nie są definicjami naukowymi. Zostały sformułowane w taki sposób, aby zachęcić najmłodszych mieszkańców województwa pomorskiego do poznawania specyfiki przestrzennych walorów przyrodniczych i kulturowych regionu, a także do pogłębiania świadomości co do wpływu działalności człowieka na środowisko, w tym zrozumienia idei zrównoważonego rozwoju.

PRZESTRZEŃ jako pojęcie wieloznaczne, dotyczy różnych dziedzin i najczęściej rozumiane jest jako wszystko to, co nas otacza.

Hasła zawarte w słowniku przyporządkowane zostały trzem kategoriom:

- **PRZESTRZENI KSZTAŁTOWANEJ PRZEZ NATURĘ,**
- **PRZESTRZENI KSZTAŁTOWANEJ PRZEZ CZŁOWIEKA,**
- oraz kategorii **WSPÓLNEJ** dla obu rodzajów przestrzeni.

Hasła w słowniku opisane są w następujący sposób:

- **PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA PRZEZ NATURĘ** odnosi się głównie do elementów krajobrazu naturalnego i dotyczy rzeźby i pokrycia terenu, jak również obszarów szczególnie cennych ze względu na ich walory przyrodnicze i krajobrazowe.
- **PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA PRZEZ CZŁOWIEKA** odnosi się do obszarów, w których działalność człowieka jest odczuwalna w znacznym stopniu. Dotyczy to krajobrazu kulturowego, w którym zarówno twórcy, jak i użytkownicy przestrzeni mają wpływ na jej harmonijny rozwój lub degradację.
- W ramach kategorii **WSPÓLNEJ** dla przestrzeni kształtowanej przez naturę i przez człowieka opisane zostały pojęcia dotyczące m.in. cech poszczególnych elementów składających się na otaczającą nas przestrzeń oraz relacji zachodzących pomiędzy nimi.

Słownik zawiera autorski wybór haseł i daje możliwość uzupełniania jego zawartości o nowe hasła.

W prezentowanym poniżej zakresie, słownik stanowi podstawę platformy internetowej z bazą haseł, którą użytkownicy będą mogli samodzielnie rozbudowywać.

www.przestrzen.eu

Wybór oraz merytoryczne opracowanie haseł: **dr inż. arch. Elżbieta Marczak, mgr inż. arch. Anna Łoziak**

Konsultacje: **Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych**

Redakcja językowa: **Dorota Karaś**

Opracowanie graficzne: **dr inż. arch. Elżbieta Marczak**

AUTORZY HASEŁ:

Fularczyk A.: IDEA, WNĘTRZE KRAJOBRAZOWE,

Gajek K.: DETAL, GLEBA, RYTM (KOMPOZYCJA),

Gaweł N.: PRZESTRZEŃ

Gendźwiłł R.: KOLOR

Gilert A.: BETON (MATERIAŁY BUDOWLANE), DACH, DOM, DRAPACZ CHMUR, KOMPOZYCJA, LATARNIA MORSKA, MOŁO, OKNO, PROJEKT, STOCZNIA, SYMETRIA (KOMPOZYCJA), WIZUALIZACJA (PROJEKT), WYMIAR, ZABYTEK

Górska E.: WIEŻA (DRAPACZ CHMUR), KONSTRUKCJA SZACHULCOWA, ŁAD PRZESTRZENNY

Górska K.: ARCHITEKT, ARCHITEKTURA, FORMA, INWESTOR, KOLORYSTYKA, LINIA BRZEGOWA, MORZE, PERSPEKTYWA, PLAŻA, POZWOLENIE NA BUDOWĘ, PROJEKTOWANIE (ARCHITEKT), RATUSZ (BUDYNEK UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ), URBANISTA, WYDMA

Grajewska K.: MOST, OCHRONA PRZYRODY, PRAWO BUDOWLANE, ZIELEŃ MIEJSKA

Graszek K.: DROGA, JEZIORO, MIASTO

Gromak A.: BUDOWLA, CHODNIK (DROGA), WYKUSZ, ZAMEK

Grunwald R.: PANORAMA, SKALA

Gryglewicz A.: FUNKCJA, SZKOŁA (BUDYNEK UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ)

Grzyska D.: EKOSYSTEM, KLIF, LAS, ŚCIEŻKA PRZYRODNICZA, WIEŚ

Gurazda M.: ARCHITEKTURA, BUDOWA, CHATA, DEPRESJA, DOLINA RZECZNA, HOTEL (BUDYNEK UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ), KRAJOBRAZ, LOTNISKO, OSIEDLE, PLAC, PRADOLINA, SCHRONIENIE (FUNKCJA), ŚCIANA, ZATOKA

Gutowska M.: BAGNO, DWORZEC KOLEJOWY (BUDYNEK UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ), DESIGN, DROGA ROWEROWA (DROGA), FUNKCJA, KONSTRUKCJA BUDYNKU, ŁĄKA, MAŁA ARCHITEKTURA, MIERZEJA, PODCIEŃ, POLE, SZKŁO (MATERIAŁY BUDOWLANE), ULICA, PROPORCJE

Hinca A.: MURARZ (BUDOWA),

Horyńska W.: BUDOWNICTWO, HORYZONT, ŚWIATŁO, URBANISTYKA, POKRYCIE TERENU

Jagodzińska I.: KRAJOBRAZ KULTUROWY

Jakubowska D.: GÓRY, PUNKT WIDOKOWY (PANORAMA), PRZESTRZEŃ PRYWATNA

Jancelewicz A.: KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI

Jasieńska A.: FAKTURA, RZEŻBA TERENU, KWARTAŁ

Jażdżewski T.: STYLE ARCHITEKTONICZNE

Jusko A.: DOM WIELORODZINNY (DOM), GANIEK, KRAJOBRAZ NATURALNY, ZIELEŃ

Karniej P.: BUDOWNICZY (BUDOWA), BUDYNEK PRZEMYSŁOWY, INFRASTRUKTURA, PRZESTRZEŃ PUBLICZNA

Kaźmierczak D.: STAL (MATERIAŁY BUDOWLANE), RURALISTYKA, ERGONOMIA

Kępińska A.: ELEWACJA, KONTRAST (KOMPOZYCJA), PORT, WNĘTRZE ARCHITEKTONICZNE (WNĘTRZE), WNĘTRZE URBANISTYCZNE (WNĘTRZE)

Kisielewski M.: FUNKCJA,

Knitter K.: ZESPÓŁ URBANISTYCZNY

Kołodziejek K.: ERGONOMIA, MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Kołodziejska S.: BUDYNEK, DWÓR, FORMA, KOMUNIKACJA, KOMAKIETA (PROJEKT), PAŁAC, PIERZEJA, ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY, RZĘKA, STADION (BUDOWLA), WIADUKT (MOST), ZABUDOWA MIEJSKA, ZABUDOWA WIEJSKA

Łoziak A.: KORYTARZ EKOLOGICZNY, MAPA

Marczak E.: BIORÓŻNORODNOŚĆ, ELEMENTY BUDYNKU (BUDYNEK), DELTA, DZIAŁKA, FRONT WODNY, KOMPOZYCJA URBANISTYCZNA, NIZINA, PÓŁWYSEK, PROJEKT ZAGOSPODAROWANIA DZIAŁKI, TRANSPORT

**POMORSKIE ABC PRZESTRZENI
- ILUSTROWANY SŁOWNIK DLA DZIECI KL. 4-6**

ARCHITEKT

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

TWÓRCY/UŻYTKOWNICY

Osoba, która projektuje budynki – domy, szkoły, biurowce, kościoły itp. Wymyśla jak mają wyglądać, a później przygotowuje rysunki dla tych, którzy będą je budować.

Podczas PROJEKTOWANIA, czyli procesu powstawania projektu, architekt współpracuje z innymi specjalistami, np. konstruktorem, projektantem instalacji wodno-kanalizacyjnej czy elektrycznej.

ARCHITEKTURA

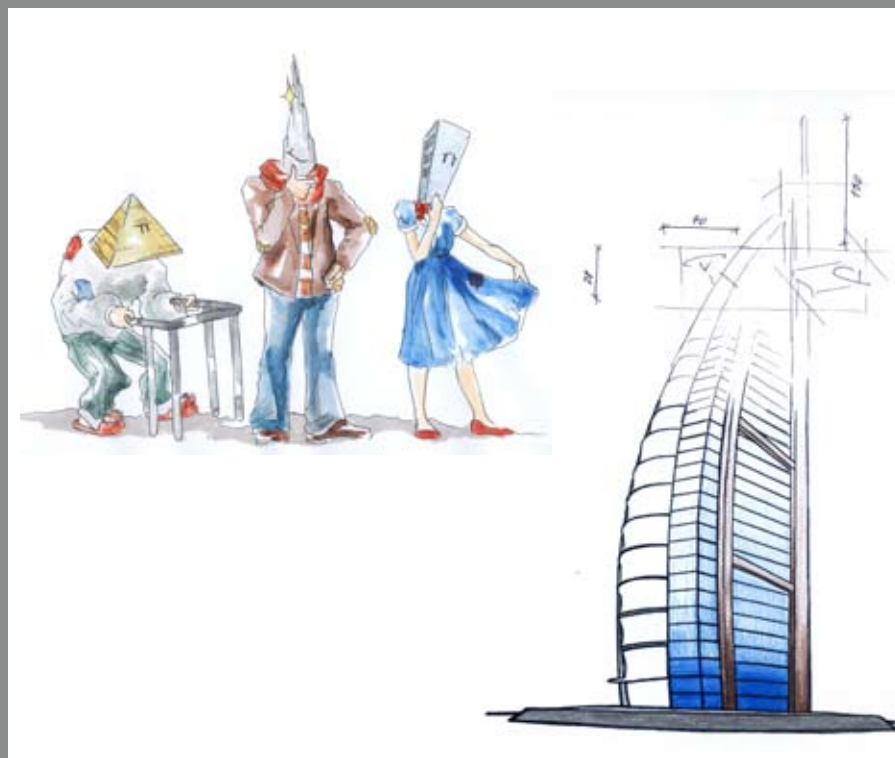
PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA

Architektura to sztuka kształtowania przestrzeni, tak aby była ona funkcjonalna (odpowiadająca na potrzeby różnych jej użytkowników), bezpieczna oraz estetyczna (piękna).

Różne określenia architektury związane są z:

- czasem, w którym budynki powstały i możemy wyróżnić architekturę zabytkową i współczesną,
- funkcją, jaką pełnią budynki, m. in. architektura mieszkaniowa, przemysłowa, użyteczności publicznej (usługowa – sklepy, szkoły, szpitale itp.),
- rodzajem przestrzeni, którą chcemy ukształtować, np.: architektura krajobrazu, architektura wnętrz.

BAGNO

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

POKRYCIE TERENU

Teren podmokły lub trwale zalany wodą w wyniku utrudnionego odpływu wód powierzchniowych (często położony niżej w stosunku do otoczenia). Na bagnach rosną rośliny lubiące wilgoć i wodę (np. mchy, trawy); tworzy się tu torf, z którego nagromadzenia powstaje torfowisko.

BIORÓŻNORODNOŚĆ

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

POKRYCIE TERENU

BIO to inaczej życie, a RÓŻNORODNOŚĆ oznacza, że na tym samym obszarze występują różne organizmy żywe: roślinne i zwierzęce. Wybierają one ten sam obszar, np. ze względu na panujący klimat, podłoże lub obecność innych organizmów, mogących stanowić pożywienie. W ten sposób tworzą się ekosystemy.

BUDOWA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

BUDOWNICTWO

Miejsce gdzie powstaje nowy budynek lub budowla (np. droga, most), inaczej plac budowy. Na budowie pracują robotnicy, znajdują się tam dźwigi oraz inne maszyny budowlane.

BUDOWNICZY - osoba, która buduje różne obiekty według projektu narysowanego przez architekta.

BUDOWLA/OBIEKT BUDOWLANY

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

BUDOWNICTWO

Każdy budynek jest obiektem budowlanym, ale nie każdy obiekt budowlany jest budynkiem. Obiekt budowlany to m.in.: most, stadion, oczyszczalnia ścieków, tunel, maszt, budowla ziemna, budowla hydrotechniczna, elektrownia wiatrowa, linia kolejowa, instalacje i urządzenia techniczne.

STADION – to budowla dużych rozmiarów, składająca się z boiska (czasem otoczonego bieżnią lub torem żużlowym), trybun (miejsca dla widzów) oraz wielu pomieszczeń towarzyszących takich, jak: szatnie, stanowiska dla komentatorów sportowych. Na stadionie organizowane są zawody sportowe, koncerty, targi i inne imprezy masowe.

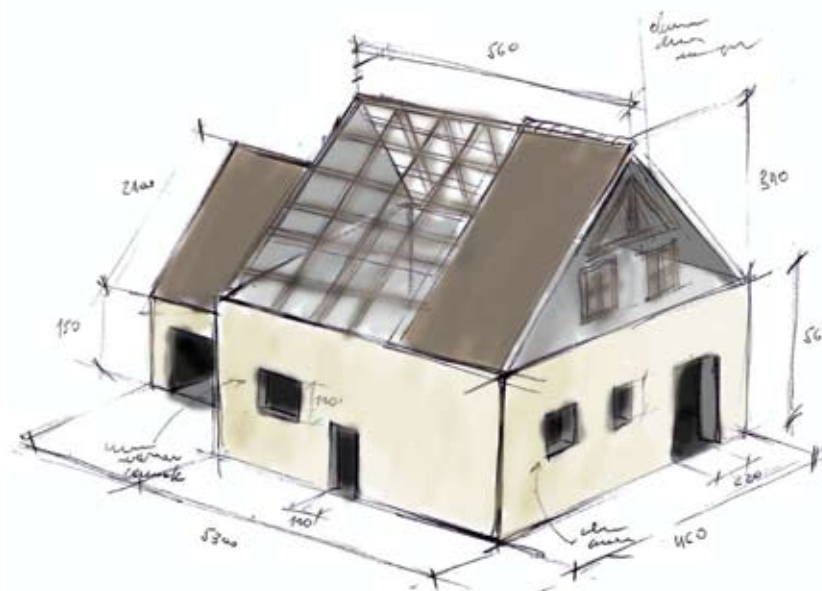
BUDOWNICTWO

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

BUDOWNICTWO

Wznoszenie obiektów budowlanych na podstawie projektów wykonanych przez architekta, współpracującego ze specjalistami z różnych branż.

W zależności od rodzaju budowli rozróżniamy budownictwo mieszkaniowe, użyteczności publicznej, przemysłowe.

BUDYNEK

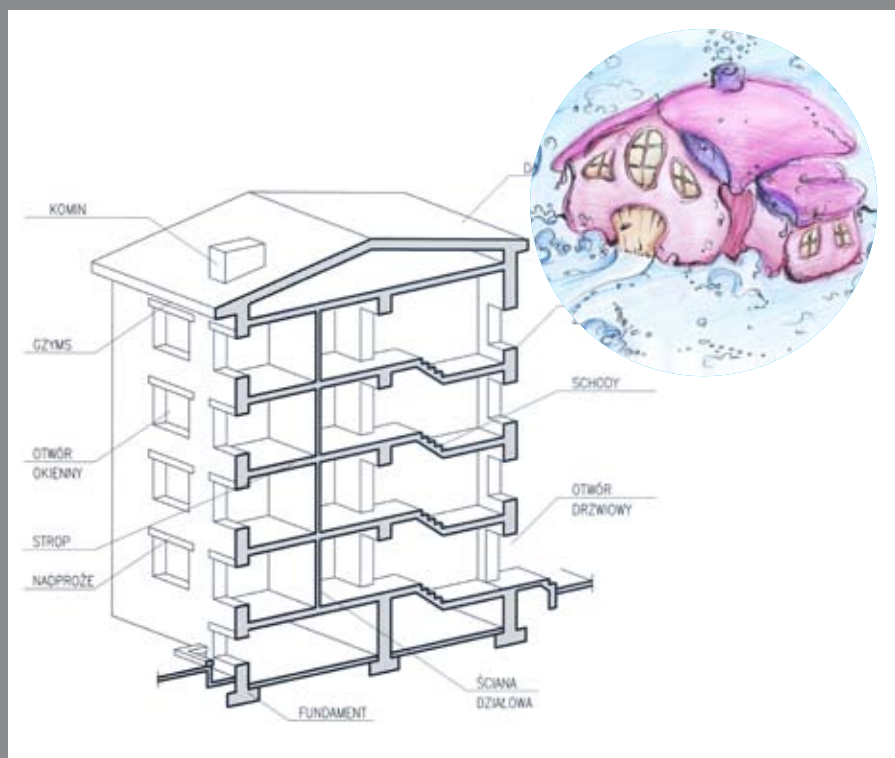
PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA/BUDOWNICTWO

Obiekt budowlany, jakich z pewnością niemało w Twojej okolicy: dom, w którym mieszkasz, szkoła, do której chodzisz, sklepy czy kino. Architekci starają się, aby przestrzeń wokół budynku oraz budynek tworzyły spójną całość.

W budynku możemy wyodrębnić:

- elementy nośne (konstrukcyjne): fundamenty, ściany nośne, stropy, słupy, belki, podciąg. Często są to elementy niewidoczne dla użytkownika,
- elementy niekonstrukcyjne, które stanowią osłonę budynku przed deszczem, wiatrem czy słońcem, oddzielają pomieszczenia oraz decydują o wyglądzie budynku: ściany osłonowe, działowe, kominy, gzymsy, okna, drzwi, pokrycie dachu.

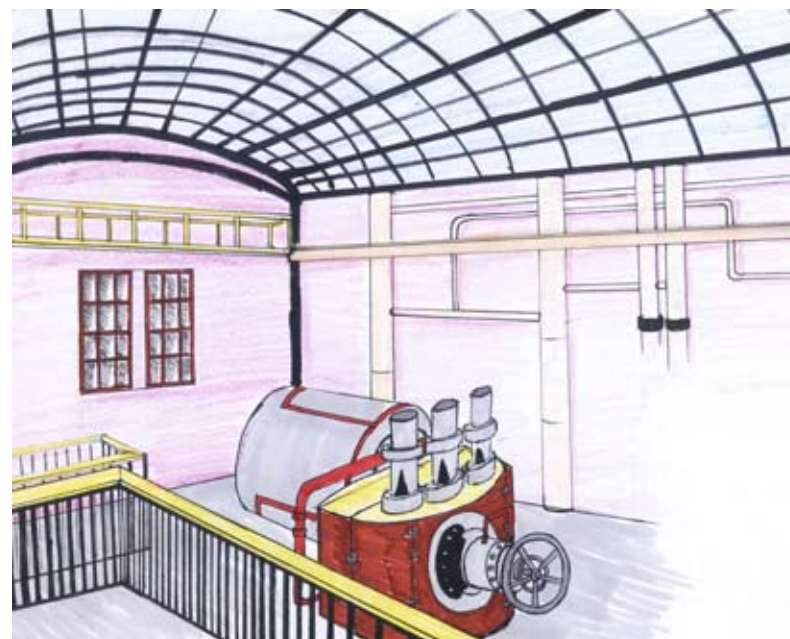
BUDYNEK PRZEMYSŁOWY

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

BUDOWNICTWO

Obiekt budowlany, w którym wytwarzane są różne produkty.

Znajdują się w nim pomieszczenia produkcyjne wraz z niezbędnym zapleczem dla administracji i pracowników.

BUDYNEK UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA

Budynek, którego funkcja jest dostosowana do potrzeb użytkowników, związany z pracą, rekreacją, oświatą, administracją, handlem, turystyką, kulturą, kultem, itp.

Przykłady budynków użyteczności publicznej to:

RATUSZ – siedziba władz miasta, często znajduje się przy głównym placu (ryнку) w mieście.

DWORZEC KOLEJOWY to miejsce obsługi pasażerów pociągów. Oprócz budynku głównego, w którym są kasy, poczekalnie oraz sklepy, na dworcu znajdziemy także perony.

HOTEL to budynek użyteczności publicznej, w którym można przenocować.

SZKOŁA – to budynek, w którym dzieci uczą się i spędzają czas. Oprócz sal lekcyjnych w szkole znajdują się inne pomieszczenia, np.: biblioteka, sala gimnastyczna, szatnie, toalety, stołówka, itd.

CHATA/CHAŁUPA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

RURALISTYKA

Dawny wiejski budynek mieszkalny. Chałupa budowana była z drewna, kryta strzechą lub gontem.

Składała się najczęściej z trzech izb: środkowej sieni, izby czarnej, gdzie toczyło się codzienne życie oraz izby białej, reprezentacyjnej.

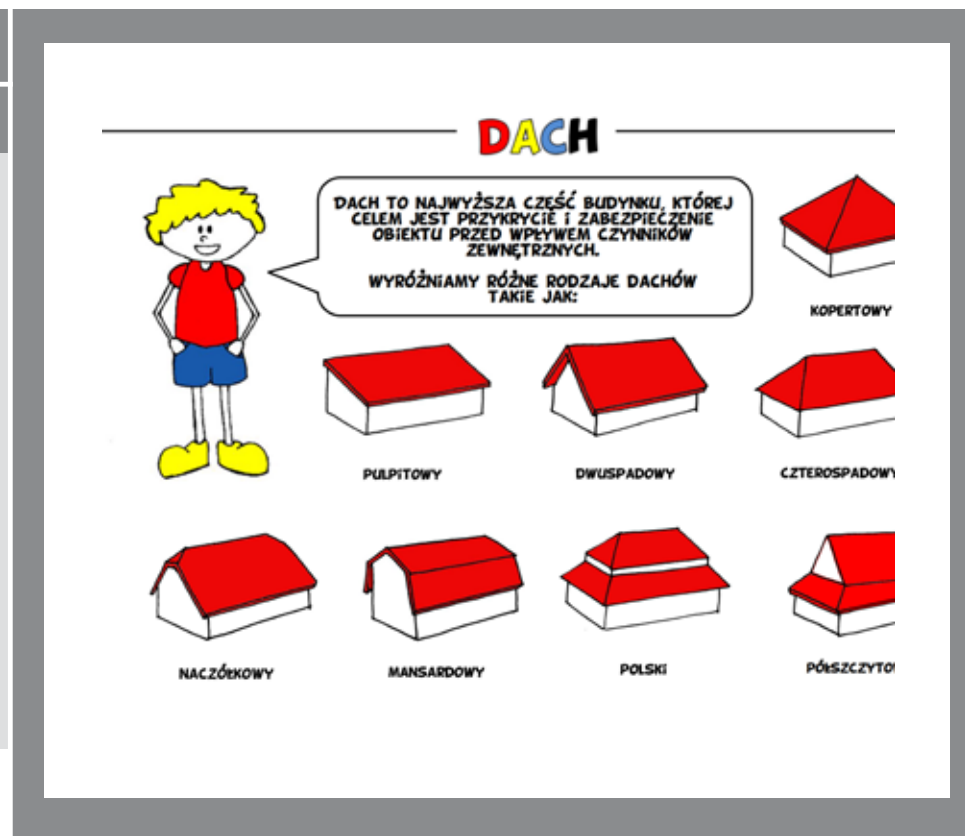

DACH

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ELEMENTY BUDYNKU

Jedna z zewnętrznych przegród budynku, osłaniająca jego wnętrze przed deszczem, śniegiem, słońcem, wiatrem. Podstawowe i najczęściej spotykane rodzaje dachów to płaski i wielospadowy.

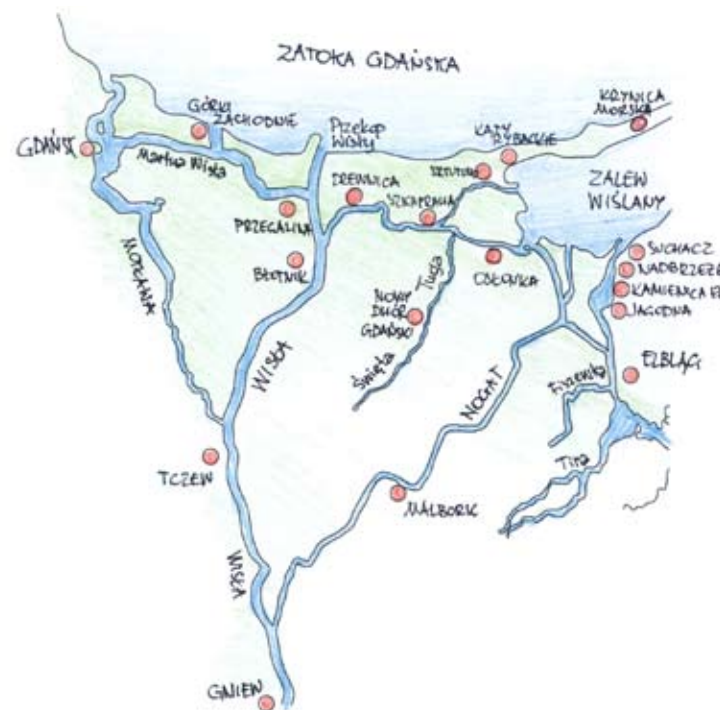
DELTA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

RZEŻBA TERENU

Rodzaj ujścia rzeki do morza lub jeziora. W delcie rzeka, szukając drogi odpływu, rozgałęzia się na wiele ramion. Występują tu żyzne gleby, bo przed samym ujściem rzeka nanosi różnorodny materiał (skalny lub organiczny). Dlatego delty zwykle intensywnie wykorzystywane są do celów rolniczych.

ŻUŁAWY WIŚLANE – delta ujścia największej polskiej rzeki, Wisty.

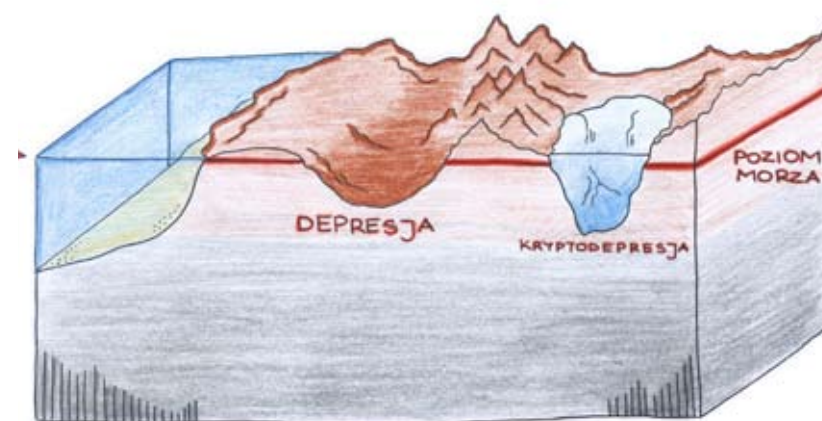
DEPRESJA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

RZEŻBA TERENU

Obszar lądu leżący poniżej poziomu morza.

W Polsce występuje na Pomorzu, na Żuławach Wiślanych.

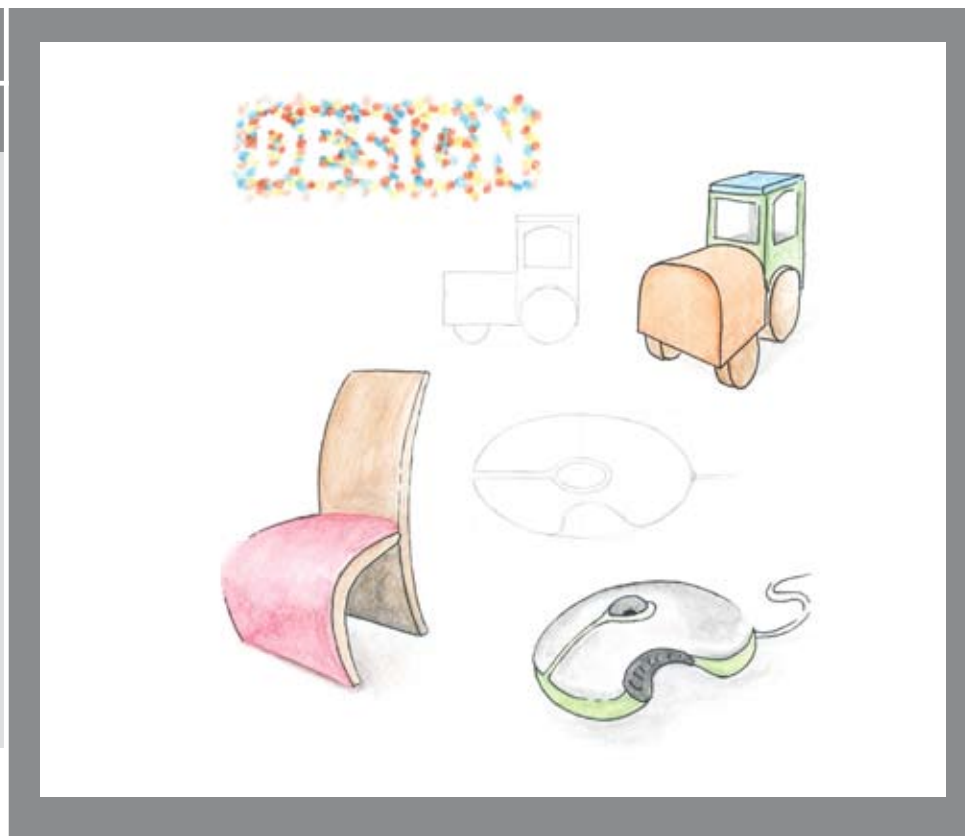
DESIGN

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

RELACJE POMIĘDZY
ELEMENTAMI

Inaczej WZORNICTWO - projektowanie przedmiotów użytkowych, czyli wszystkich rzeczy codziennego użytku, np. mebli, sztuków, samochodów, butów.

Osoba, która zajmuje się designem to designer lub projektant. Słowo design może także oznaczać sam projekt.

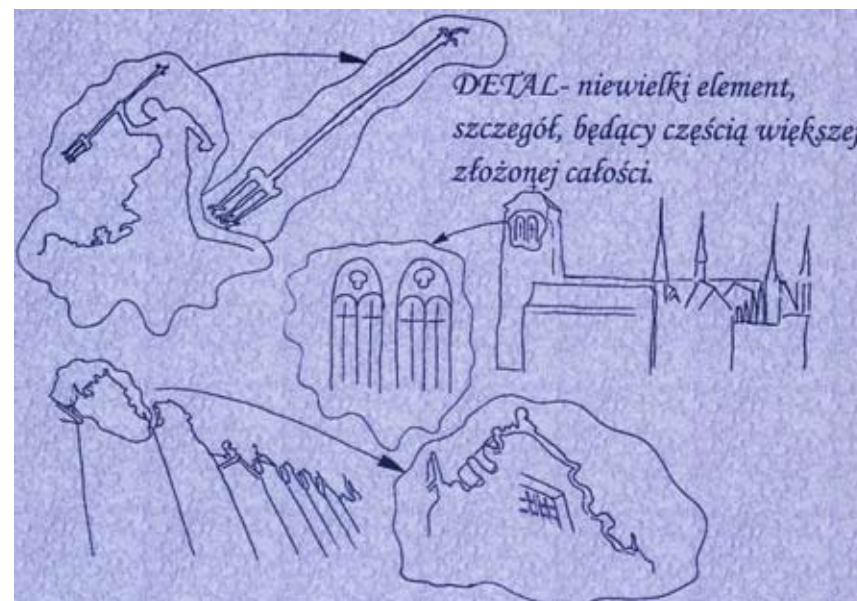

DETAL ARCHITEKTONICZNY

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA

Niewielki element, szczegół będący częścią większej, całości, np. charakterystyczne zdobienie wokół otworu okiennego, zwieńczenie wieży, element elewacji. Często jest jednym z wyznaczników stylu, w jakim został wzniesiony budynek.

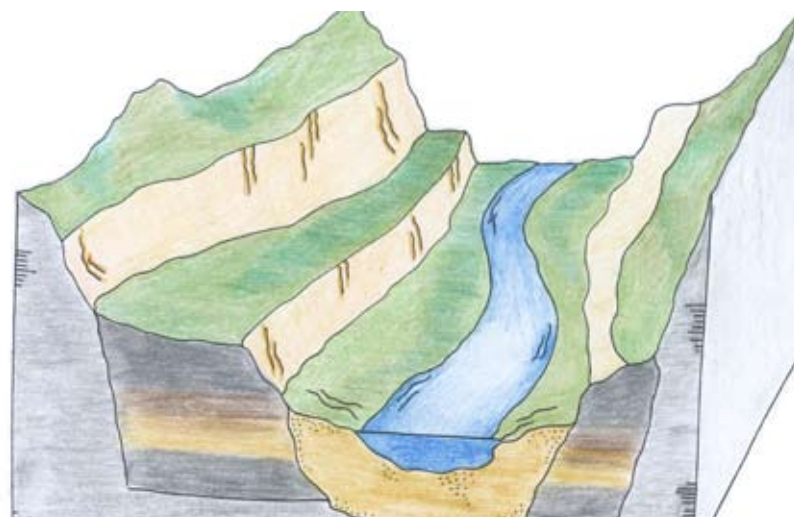

DOLINA RZECZNA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

RZEŻBA TERENU

Teren ukształtowany przez rzekę, o wklęsłym i wydłużonym kształcie oraz wyraźnie wykształconym dnie. Dolina zazwyczaj otoczona jest wzgórzami.

DOM

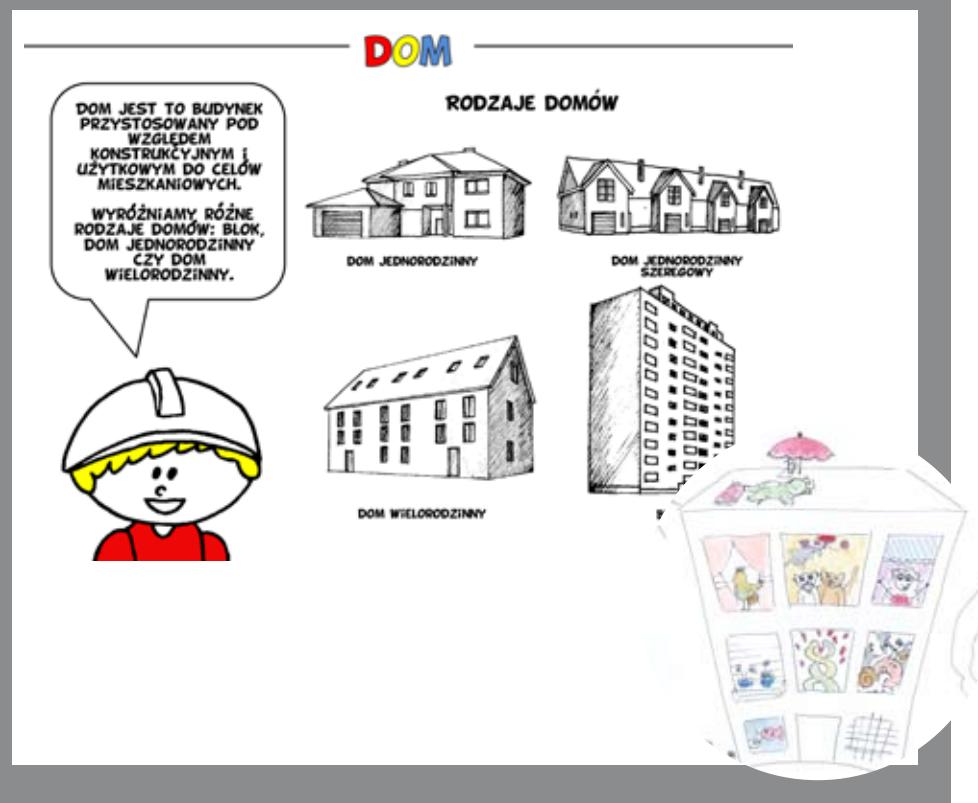
PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA

Potoczna nazwa budynku mieszkalnego, w którym co najmniej połowa pomieszczeń służy celom mieszkalnym.

DOM JEDNORODZINNY - przeznaczony dla jednej rodziny; może być wolnostojący, w zabudowie bliźniaczej lub szeregowej

DOM WIELORODZINNY to taki, w którym mieszka więcej niż jedna rodzina.

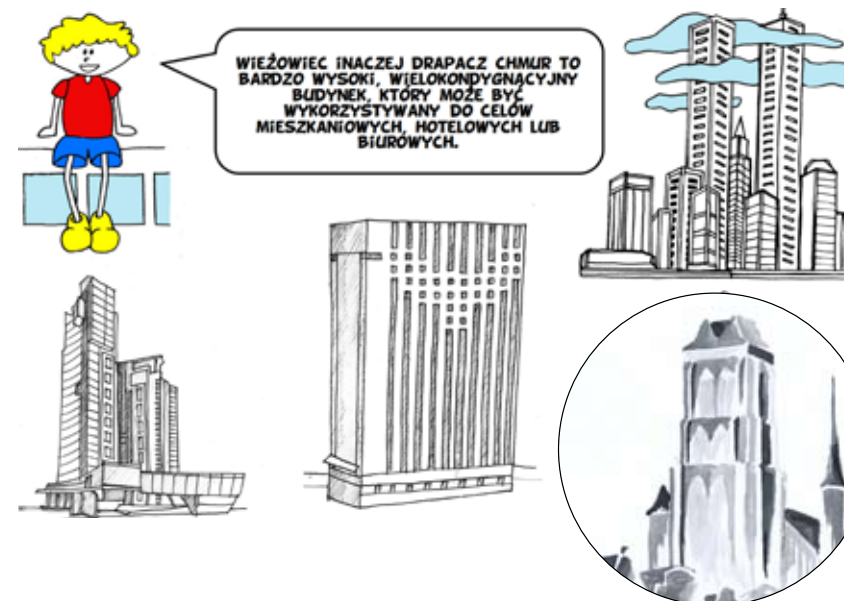
DRAPACZ CHMUR/WIEŻOWIEC

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA

Wieżowiec, inaczej DRAPACZ CHMUR jest rodzajem wieży. To bardzo wysoki, wielokondygnacyjny budynek, który może być wykorzystywany do celów mieszkaniowych, hotelowych lub biurowych.

WIEŻA to część budynku lub osobna budowla, której wysokość znacznie przekracza jej szerokość w najniższej części.

DROGA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

URBANISTYKA

Wydzielony pas terenu, po którym poruszają się samochody, ciężarówki, motocykle, rowery, a także piesi.

Występują różne rodzaje dróg, w zależności od tego:

- kto ma się po nich poruszać: chodnik dla pieszych, droga rowerowa, ulica, po której jeżdżą samochody,
- z jaką prędkością można się po nich poruszać, np. droga wewnętrzna osiedlowa, autostrada,
- jaką mają nawierzchnię, np. droga gruntowa, asfaltowa,
- jaki rodzaj pojazdów po nich się przemieszcza, np. droga kołowa, kolejowa, wodna, lotnicza.

CHODNIK - to taki pas z boku drogi, po którym możemy chodzić pieszo. Dzięki niemu możemy poruszać się wygodnie i bezpiecznie.

DROGA ROWEROWA – to droga, po której mogą poruszać się rowerzyści i rolkarze.

DROGA – twarda powierzchnia, po której jeżdżą
samochody, ciężarówki, motocykle,
rowery

DWÓR

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA

Przykład dawnego domu wiejskiego zamieszkiwanego przez bogatą część społeczeństwa – szlachtę. Dwór był zazwyczaj parterowy z gankiem akcentującym główne wejście, przykryty dużym, spadzi-
stym dachem

DZIAŁKA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Wydzielona część przestrzeni (gruntu, ziemi), należąca do konkretnego właściciela, z dostępem do drogi oraz elementów INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, czyli sieci energii elektrycznej, gazu, wody i kanalizacji.

EKOSYSTEM

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

POKRYCIE TERENU

Całość, jaką tworzy zespół współzależnych od siebie organizmów roślinnych i zwierzęcych oraz przestrzeń, w której organizmy te żyją i wchodzą we wzajemne związki.

ELEWACJA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA

Zewnętrzna ściana budynku. Elewacje określa się według stron świata lub otoczenia, np. północna, frontowa, boczna, ogrodowa. W projekcie architektonicznym rysunki elewacji potrzebne są do przedstawienia wielkości budynku, jak również rozmieszczenia elementów takich, jak okna, drzwi oraz detale architektoniczne.

FASADA to elewacja, na której znajduje się główne wejście do budynku.

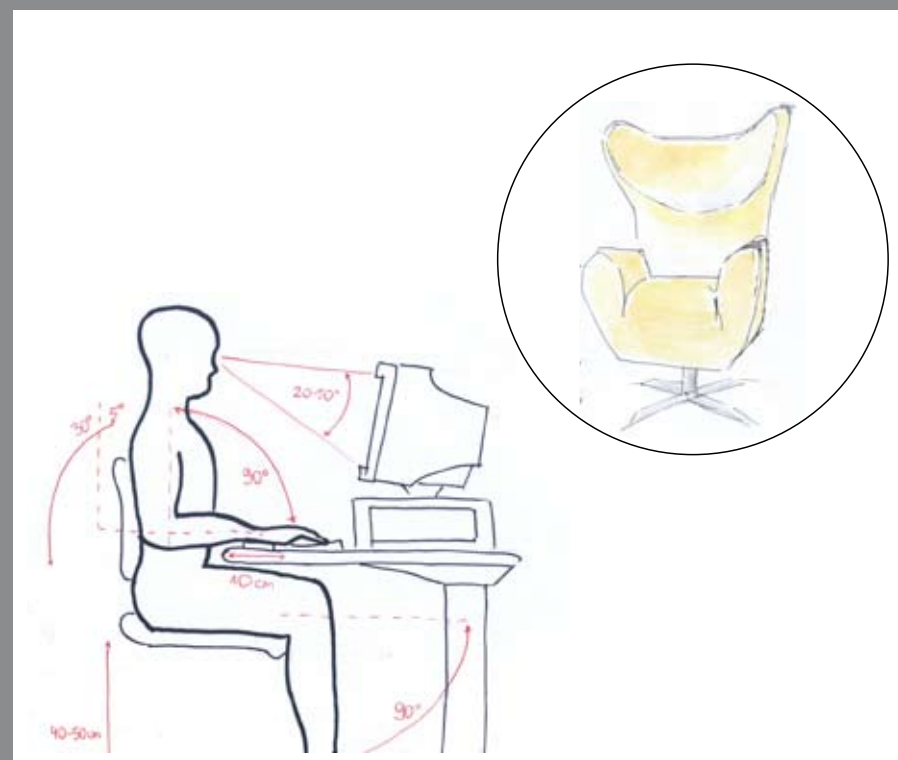

ERGONOMIA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

CECHY PRZEDMIOTÓW

Ergonomia to nauka, która zajmuje się dostosowaniem rozmiarów i kształtów przedmiotów, sprzętów (np. mebli), maszyn i otaczającej nas przestrzeni do wymiarów i możliwości ruchowych człowieka - tak, aby były one wygodne i funkcjonalne w użyciu.

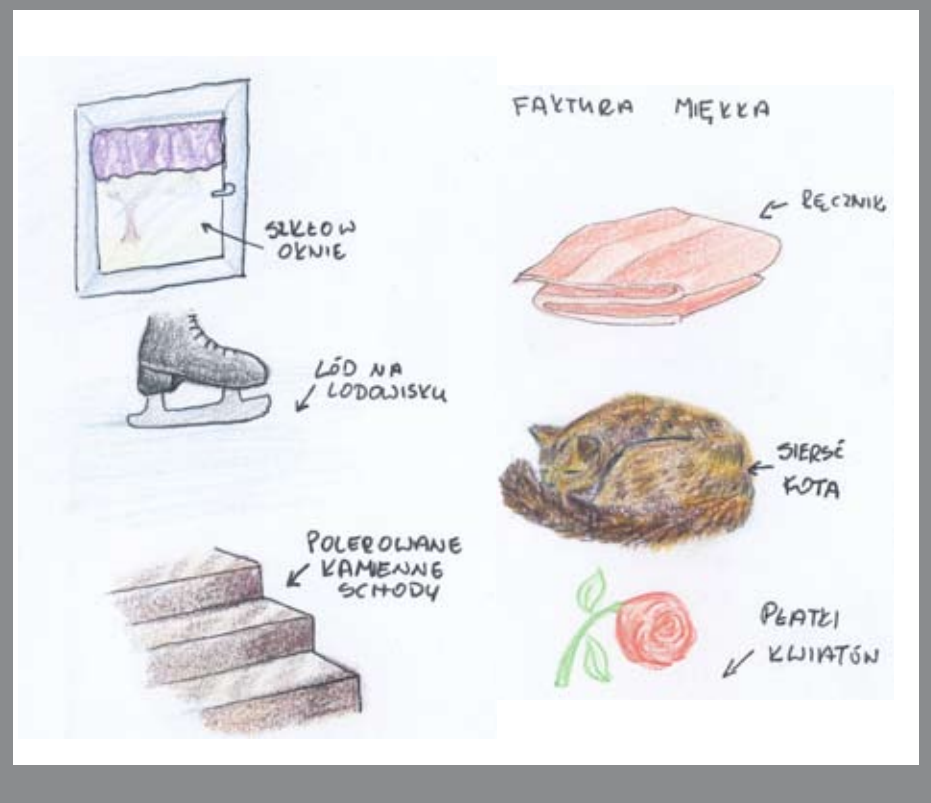
A B C D E **F** G H I J K L Ł M N O P R S Ś T U W Z

FAKTURA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA/NATURĘ

CECHY PRZEDMIOTÓW

Cecha powierzchni, czyli to, jaki jest dany przedmiot w dotyku.

FORMA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA/NATURĘ

CECHY PRZEDMIOTÓW

W architekturze i sztuce forma decyduje o kształcie, czyli układzie wszystkich elementów tworzących dzieło lub budynek.

Podstawowymi cechami formy są ciężar, wielkość oraz kierunek. Forma budynku wynika zazwyczaj z funkcji, jaką ma on spełniać oraz otoczenia, w którym został on zaprojektowany.

Często w formie architekt zawiera symboliczne znaczenie projektowanego obiektu.

FRONT WODNY

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Tereny zurbanizowane, zlokalizowane nad zbiornikami wodnymi takimi, jak jezioro, rzeka, morze, kanał. Często terminem tym określa się obszary znajdujące się pomiędzy strukturami miejskimi a portowymi, którym nadaje się nowe funkcje, by służyły również mieszkańcom.

FUNKCJA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

CECHY PRZEDMIOTÓW

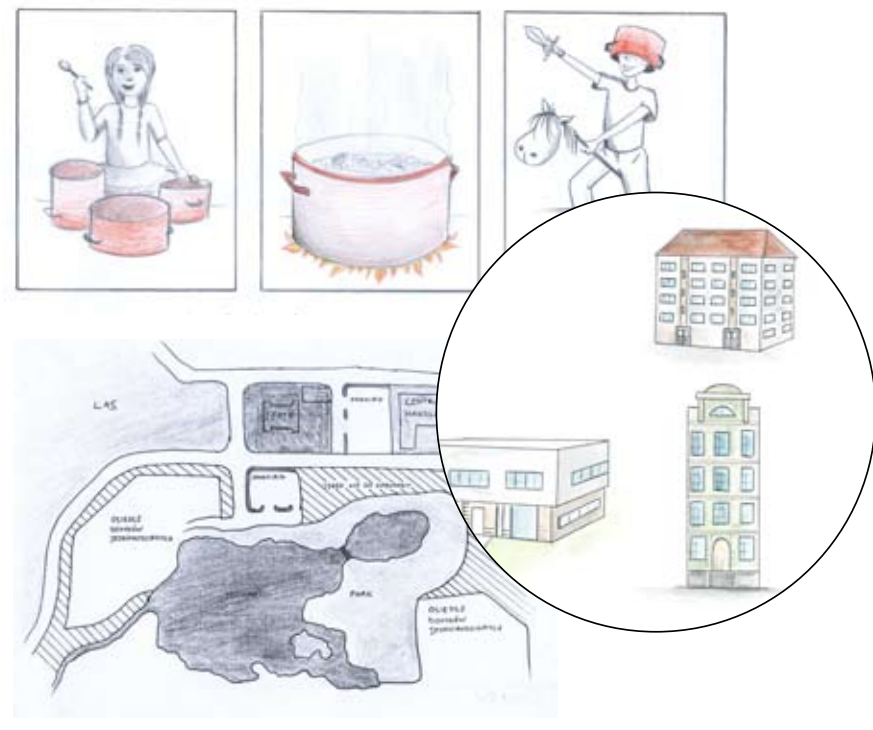
Funkcja to odpowiedź na pytanie: czemu ma służyć dany przedmiot, budynek, obszar lub przestrzeń.

Budynki mogą mieć funkcję:

- mieszkaniową, np. domy jedno- i wielorodzinne,
- usługową, np. sklepy, szpitale, szkoły, dworce,
- przemysłową, np. zakłady produkcyjne, stocznie.

Często funkcja narzuca budynkowi formę.

Planiści i urbaniści nadają poszczególnym obszarom określone funkcje, które będą tam przeważały, np. mieszkaniowe, usługowe, przemysłowe, ale również komunikacyjne (drogi, parkingi, tory kolejowe), rekreacyjne (parki, boiska sportowe) i inne.

GANEK

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ELEMENTY BUDYNKU

Element budynku (najczęściej starego lub stylizowanego), znajdujący się przed wejściem.

Ma formę przybudówki, często z zewnętrznymi schodami, nakryty jest daszkiem podpartym słupami lub ścianami z oknami.

Na stropie ganku czasami znajduje się balkon lub niewielka izba mieszkalna.

GLEBA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

POKRYCIE TERENU

Powierzchnia ziemi, podłoże, teren; wierzchnia warstwa ziemi.

GÓRY

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

RZEŻBA TERENU

Rodzaj rzeźby terenu o wysokich formach. Góry powstały na skutek działań lądolodów i wietrzenia oraz innych procesów górotwórczych. Góry to miejsca wysokości względnej powyżej 700 m nad poziomem morza.

W Polsce do gór zalicza się obszary leżące powyżej 300 metrów nad poziomem morza (300 m n.p.m.).

HORYZONT

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ/CZŁOWIEKA

RELACJE POMIĘDZY ELEMENTAMI

Linia, wzdłuż której powierzchnia Ziemi lub wody zdaje się stykać ze sklepieniem niebieskim.

IDEA

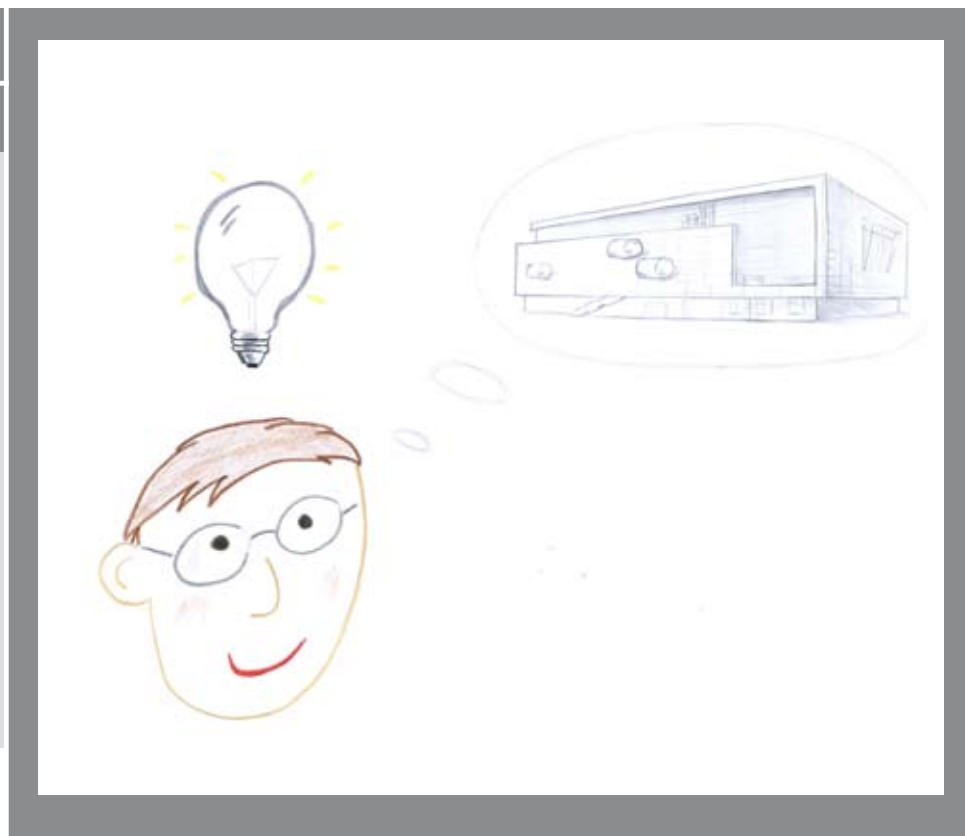
PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

TWÓRCY/UŻYTKOWICY

Pogląd, postawa, wzorzec powstały z ważnej myśli, rodzącej się w głowie człowieka, inspirującej do tworzenia. Czasami myśl przewodnia jednego człowieka staje się poglądem wielu ludzi, wyznaczając cel i kierunek ich działań naukowych i artystycznych.

Dzięki temu możemy obserwować różne style czy trendy architektoniczne.

WIZJA to pomysł, plan kogoś, kto z wyobraźnią patrzy w dal.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

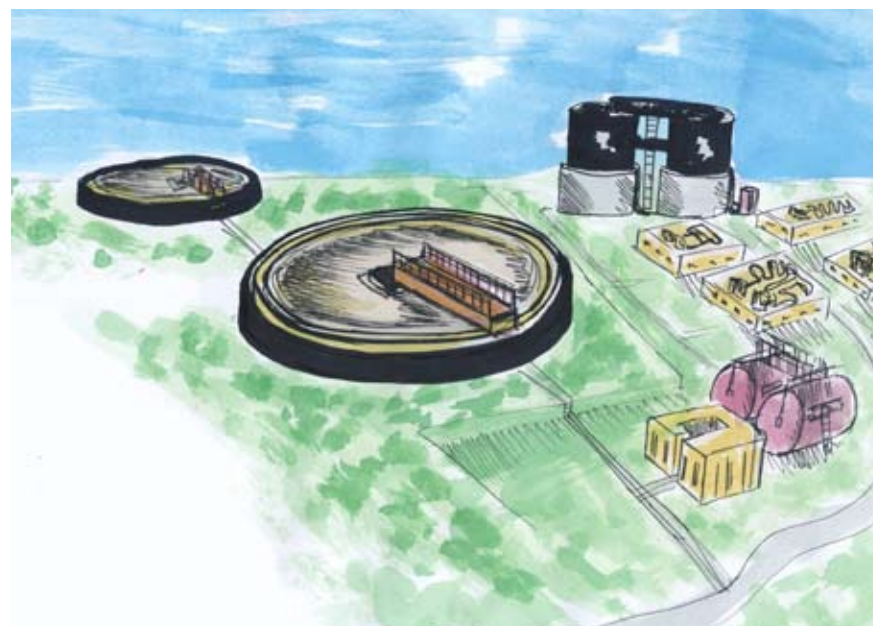
PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Zespół podstawowych budowli i urządzeń niezbędnych do funkcjonowania budynków, miast czy całych regionów, np. drogi, rury i przewody, którymi płynie woda, gaz, prąd, itp

W OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW ze ścieków domowych lub przemysłowych usuwane są szkodliwe odpadki, środki chemiczne, fekalia.

Oczyszczone ścieki, już jako woda, odprowadzane są do rzeki, jeziora lub morza.

INWESTOR

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

TWÓRCY/UŻYTKOWNICY

Osoba lub instytucja, która podejmuje się tworzenia i finansowania budowy budynków i budowli. Możesz być nim i Ty.

JEZIORO

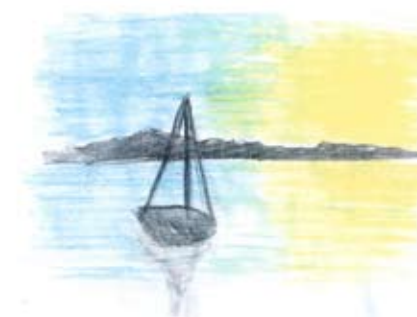
POKRYCIE TERENU

Wypełnione wodą śródlądowe, naturalne zagłębienie w powierzchni Ziemi.

W Polsce najwięcej jezior to pozostałości po zlodowaceniach oraz jeziora przybrzeżne, które powstały na skutek odcięcia zatoki od morza przez mierzeję.

JEZIORO 1) Ilość wody zebrana
w zagłębieniu dzięki
wpływającej tam rzece

James Smith

KLIF

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

RZEŻBA TERENU

Wysoka i stroma forma brzegu morskiego zbudowana z materiału skalnego, powstała w skutek podmywania brzegu przez fale. Może to być również stromy, piaszczysty stok bezpośrednio dochodzący do morza.

KOLOR/KOLORYSTYKA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

CECHY PRZEDMIOTÓW

KOLOR to sztuczne naśladownictwo BARW naturalnych; to odbite światło, które postrzegamy poprzez zmysły.

KOLORYSTYKA to zestaw barw zastosowanych w danym dziele lub budynku.

KOMPOZYCJA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA/NATURĘ

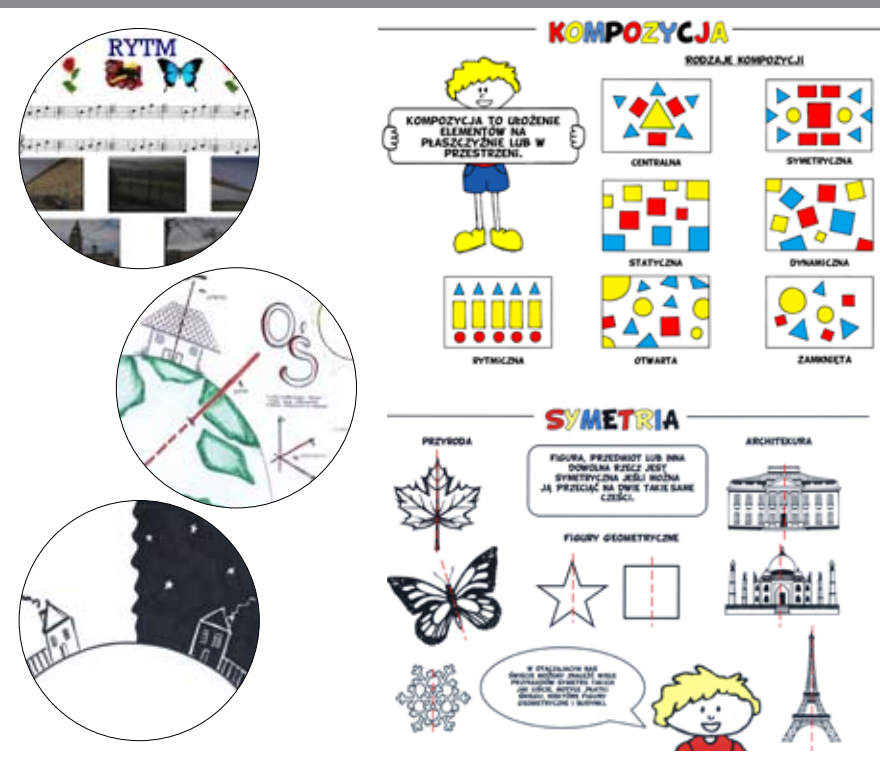
RELACJE POMIĘDZY ELEMNTAMI

Zestawienie kolorów, kształtów, proporcji i faktur elementów w taki sposób, aby tworzyły harmonijną całość
Podstawą kompozycji jest prosty schemat porządkujący wszystkie jej elementy, np. osiowość, rytm, symetria, zasada kontrastu.

RYTM - powtarzalność elementów w określony sposób.

SYMETRIA - przedmiot lub inna dowolna rzecz jest symetryczna, jeśli można ją przeciąć na dwie takie same części.

KONTRAST - różnica pomiędzy dwoma zestawionymi ze sobą przedmiotami lub zjawiskami.

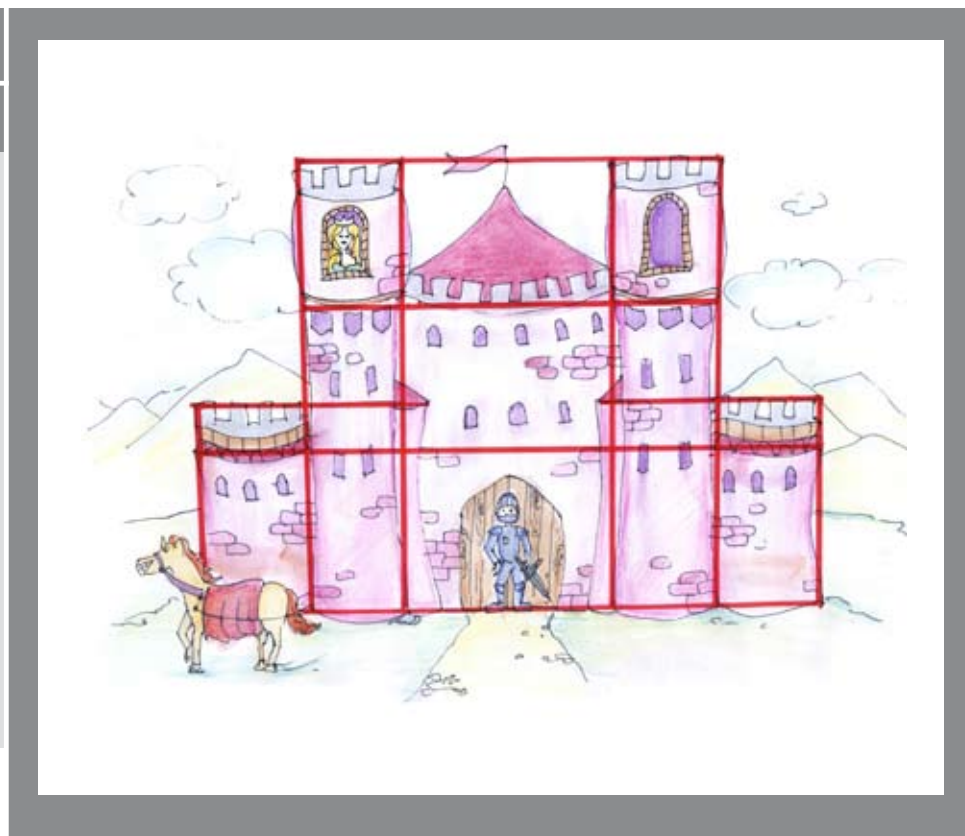
KOMPOZYCJA ARCHITEKTONICZNA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA

Sposób powiązania elementów budynku (linii, płaszczyzn, brył, podziałów na elewacji, detali i akcentów plastycznych) w jedną całość, zgodnie z zamierzeniem projektanta.

Płaszczyzna to elewacja, a ciągi otworów okiennych tworzą linie.

KOMPOZYCJA URBANISTYCZNA

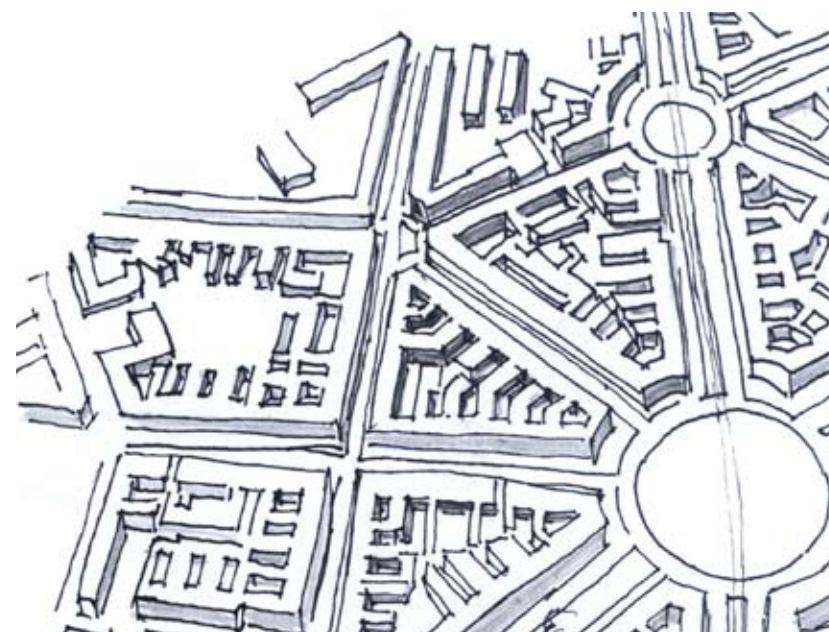
PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Sposób powiązania elementów zabudowy i zagospodarowania przestrzeni w jedną całość, zgodnie z zamierzeniem projektanta.

Elementy kompozycji urbanistycznej to budynki, ulice, przestrzenie publiczne, tereny zielone.

W kompozycji urbanistycznej wykorzystuje się ogólne zasady: osiowość, dominantę, itp.

KOMUNIKACJA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

INFRASTRUKTURA

Działania i środki, a także specjalnie zagospodarowana przestrzeń, służące temu, abyśmy mogli łatwo i szybko przemieszczać się.

Komunikację tworzą drogi, znaki, pojazdy. Jest ona bardzo istotnym elementem budującym miasto i zawsze uwzględnia się ją w planach zagospodarowania przestrzennego.

Komunikacja dzieli się na TRANSPORT (przewóz ludzi i towarów) oraz ŁĄCZNOŚĆ (przesyłanie informacji).

KONSTRUKCJA BUDYNKU

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

BUDOWNICTWO

Elementy budowlane lub ich zespoły tworzące podstawę budowli, zapewniające jej powiązanie z gruntem, nadające sztywność i wytrzymałość oraz stanowiące podporę pozostałych części obiektu.

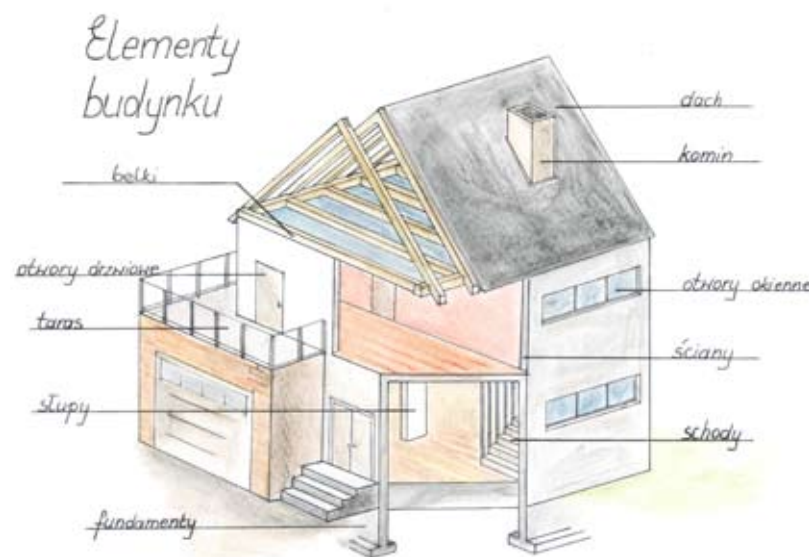
Podstawowe elementy konstrukcyjne budynku to:

FUNDAMENTY – najniżej (pod ziemią) położone elementy konstrukcji, przenoszące ciężar całego budynku na grunt.

ŚCIANY NOŚNE – grube mury, na których opierają się stropy i dach budynku.

SŁUP – pionowa (choć nie zawsze), wolnostojąca podpora konstrukcyjna, często o przekroju okrągłym lub kwadratowym.

STROP – poziomy element konstrukcji budynku, oddzielający poszczególne kondygnacje.

KONSTRUKCJA SZACHULCOWA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

BUDOWNICTWO

Rodzaj konstrukcji szkieletowej, wykonanej z drewna.

Przestrzeń pomiędzy elementami szkieletu wypełniona jest materiałem niekonstrukcyjnym – mieszaniną słomy i gliny lub cegłą.

KORYTARZ EKOLOGICZNY

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

POKRYCIE TERENU

Pas roślinności, w którym żyją, chronią się i przemieszczają zwierzęta. Korytarzami ekologicznymi są najczęściej doliny rzek, lasy, łąki.

Zagrożeniem dla tych obszarów jest działalność człowieka, który przecinając korytarz drogą, linią kolejową lub zabudową, przerywa jego ciągłość. Dlatego często obszary korytarzy ekologicznych są objęte różnymi formami ochrony przyrody.

KRAJOBRAZ

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ/CZŁOWIEKA

POKRYCIE TERENU

Ogólny wygląd powierzchni Ziemi, uwzględniający jej ukształtowanie oraz pokrycie terenu.

Jest wiele typów krajobrazu. Najbardziej ogólny podział uwzględnia: krajobrazy NATURALNE (częściowo zmienione działalnością człowieka) i ANTROPOGENICZNE (kulturowe, zurbanizowane – np. krajobraz miejski, przemysłowy).

KRAJOBRAZ KULTUROWY

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA/ARCHITEKTURA

KRAJOBRAZ KULTUROWY/PRZEOBRAŻONY/ZURBANIZOWANY
- inaczej ŚRODOWISKO SZTUCZNE (ANTROPOGENICZNE) - kraj-
obraz w dużym stopniu przekształcony przez człowieka, np. tereny
miejskie, przemysłowe.

KRAJOBRAZ NATURALNY

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

POKRYCIE TERENU

KRAJOBRAZ NATURALNY/NIEZURBANIZOWANY - inaczej ŚRODOWISKO NATURALNE - krajobraz, w którym obecność i działalność człowieka jest prawie niezauważalna, nie ma w nim zabudowy, ani innych elementów zagospodarowania terenu (charakterystycznych dla krajobrazów przekształconych – zurbanizowanych). Elementy krajobrazu naturalnego to przede wszystkim rzeźba terenu, roślinność, wody powierzchniowe.

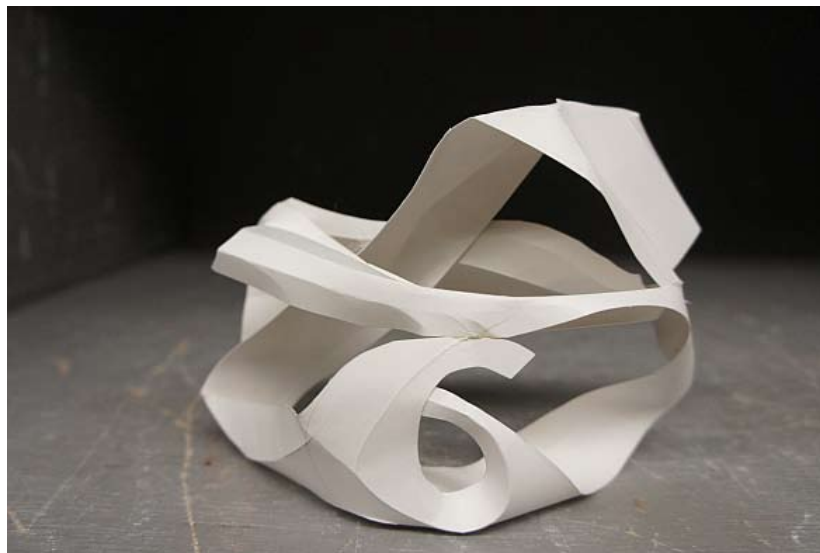
KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

TWÓRCY/UŻYTKOWNICY

Zmienianie otaczającego nas świata i nadawanie mu nowego kształtu poprzez dostosowanie go do potrzeb użytkowych człowieka. Wpływ (pośredni i bezpośredni) na to, jak wygląda przestrzeń wokół nas ma każdy, również i Ty!

ANTROPOPRESJA - działalność człowieka naruszająca walory przyrodnicze i krajobrazowe przestrzeni

A B C D E F G H I J **K** L Ł M N O P R S Ś T U W Z

KWARTAŁ

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Zespół zabudowy wielorodzinnej lub usługowej, ograniczony ulicami - najczęściej z czterech stron - gdzie przenikają się różne typy przestrzeni, głównie publiczna i półpubliczna.

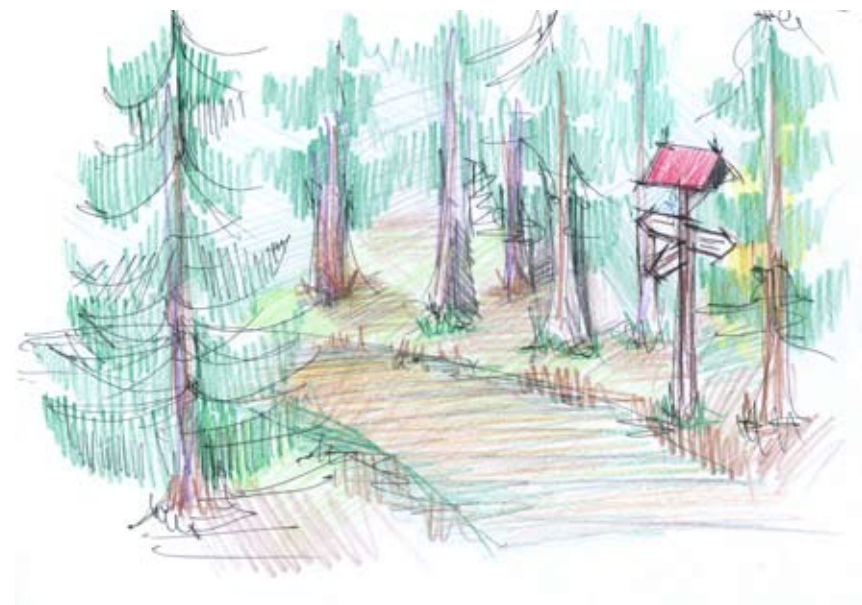
LAS

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

POKRYCIE TERENU

Ekosystem, w którym dominują drzewa.

W naszej strefie klimatu umiarkowanego wyróżnić możemy lasy iglaste, liściaste oraz mieszane.

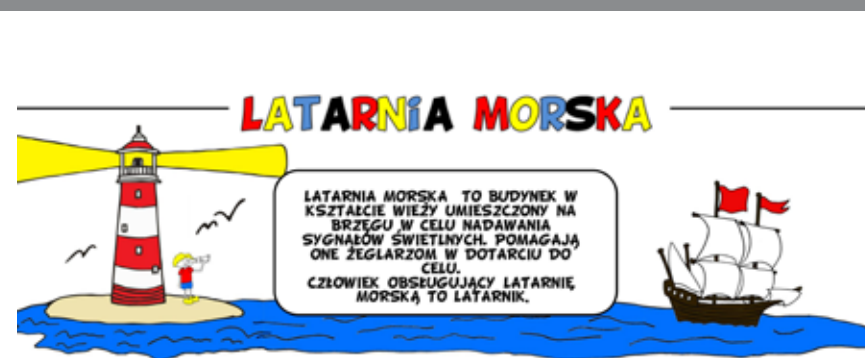
LATARNIA MORSKA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

BUDOWNICTWO

Budowla w kształcie wieży, umieszczona na brzegu, nadająca sygnały świetlne, pomagające marynarzom w dotarciu do portu.

Współcześnie do nawigacji statków używane są urządzenia satelitarne. Latarnie morskie wykorzystywane są jako punkty widokowe.

LATARNIA MORSKA W
GDANSKU

LATARNIA MORSKA W
KRYNICZY MORSKIEJ

LATARNIA MORSKA W
GDANSKU - PORT PÓŁNOČNY

LATARNIA MORSKA W
USTCE

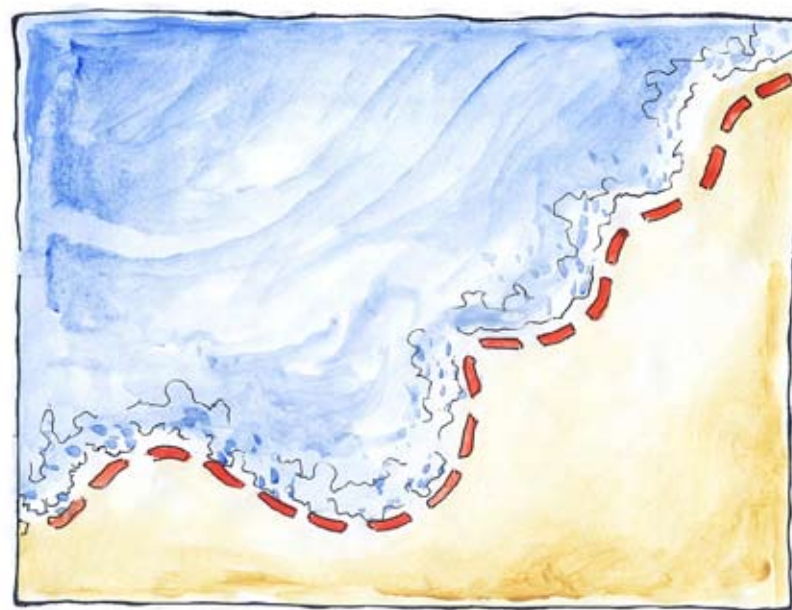
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S	Ś	T	U	W	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

LINIA BRZEGOWA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

RZEŻBA TERENU

Naturalnie ukształtowana linia styku wód morza, jeziora lub rzeki z lądem. Jej przebieg może się zmieniać w zależności od wahań poziomu wody w zbiorniku.

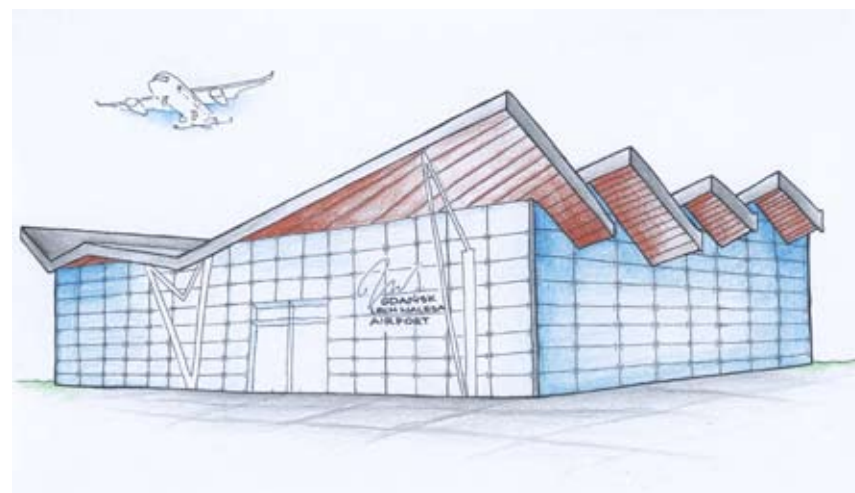
A B C D E F G H I J K **L** Ł M N O P R S Ś T U W Z

LOTNISKO

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

TRANSPORT

Teren wraz z budynkami i budowlami przystosowany do obsługi przylotów i wylotów samolotów.

ŁAD PRZESTRZENNY

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA/NATURĘ

URBANISTYKA/ARCHITEKTURA

Sposób harmonijnego (takiego, gdzie wszystkie elementy współgrają ze sobą) kształtowania przestrzeni, który uwzględnia dzisiejsze i przyszłe potrzeby:

społeczne – czyli to czego potrzebują ludzie zamieszkujący daną przestrzeń

gospodarcze – czyli to co jest potrzebne, aby dany obszar rozwijał się gospodarczo, a ludzie mieli pracę,

przyrodnicze – czyli, aby przyroda na danym obszarze mogła funkcjonować bez zagrożeń ze strony człowieka,

kulturowych – aby zachować i rozwijać to, co jest charakterystyczne dla społeczności zamieszkującej dany obszar.

„Tak, jak w pokoju musi być porządek, tak i w mieście nie powinno być bałaganu” – jest to zadanie dla wszystkich, którzy mają wpływ na kształtowanie przestrzeni – w szczególności dla urbanistów i architektów.

Ład przestrzenny jest ściśle związany z rozwojem zrównoważonym.

ŁĄKA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

POKRYCIE TERENU

Trawiasty ekosystem lądowy, na obszarze którego znajdziemy rośliny zielne, zwierzęta i liczne mikroorganizmy glebowe.

Wykorzystywany głównie w rolnictwie, np. jako pastwisko dla zwierząt hodowlanych

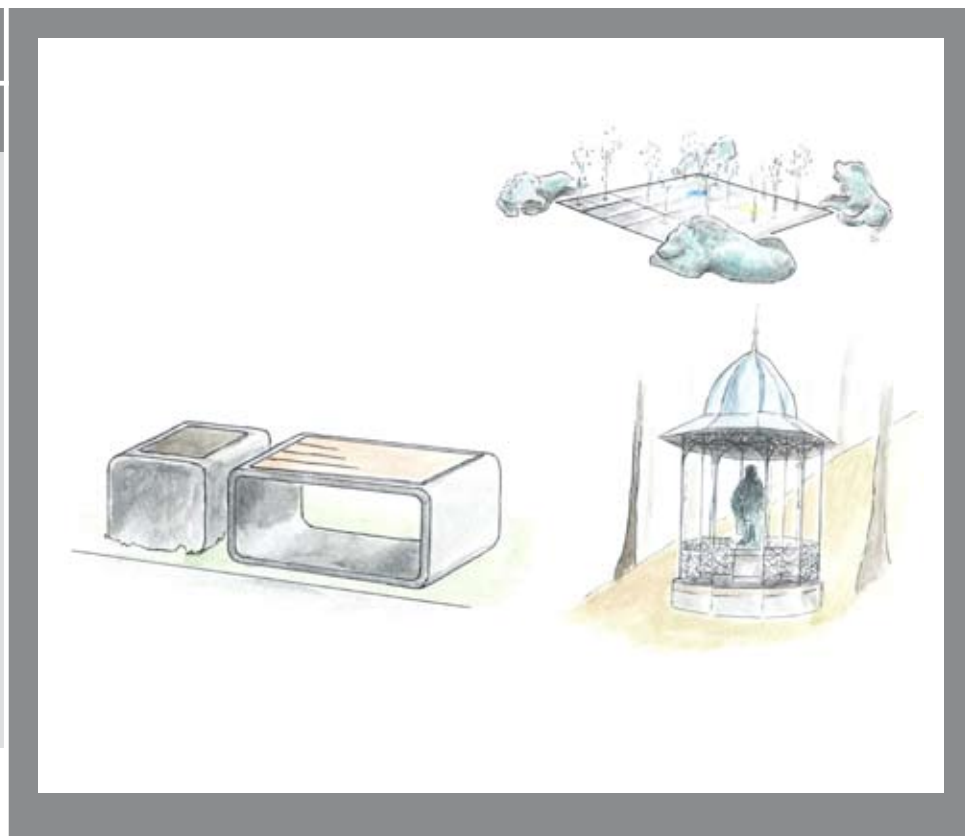
MAŁA ARCHITEKTURA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA

To nie miniaturowe miasto z domkami dla krasnoludków.

Mała architektura to niewielkie obiekty budowlane, wznoszone w ramach zagospodarowania terenu, ławki, fontanny, kwietniki, latarnie, itd.

MAPA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA/NATURĘ

RELACJE POMIĘDZY ELEMENTAMI

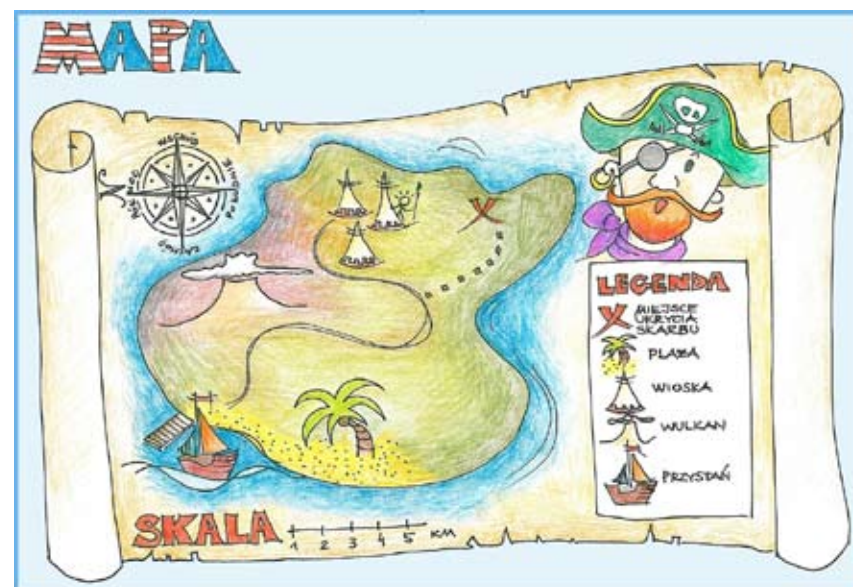
Rysunek Ziemi lub jej określonej części, wykonany w dużym pomniejszeniu i przy zastosowaniu umownych znaków i kolorów. Mapa pomaga w lepszej orientacji w danej przestrzeni, często pomaga dotrzeć do celu w nieznanym terenie ... albo znaleźć ukryty skarb.

Mapa zawiera takie elementy, jak:

OZNACZENIE STRON ŚWIATA (nazywane RÓŻĄ WIATRÓW) – wskazujące główne kierunki geograficzne: północ, południe, wschód, zachód.

PODZIAŁKĘ lub **SKALĘ** – wskazującą stopień pomniejszenia obrazu powierzchni Ziemi na mapie.

LEGENDE – uproszczone rysunki, za pomocą których zaznaczono na mapie występujące w terenie obiekty.

MATERIAŁY BUDOWLANE

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

BUDOWNICTWO

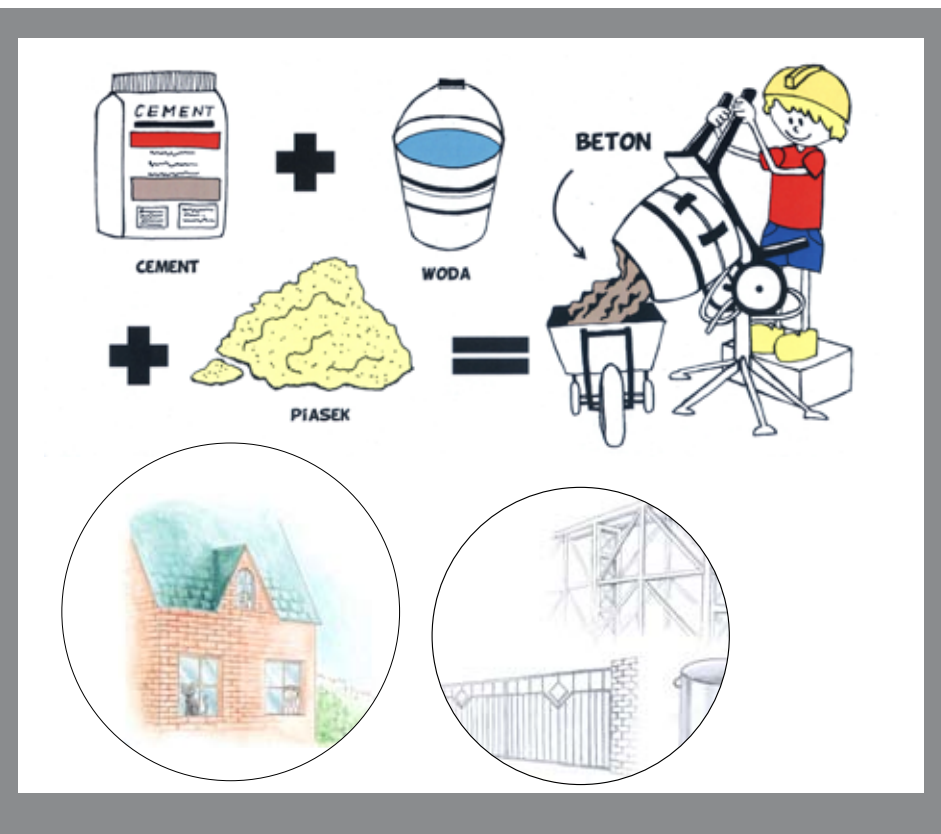
Tworzywa lub gotowe produkty, dzięki którym powstają domy oraz inne obiekty i budowle. To, z jakiego materiału zbudowany jest budynek wpływa nie tylko na jego wygląd, ale również na to jak go odbieramy wszystkimi zmysłami - poszczególne materiały mają różną fakturę, kolorystykę, oraz zapach i temperaturę (np. kamień: zimny, drewno: ciepłe). Materiały wywołują różne skojarzenia, np. stal kojarzy się z mocną konstrukcją, a szkło z lekkością. W różnych regionach używa się lokalnych materiałów, dzięki którym architektura ma charakterystyczny wygląd.

BETON powstaje ze zmieszania cementu, piasku lub żwiru oraz wody. Jest jednym z najbardziej popularnych materiałów używanych w budownictwie. Z betonu wykonywane są np. posadzki, prostopadłościowe elementy do wznoszenia ścian czy gotowe detale.

CEGLA to materiał budowlany wytwarzany z surowców mineralnych takich, jak glina i piasek lub wapno, piasek i woda. Cegła ma kształt prostopadścianu.

STAL to stop żelaza z węglem, twardy i wytrzymały, wykorzystywany m. in. do konstrukcji budowli.

SZKŁO przezroczysty materiał budowlany, wykorzystywany do wypełniania ram okien, doświetleń oraz elewacji szklanych.

MIASTO

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Obszar, na którym znajduje się dużo zabudowy mieszkaniowej, obiekty i urządzenia usługowe, rekreacyjne i kulturalne.

Miasto to również skupisko ludności, zajmującej się wytwarzaniem produktów i usługami. Znajdziemy tu komunikację oraz elementy infrastruktury technicznej. Miasto posiada prawa miejskie.

MIASTO – miejsce gdzie znajduje się dużo budynków i budowli, mieszka w nim dużo ludzi

A B C D E F G H I J K L Ł **M** N O P R S Ś T U W Z

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

W skrócie MPZP - plan określający przeznaczenie, czyli funkcję, jaką będą pełniły poszczególne tereny: np. mieszkaniową, przemysłową czy komunikacyjną oraz sposób ich użytkowania, w tym zasady budowania.

MPZP tworzy się po to, aby tereny te mogły się prawidłowo rozwijać i tworzyć dobrze działającą całość.

MIERZEJA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

RZEŻBA TERENU

Piaszczysty wał usypany przez fale i prądy morskie; który stopniowo staje się coraz większy, rozdzielając morze. Wydzielony w ten sposób zbiornik wodny nazywany jest zatoką lub po całkowitym „odcięciu” połączenia z morzem - jeziorem przybrzeżnym.

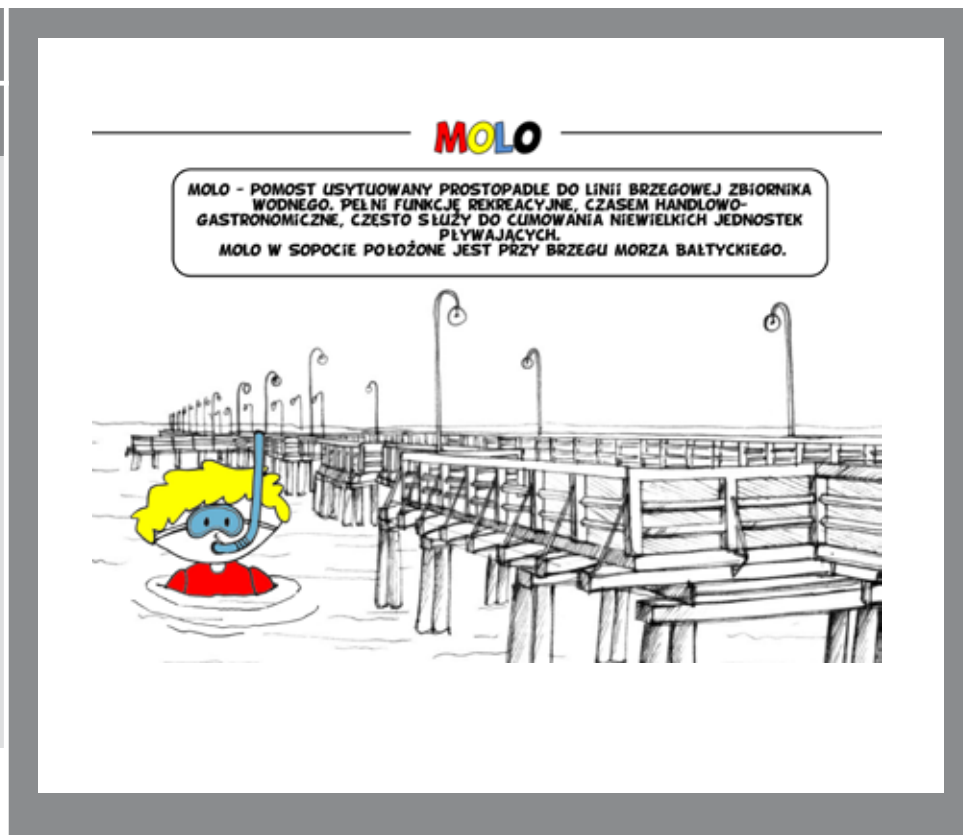

MOLO

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

BUDOWNICTWO

Długi, zazwyczaj drewniany pomost wychodzący w głąb zbiornika wodnego, często ulubione miejsce spacerów. Czasami cumują przy nim niewielkie jednostki pływające.

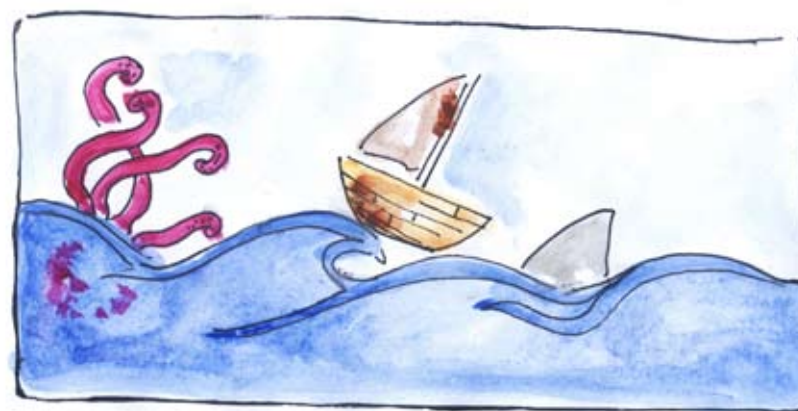

MORZE

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

POKRYCIE TERENU

Przyległa do lądu część oceanu wyodrębniona z jego otwartych wód przez wysunięte fragmenty, np. półwyspy, wyspy, bądź podwodne grzbiety górskie.

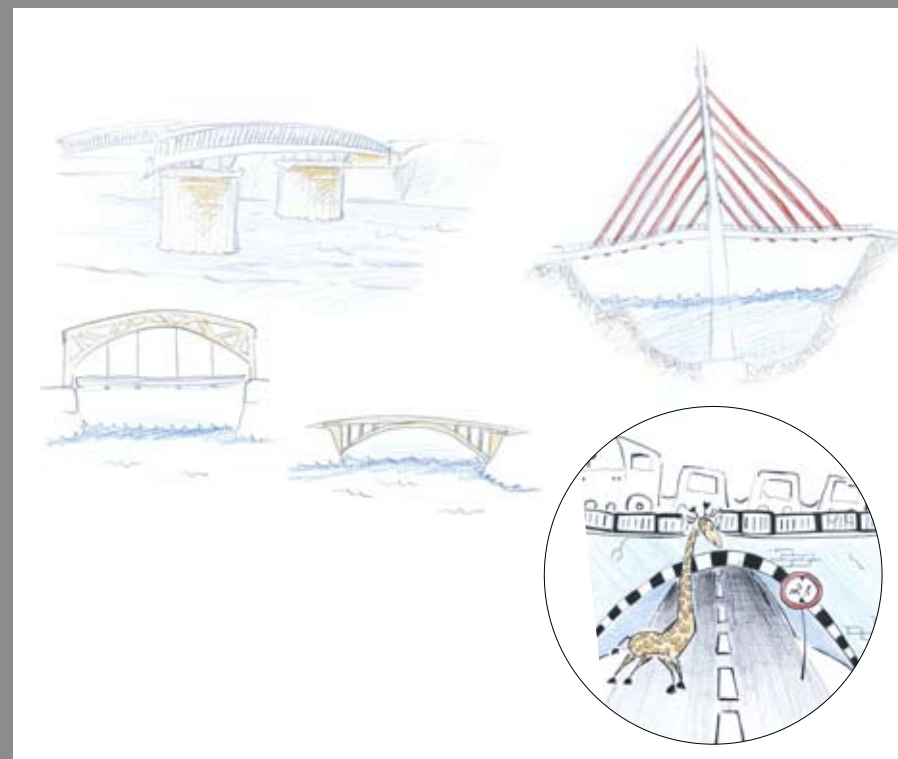
MOST

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

BUDOWNICTWO

Obiekt budowlany, po którym biegnie droga nad rzeką, cieśniną lub jeziorem. Przeznaczony do ruchu określonych pojazdów: samochodów (most drogowy), kolei (most kolejowy).

WIADUKT - most nad inną trasą komunikacyjną (drogą, linią kolejową) lub doliną. Wiadukt nie może biec nad wodą.

NIZINA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

RZEŻBA TERENU

Rozległy, na ogół płaski (choć może być lekko pofałdowany) obszar o wysokości poniżej 300 m nad poziomem morza.

W Polsce, ze względu na niezbyt urozmaiconą rzeźbę terenu, do nizin zalicza się obszary leżące na wysokości 0-200 m nad poziomem morza.

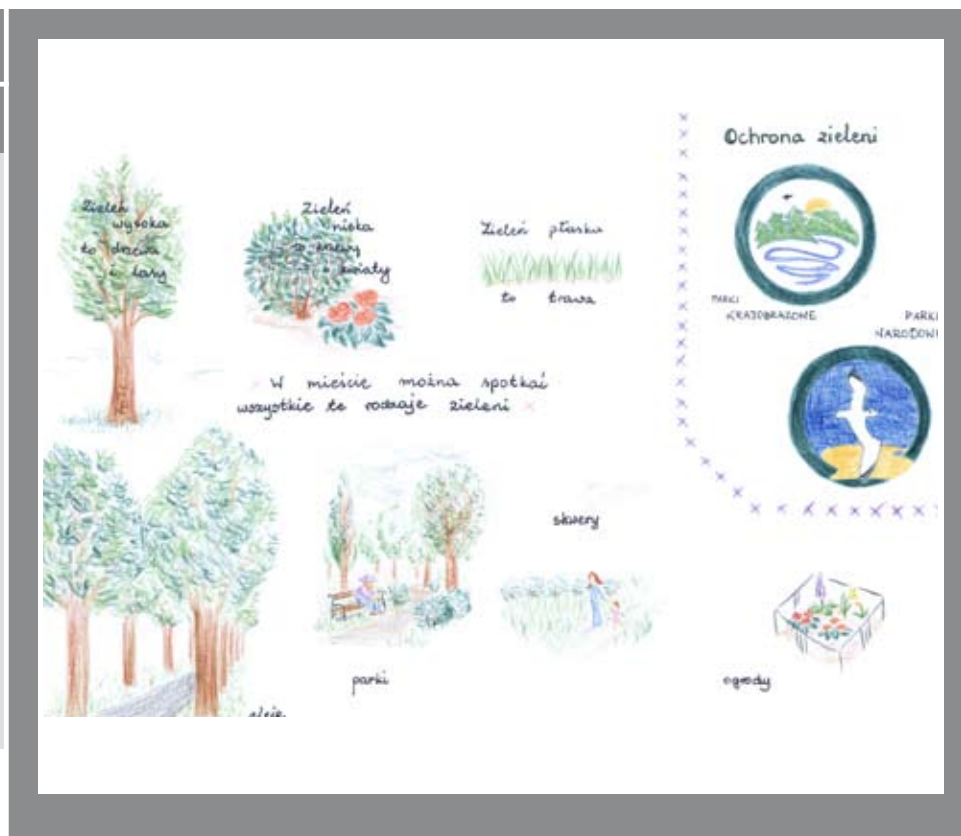
OCHRONA PRZYRODY/KRAJOBRAZU

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

POKRYCIE TERENU

Całokształt wiedzy i działań, a także ruch społeczny mający na celu zachowanie, właściwe wykorzystanie i odnawianie zasobów przyrody i jej składników.

Jej celem jest m.in. zachowanie różnorodności biologicznej, zapewnienie ciągłości istnienia gatunków, zachowanie zasobów przyrody nieożywionej oraz kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody.

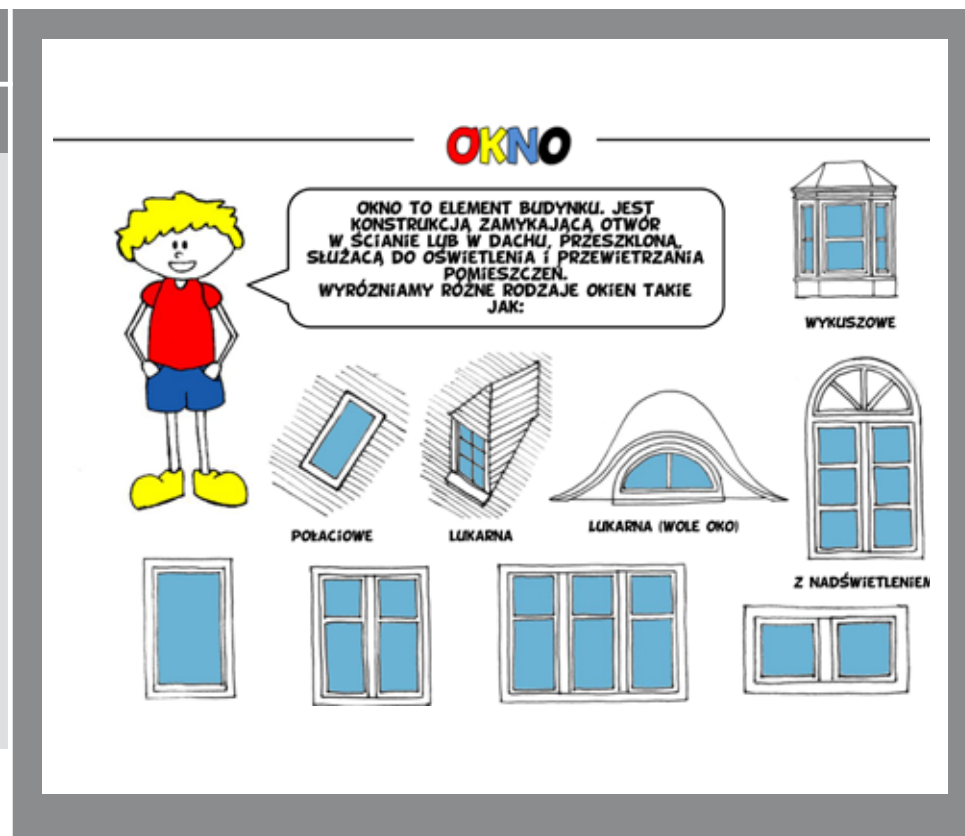

OKNO

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ELEMENTY BUDYNKU

Okno to element budynku, który zamyka otwór w ścianie lub dachu. Okna są przeszklone, służą doświetleniu i przewietrzaniu pomieszczeń.

OSIEDLE

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Część miasta lub osady, spełniająca głównie funkcję mieszkalną. Osiedle tworzą usytuowane przy ulicach domy jednorodzinne oraz wielorodzinne. Pomiędzy nimi znajdują się przestrzenie publiczne i półpubliczne, np. place zabaw czy skwery służące integracji mieszkańców.

Na osiedlu powinny znajdować się również budynki użyteczności publicznej, zaspokajające codzienne potrzeby mieszkańców, np. sklep osiedlowy czy przedszkole.

PAŁAC

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA

Reprezentacyjny budynek mieszkalny, który nie pełnił funkcji obronnych.

W pałacach mieszkali zazwyczaj królowie i możnowładcy;
w sąsiedztwie pałacu urządzano rozległe ogrody.

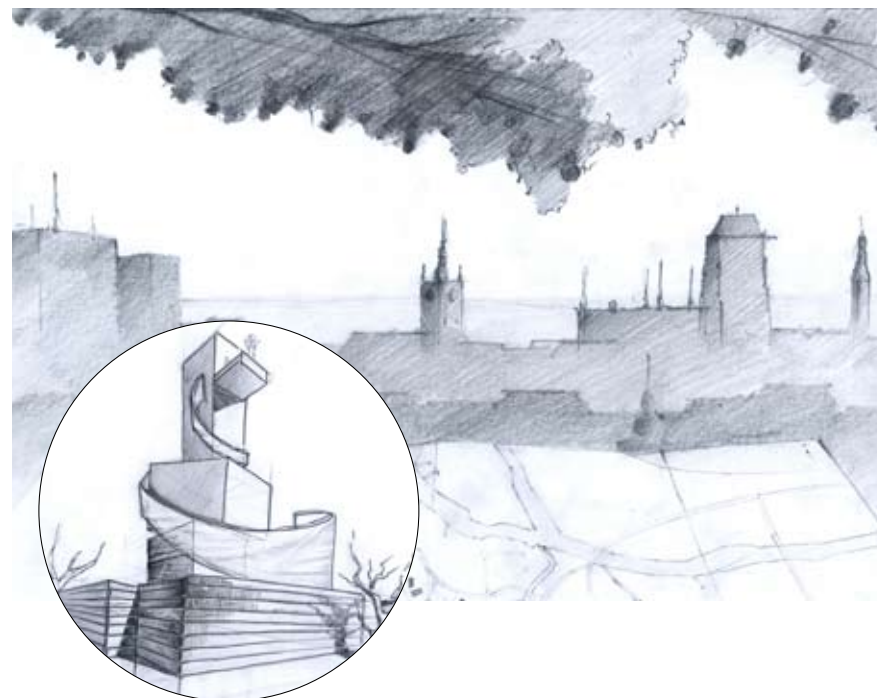
PANORAMA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA/NAUTURĘ

RELACJE POMIĘDZY ELEMENTAMI

Rozległy widok na wieloplanową przestrzeń.

PUNKT WIDOKOWY - wyznaczone miejsce, często na wzniesieniu lub specjalnie zaprojektowana budowla, z których roztacza się widok na określone fragmenty miasta lub innego typu krajobrazy.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S	Ś	T	U	W	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----------	---	---	---	---	---	---	---

PERSPEKTYWA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA/NAUTURĘ

RELACJE POMIĘDZY
PRZEDMIOTAMI

Sposób przedstawienia obiektów trójwymiarowych na rysunku.

Dzięki zastosowaniu perspektywy, mamy wrażenie głębi i zróżnicowania odległości.

Perspektywa to również widok otwierający się na coś.

PIERZEJA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Ciąg elewacji budynków ustawionych w ciasnym szeregu, w jednej linii, zamykających jedną stronę ulicy lub placu.

Często pierzeje nazywamy zgodnie z kierunkami stron świata, po których się znajdują, np. ciąg budynków stojących na wschodnim obrzeżu placu nazywamy pierzeją wschodnią

PLAC

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Wolna, niezabudowana przestrzeń miejska o charakterze publicznym, otoczona zabudową, ulicami, zielenią. Po placu zazwyczaj nie odbywa się ruch pojazdów.

Znajdują się tam elementy małej architektury: pomniki, fontanny, ławki, skwery.

RYNEK to centralny, zazwyczaj historycznie ukształtowany, plac w mieście, ośrodek życia gospodarczego i społecznego.

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S Ś T U W Z

PLANOWANIE PRZESTRZENNE

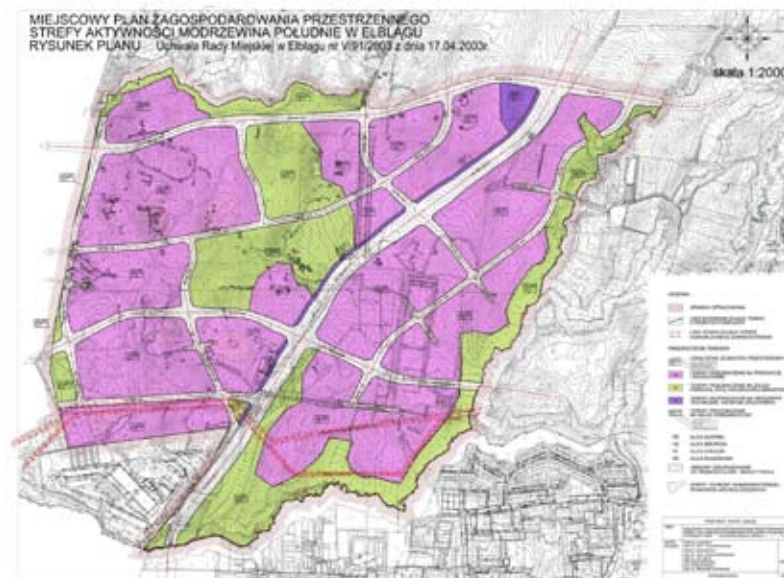
PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Planowanie przestrzenne to jednocześnie:

- ochrona tego, co jest wartościowe na danym obszarze (np. przyroda, zabytki),
- nadawanie poszczególnym obszarom określonych funkcji,
- rozmieszczenie, czyli rozplanowanie elementów zagospodarowania przestrzeni w różnej skali (kraju, regionu, miasta, miejscowości, dzielnicy).

Elementami tymi mogą być różne typy zabudowy, obiekty (np. drogi, mosty, oczyszczalnie ścieków), ale również tereny i obiekty rekreacyjne (np. parki, skwery, boiska, stadiony). Muszą być one dostosowane do potrzeb mieszkańców danego obszaru i istniejących tam warunków (np. rzeźby terenu).

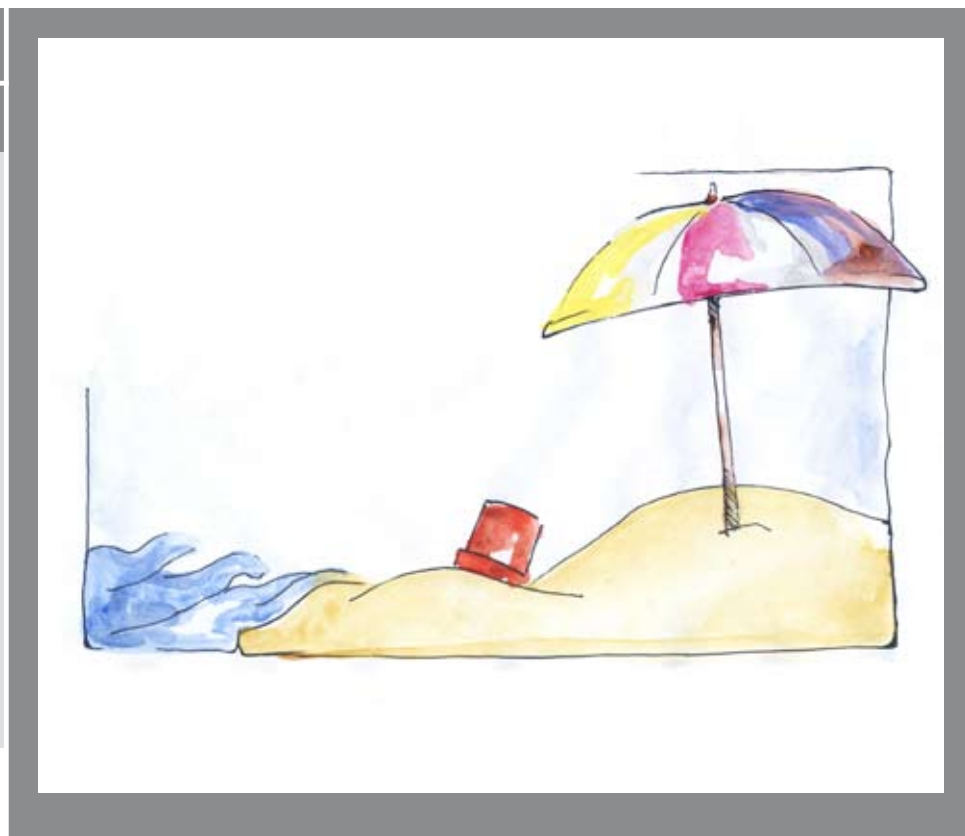
A B C D E F G H I J K L Ł M N O **P** R S Ś T U W Z

PLAŻA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

POKRYCIE TERENU

Niska forma wybrzeża; płaska, piaszczysta (rzadziej żwirowa) powierzchnia rozciągająca się wzdłuż linii brzegowej morza lub jeziora.

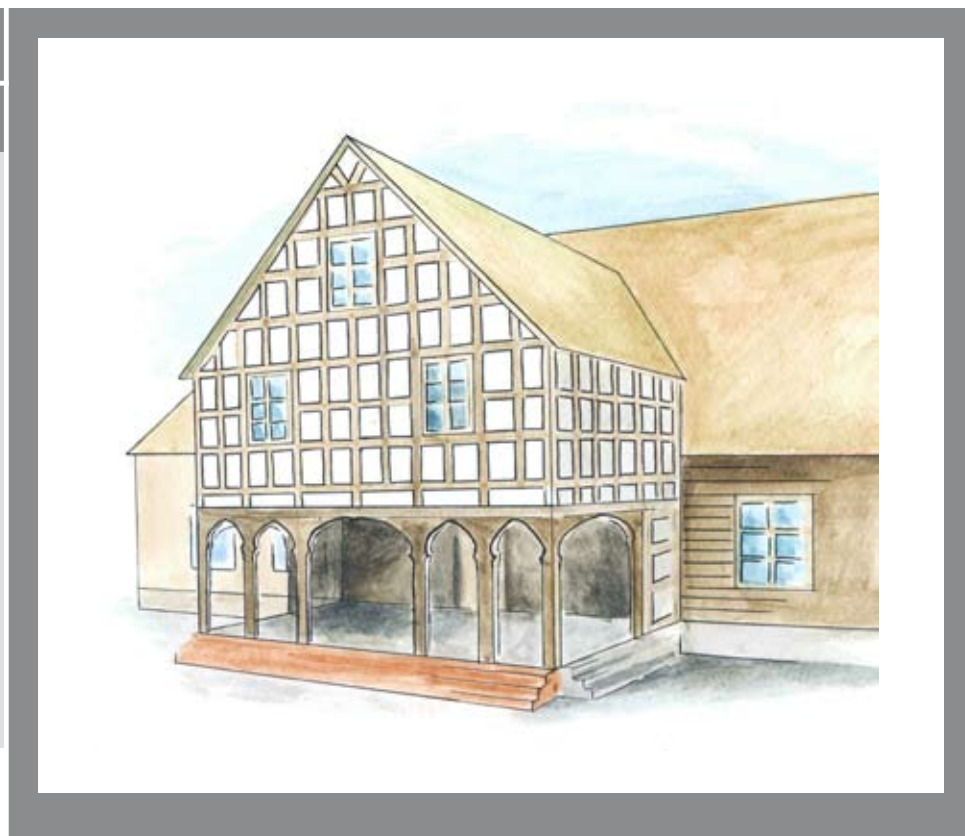
A B C D E F G H I J K L Ł M N O **P** R S Ś T U W Z

PODCIEŃ

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ELEMENTY BUDYNKU

Otwarta przestrzeń w przyziemiu (parterze) budynku, ograniczona słupami, biegnącymi wzdłuż elewacji budynku. W zabudowie miejskiej podcień jest często poszerzeniem chodnika.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S	Ś	T	U	W	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

POKRYCIE TERENU

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ/CZŁOWIEKA

RELACJE POMIĘDZY
PRZEDMIOTAMI

Różnorodne elementy trwale związane z powierzchnią Ziemi, decydujące o krajobrazie danego obszaru np. rzeki, jeziora, lasy, łąki, zabudowa.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S	Ś	T	U	W	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----------	---	---	---	---	---	---	---

POLE

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ/CZŁOWIEKA

POKRYCIE TERENU

Obszar rolniczy, na którym uprawiane są rośliny; powierzchnia uprawna gruntów rolnych.

PORT

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

TRANSPORT

Obszar wodny (akwatorium) wraz z przyległym do niego lądem (terytorium), służący do obsługi jednostek pływających.

Ze względu na funkcję oraz lokalizację wyróżniamy porty:

- handlowe, rybackie, jachtowe, wojenne
- morskie, rzeczne, śródlądowe.

PORT JACHTOWY – służy obsłudze ruchu turystycznego, związanego z żeglarstwem; w zależności od wielkości nazywany portem schronienia, przystanią, portem jachtowym lub mariną.

POZWOLENIE NA BUDOWĘ

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA/URBANISTYKA

Decyzja administracyjna wydawana w odpowiednim urzędzie, na podstawie przepisów prawa oraz złożonego do urzędu projektu architektonicznego i budowlanego, zezwalająca na rozpoczęcie i prowadzenie budowy lub wykonywanie robót budowlanych.

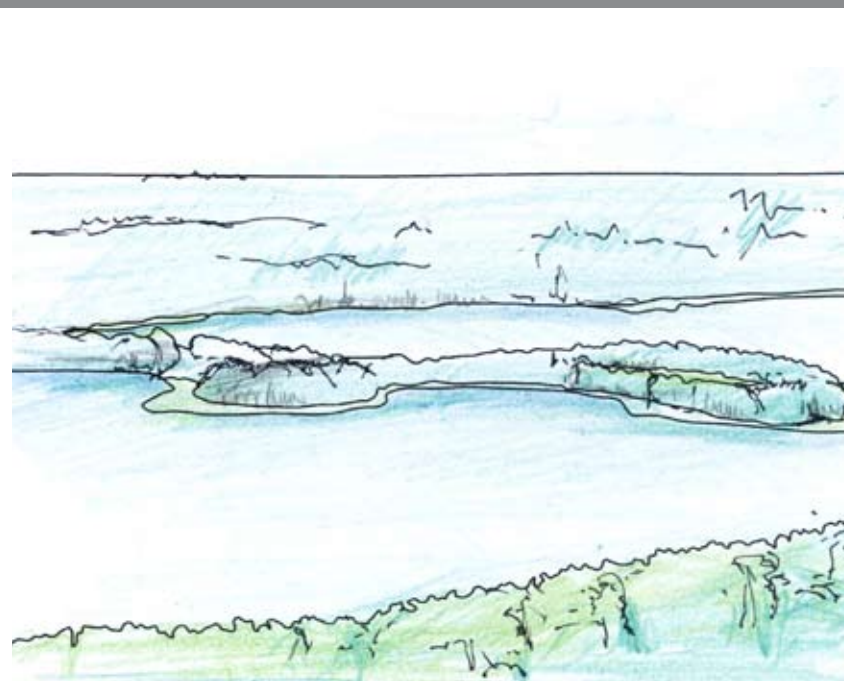

PÓŁWYSEP

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

RZEŻBA TERENU

Część lądu wysunięta w stronę morza lub jeziora, otoczona z trzech stron wodą.

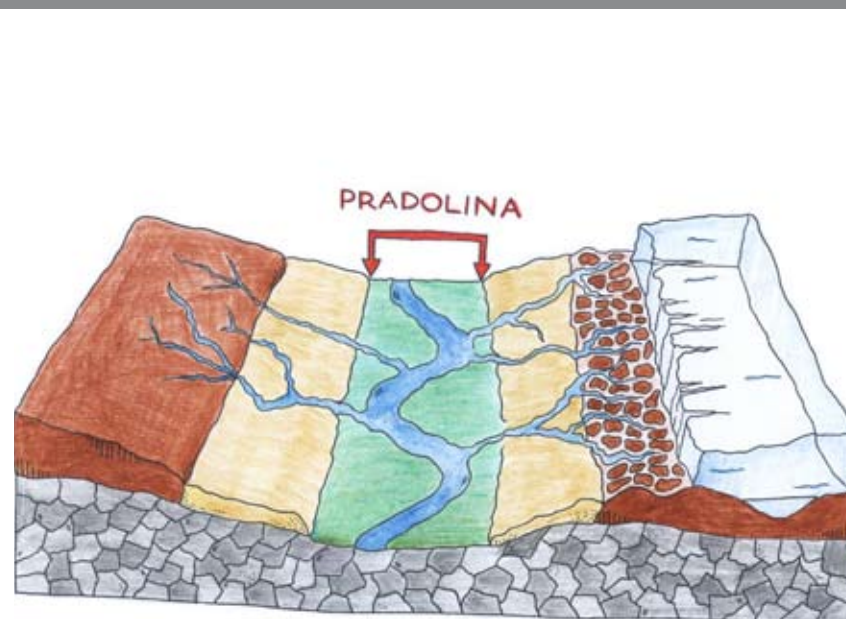
A B C D E F G H I J K L Ł M N O **P** R S Ś T U W Z

PRADOLINA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

RZEŻBA TERENU

Dolina, która powstała w okresie zlodowacenia, podczas erozyjnej działalności wód lodowcowych lub dawna dolina rzeki.

A B C D E F G H I J K L Ł M N O **P** R S Ś T U W Z

PRAWO BUDOWLANE

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

PLANOWANIE PRZESTRZENNE

Zbiór przepisów dotyczących projektowania i budowania. Projekt nowego lub przebudowywanego budynku musi być zgodny z prawem budowlanym, aby budynek otrzymał POZWOLENIE NA BUDOWĘ. Dzięki temu wiemy, że budynek się nie zawali, jest dostosowany do potrzeb użytkowników i pasujący do otoczenia, w którym został zaprojektowany.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S	Ś	T	U	W	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----------	---	---	---	---	---	---	---

PROJEKT

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA

W zależności od fazy projektu rozróżniamy:

- projekt koncepcyjny, w którym przedstawiony jest ogólny pomysł budynku. Zawiera takie informacje, jak: lokalizację obiektu na działce, program funkcjonalny, zewnętrzny wygląd budynku;
- projekt budowlany, czyli projekt, który składany jest do urzędu w celu uzyskania pozwolenia na budowę. Projekt budowlany jest projektem wielobranżowym, który m.in. zawiera: projekt zagospodarowania działki, projekt architektoniczny, projekt konstrukcyjny, projekt instalacji elektrycznej, projekt instalacji wodno-kanalizacyjnej, projekt instalacji gazowej, charakterystykę energetyczną budynku, projekt BIOZ (Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia podczas budowy);
- projekt wykonawczy – szczegółowe rozwiązania techniczne do wykonania podczas budowy.

Projekt architektoniczny to graficzne przedstawienie obiektu (np. budynku), zaplanowane i dokładnie rozrysowane w określonej skali przez projektanta.

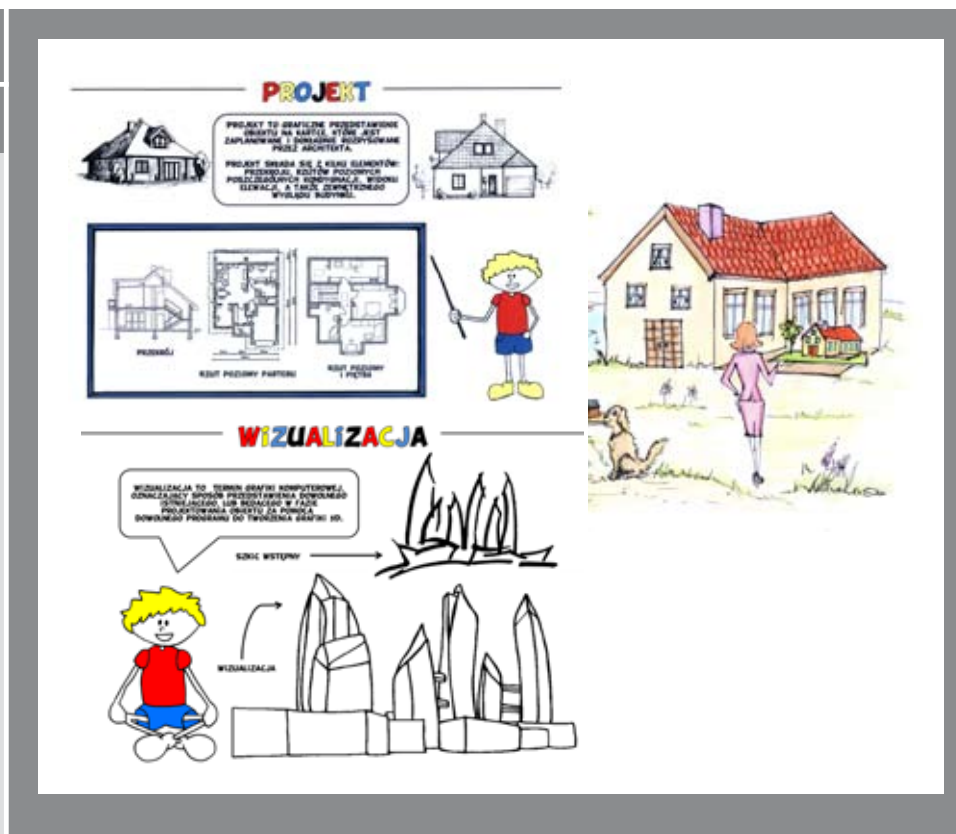
Projekt składa się z wielu rysunków, takich jak: przekroje, rzuty poziome poszczególnych kondygnacji (pięter), widoki elewacji.

Zewnętrzny wygląd budynku przedstawiany jest zazwyczaj w formie rysunku perspektywnego, wizualizacji komputerowej lub makiety.

MAKIETA to miniaturowy model budynku lub kilku budowli, często z ich otoczeniem..

Makiety wykonuje się zazwyczaj, gdy istnieje już projekt budynku, ale jeszcze nie został on zrealizowany. Pomaga to nam wyobrazić sobie jak będzie wyglądał ten obiekt w przestrzeni. Czasem tworzy się makiety całych dzielnic lub miast. Makiety wykonuje się w różnych skalach, np. 1:50, 1:100, 1:500) w zależności od potrzeb, z materiałów takich jak np. tektura, drewno, tworzywa sztuczne.

WIZUALIZACJA KOMPUTEROWA – trójwymiarowe przedstawienie projektowanego przedmiotu lub obiektu, przy użyciu graficznego programu komputerowego.

A B C D E F G H I J K L Ł M N O **P** R S Ś T U W Z

PROJEKT ZAGOSPODAROWANIA DZIAŁKI

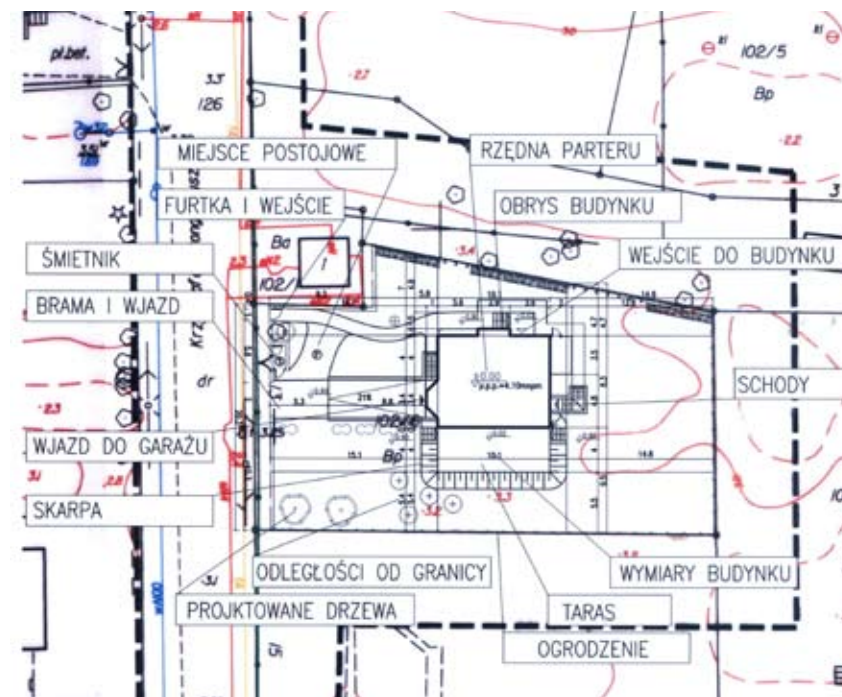
PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Projekt zagospodarowania DZIAŁKI lub terenu sporządzany jest na aktualnej mapie do celów projektowych, która dostępna jest w urzędzie i określa:

- granice działki i jej położenie w stosunku do najbliższego otoczenia,
- obrys i układ istniejących i projektowanych obiektów budowlanych,
- sieci uzbrojenia terenu (elementy INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ) znajdujące się pod powierzchnią terenu, takie jak: instalacje doprowadzające prąd, gaz, wodę oraz odprowadzające ścieki i wodę deszczową,
- układ komunikacyjny: istniejące i projektowane drogi oraz ich wzajemne powiązanie, jak również wjazd na działkę,
- charakterystyczne wymiary oraz wzajemne odległości pomiędzy obiektami.

Projekt zagospodarowania działki jest częścią wielobranżowego projektu budowlanego, który składany jest do odpowiedniego urzędu, w celu uzyskania pozwolenia na budowę.

A B C D E F G H I J K L Ł M N O **P** R S Ś T U W Z

PROPORCJE

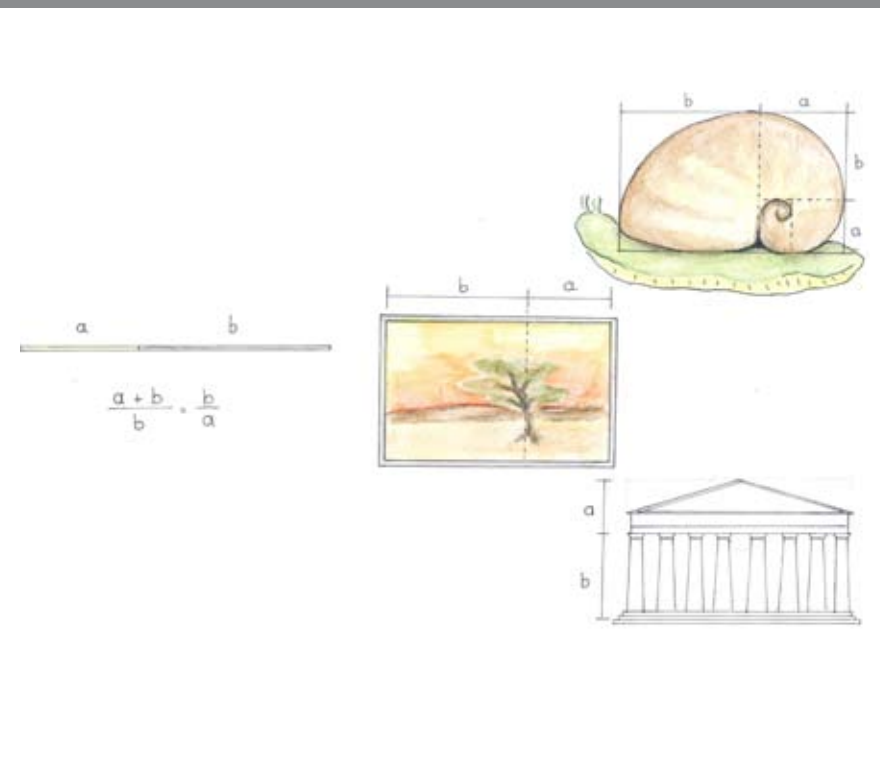
PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA/NATURĘ

RELACJE POMIĘDZY
ELEMENTAMI

Określony stosunek wielkości poszczególnych elementów do całości dzieła oraz relacje pomiędzy nimi zachodzące. Właściwe proporcje tworzą wrażenie ładu i harmonii.

Szczególny przypadek to ZŁOTY PODZIAŁ, czyli taki podział odcinka na dwie części, że stosunek dłuższej z nich do krótszej jest taki sam jak stosunek całego odcinka do dłuższej części.

Złoty podział znaleźć można w malarstwie, architekturze, a przede wszystkim w przyrodzie.

PRZESTRZEŃ

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA/NATURĘ

RELACJE POMIĘDZY
ELEMENTAMI

PRZESTRZEŃ jako pojęcie wieloznaczne, dotyczy różnych dziedzin i najczęściej rozumiane jest jako wszystko to, co nas otacza. W przestrzeni wokół nas znajdziemy elementy kształtowane przez naturę oraz przez człowieka.

Każdy z nas kształtuje przestrzeń dostosowując ją do swoich potrzeb. W związku z tym, jak wygląda przestrzeń decydują wszyscy, którzy w niej przebywają - nie tylko architekci czy urbaniści.

A B C D E F G H I J K L Ł M N O **P** R S Ś T U W Z

PRZESTRZEŃ PRYWATNA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

RELACJE POMIĘDZY
ELEMENTAMI

Miejsce, do którego inni mają ograniczony dostęp - tylko dla Ciebie i Twoich zabawek ;)

A B C D E F G H I J K L Ł M N O **P** R S Ś T U W Z

PRZESTRZEŃ PUBLICZNA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

RELACJE POMIĘDZY
ELEMENTAMI

Wszelkie miejsca w mieście i innych obszarach zurbanizowanych, dostępne dla wszystkich: np. ulice, place, skwery, parki.

Przestrzeń publiczna powinna być bezpieczna, funkcjonalna, dostosowana do potrzeb tych, którzy z nich korzystają oraz estetyczna (piękna).

Przestrzeń pomiędzy publiczną a prywatną, np. plac zabaw, który należy do spółdzielni mieszkaniowej, ale mogą tam bawić się wszystkie dzieci, nazywamy PRZESTRZENIĄ PÓŁPUBLICZNĄ lub PÓŁPRYWATNĄ.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S	Ś	T	U	W	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----------	---	---	---	---	---	---

ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA/NATURĘ

RELACJE POMIĘDZY
ELEMENTAMI

Równowaga to stan, w którym wskazówka wagi nie wychyla się w żadną stronę. Oznacza to, że powinniśmy tak gospodarować zasobami Ziemi, aby zaspokajając swoje potrzeby równocześnie pozostawić ją następnym pokoleniom w stanie pozwalającym na jej dalszy rozwój. Określono zasady, według których powinniśmy postępować, aby Ziemia nie odczuwała w znaczący sposób naszej działalności.

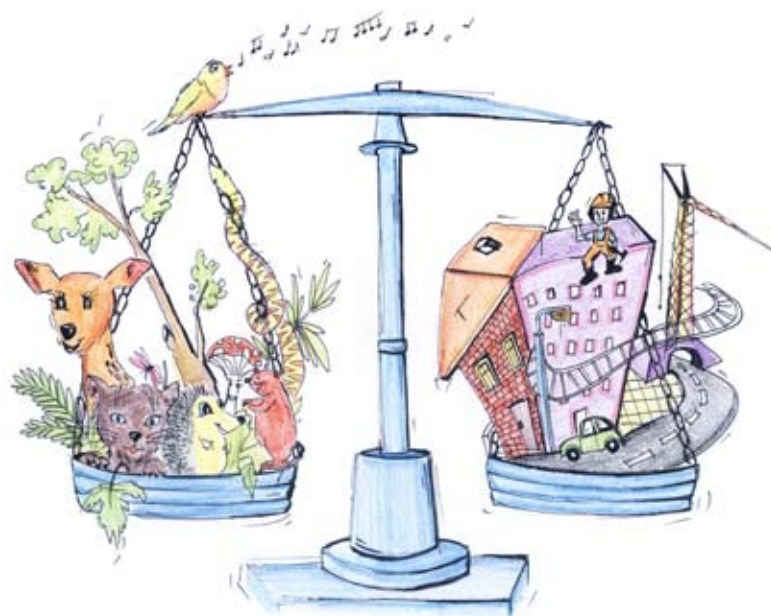
Zasada Pierwsza. Oszczędzaj energię i wodę! Do oszczędzania energii przyczyniamy się np. budując „ciepłe” domy, które łatwo jest ogrzać, wymieniając stare okna na nowe, ale także wyłączając nieużywane urządzenia elektryczne czy światło. Natomiast wody używajmy tyle, ile jest nam niezbędne.

Zasada Druga. Wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii. Odnawialne źródła energii to słońce, wiatr, woda oraz ciepło ziemi. Urządzenia do produkcji takiej energii to baterie fotowoltaiczne, kolektory słoneczne, elektrownie wiatrowe, wodne itp.

Zasada Trzecia. Zasada 3R. Jest to termin pochodzenia angielskiego: reduce, reuse, recycle. Oznacza to, że należy używać materiałów, które można poddać recyklingowi, czyli ponownie ich użyć, a także zostawiać tereny wolne od zabudowy, a wykorzystywać tereny, na których wcześniej coś wybudowano i np. wyburzono.

Zasada Czwarta. Szacunek dla użytkowników. Jest to zasada kształtowania środowiska zdrowego dla człowieka, przy wykorzystaniu naturalnych materiałów budowlanych i wykończeniowych.

Zasada Piąta. Szacunek dla terenu. Zaleca się pozostawić jak najwięcej terenów zielonych. Zieleni oczyszcza powietrze i poprawia jego wilgotność, wpływa na temperaturę i zatrzymuje wodę deszczową. Jej nieocenioną zaletą jest upiększanie naszej przestrzeni! Każdy z nas może zrobić coś dobrego dla Ziemi i przyczynić się do zrównoważonego rozwoju.

RURALISTYKA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

PLANOWANIE PRZESTRZENNE

Zasady planowania przestrzennego wsi i obszarów rolnych, a także nauka o powstawaniu i rozwoju wiejskich form osadniczych.

Ruralistyka to również projektowanie i kształtowanie krajobrazu otwartego.

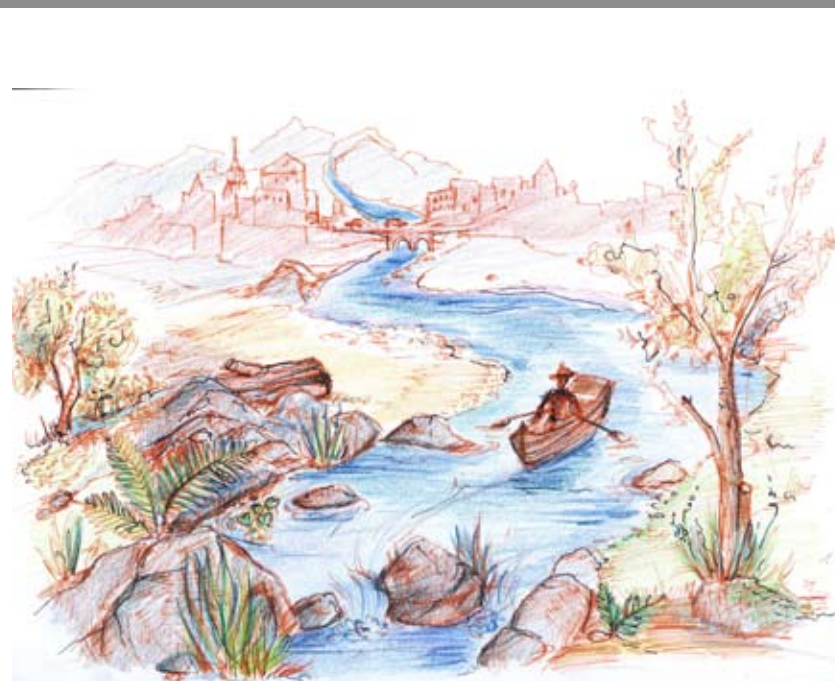
RZKA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

POKRYCIE TERENU

Naturalny ciek wodny wypływający ze źródła, jeziora lub powstały z połączenia potoków, który jest zasilany wodami podziemnymi i opadami atmosferycznymi.

Woda płynie w korycie pod działaniem siły grawitacji.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S	Ś	T	U	W	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

RZEŻBA TERENU

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

RZEŻBA TERENU

Ukształtowanie terenu - kształt powierzchni ziemi, który został „wyrzeźbiony” przez wiatr, wodę, trzęsienia ziemi lub ewentualnie działalność człowieka.

Formami rzeźby terenu są m.in. góry, wyżyny, niziny, oraz doliny.

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R **S** Ś T U W Z

SKALA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA/NATURĘ

RELACJE POMIĘDZY
ELEMENTAMI

Stosunek liczbowy, które informuje nas o ile zmniejszone zostały wymiary na rysunku, projekcie czy mapie, w stosunku do rzeczywistych wymiarów przedstawianego obiektu lub terenu.

STOCZNIA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Stocznia to zakład przemysłowy, w którym buduje się, remontuje, przebudowuje lub likwiduje statki wodne. Stocznia zwykle zlokalizowana jest w pobliżu portu.

Urządzenia stoczniowe, takie jak dźwigi są charakterystycznym elementem krajobrazu.

STYLE ARCHITEKTONICZNE

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA

Oglądając różne budynki można zauważyć, że niektóre różnią się znacznie między sobą, a inne są bardzo podobne. Zbiór cech, które je łączy nazywamy stylem.

Style zmieniały się w czasie, dlatego najczęściej budynki w tym samym stylu pochodzą z jednej epoki.

Charakterystyczne cechy danego stylu często można rozpoznać, przyglądając się detalom architektonicznym.

ŚCIANA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ELEMENTY BUDYNKU

Przegroda budowlana, zazwyczaj pionowa, wydzielająca pewną przestrzeń.

W budynku występują różne ściany, w zależności od:

- funkcji jaką spełniają – ściany nośne, działowe, ostonowe,
- lokalizacji – ściany zewnętrzne lub wewnętrzne,
- użytego materiału – ceglane, żelbetowe, drewniane, z płyt gipso-wo-kartonowych, szklane,
- ilości warstw tworzących ścianę – jednowarstwowe, dwuwarstwowe, wielowarstwowe.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S	Ś	T	U	W	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----------	---	---	---	---

ŚCIEŻKA PRZYRODNICZA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

OCHRONA PRZYRODY

Specjalnie przygotowana trasa dla pieszych, przebiegająca przez obszary, które wyróżniają się szczególnymi wartościami przyrodniczymi. To jedna z podstawowych, aktywnych form edukacji środowiskowej.

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S **Ś** T U W Z

ŚWIATŁO

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA/NATURĘ

RELACJE POMIĘDZY
ELEMENTAMI

Rodzaj promieniowania, jakiego źródłem może być wszystko, co świeci - na przykład słońce lub lampa.

Światło otula rzeczy i nie pozwala im zgubić się w mroku.

TRANSPORT

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

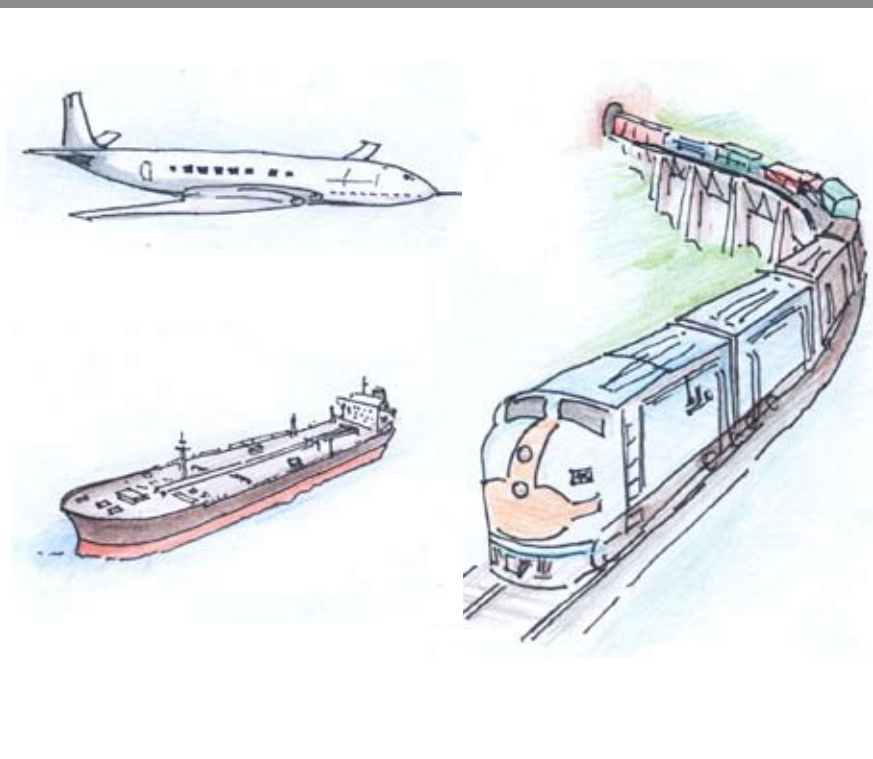
INFRASTRUKTURA

Działalność, której celem jest przemieszczanie ludzi oraz ładunków przy wykorzystaniu odpowiednich środków transportu.

TRANSPORT POWIETRZNY (lotniczy) - przemieszczanie ludzi i towarów drogami powietrznymi, za pomocą samolotów.

TRANSPORT LĄDOWY - przemieszczanie ludzi i towarów po drogach lądowych: w TRANSPORCIE DROGOWYM przy użyciu samochodów (pojazdów kołowych); w TRANSPORCIE KOLEJOWYM po drogach kolejowych, przy użyciu pojazdów szynowych. Transport drogowy dzielimy na indywidualny i zbiorowy.

TRANSPORT WODNY - przemieszczanie ludzi i towarów po drogach wodnych (rzeki, jeziora, morza), przy użyciu jednostek pływających.

ULICA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Droga wytyczona na obszarze zurbanizowanym, w mieście, ale również na wsi, której zazwyczaj nadaje się urzędową nazwę.

Wzdłuż niej często stoją budynki mieszkalne, użyteczności publicznej czy przemysłowe, sadzi się zieleń.

Po ulicy może odbywać się ruch samochodowy i rowerowy, może być ona również przeznaczona tylko dla pieszych.

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S Ś T **U** W Z

URBANISTA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

TWÓRCY/UŻYTKOWNICY

Osoba, która zawodowo zajmuje się planowaniem przestrzeni obszarów zabudowanych, a także rozplanowaniem zabudowy.

URBANISTYKA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

PLANOWANIE PRZESTRZENNE

Dziedzina sztuki i nauki dotycząca planowania i budowy miast, osiedli oraz różnego rodzaju zespołów budowli. To także planowanie zagospodarowywania terenów zgodnie z ich przewidywanym przeznaczeniem, np. na funkcje przemysłowe, mieszkalne, rekreacyjne lub reprezentacyjne.

WIEŚ

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

RURALISTYKA

Zespół budynków mieszkalnych i gospodarczych, których mieszkańcy zajmują się uprawą roślin i chowem zwierząt lub związanych z nimi usługami turystycznymi - AGROTURYSTYKĄ.

Wieś nie posiada praw miejskich.

WNĘTRZE

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA/NATURĘ

RELACJE POMIĘDZY
ELEMENTAMI

Wydzielona przestrzeń, ograniczona przegrodami, służąca określonym potrzebom.

WNĘTRZE ARCHITEKTONICZNE to przestrzeń znajdująca się we wnętrzu budynku, np. pomieszczenie wydzielone za pomocą przegród - ścian, sufitu oraz wyposażona w sprzęty ruchome (meble, obrazy, kwiaty).

WNĘTRZE URBANISTYCZNE w krajobrazie zurbanizowanym (np. w mieście), wnętrzem urbanistycznym może być np. plac, w którym ścianami są otaczające go budynki, a podłogą nawierzchnia placu.

WNĘTRZE KRAJOBRAZOWE - w krajobrazie naturalnym, wnętrzem krajobrazowym może być np. leśna polana, gdzie ścianami są ściany lasu (drzewa), a podłogą trawa.

WYDMA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

RZEŻBA TERENU

Piaszczyste wzniesienie usypane przez wiatr.

Wydmy najczęściej powstają w rejonie wybrzeży morskich oraz na pustyniach.

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S Ś T U **W** Z

WYKUSZ

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ELEMENTY BUDYNKU

Fragment pomieszczenia, który wystaje poza obrys budynku i jest nadwieszony na ścianie zewnętrznej. Zazwyczaj ma własne okno i daszek.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S	Ś	T	U	W	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----------	---

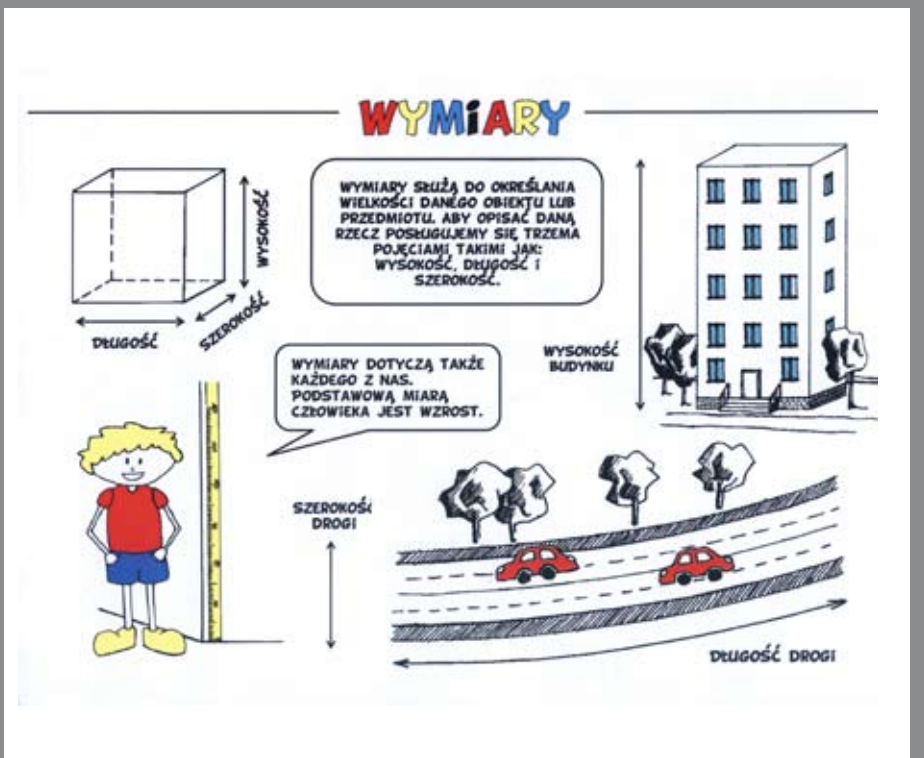
WYMIAR

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA/NATURĘ

RELACJE POMIĘDZY
ELEMENTAMI

Służy do określenia wielkości danego obiektu lub przedmiotu. Aby określić wymiary danej rzeczy posługujemy się trzema pojęciami: wysokością, długością i szerokością. Wymiary podajemy w milimetrach [mm], centymetrach [cm] lub metrach [m].

KUBATURA - objętość pomieszczenia lub budynku mierzona w metrach sześciennych [m³].

ZABUDOWA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA/RURALISTYKA

Zespół budynków tworzących spójną całość kompozycyjną i funkcjonalną.

ZABUDOWA MIEJSKA - wszystkie budynki i obiekty charakterystyczne dla miast, np.: kamienice, sklepy, dworce, biurowce, szkoły, szpitale.

ZABUDOWA WIEJSKA – wszystkie budynki i obiekty charakterystyczne dla wsi - budynki mieszkalne, kościół, szkoła oraz budynki gospodarcze np.: obora, stodoła. Zabudowa wiejska jest dużo bardziej rozproszona niż zabudowa miejska.

ZABYTEK

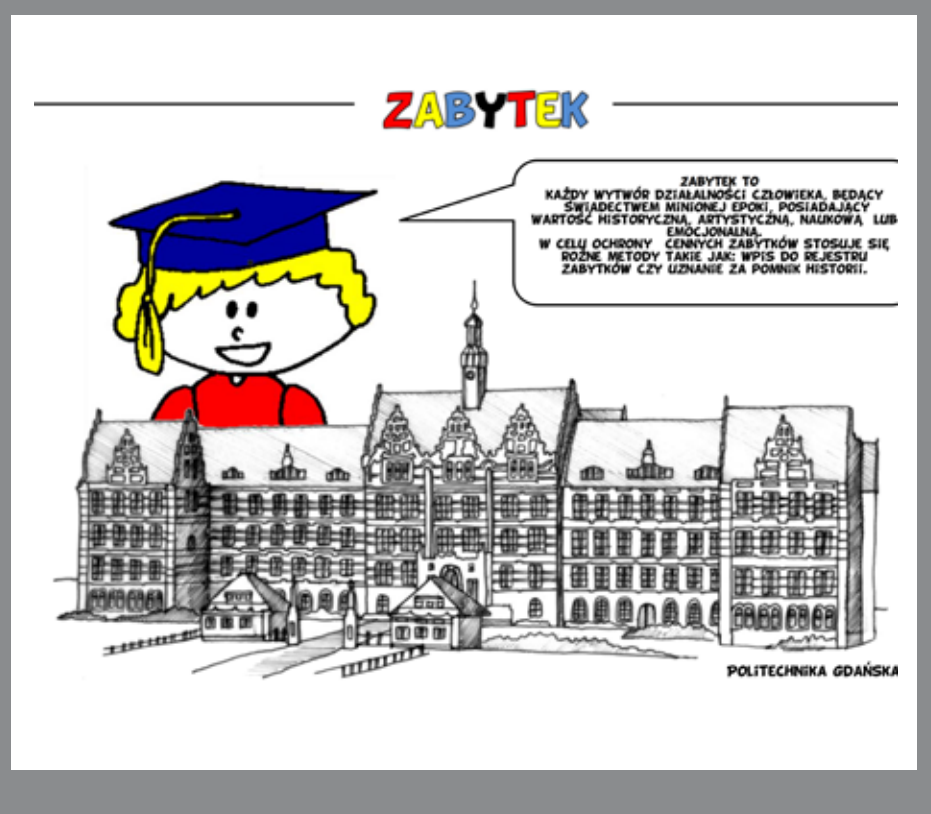
PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA/URBANISTYKA

Zabytkiem nazywamy każdy wytwór działalności człowieka, który stanowi świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia oraz posiadający wartość historyczną, artystyczną, naukową lub emocjonalną.

Obecnie obowiązuje następujący podział zabytków:

- zabytki nieruchome - budynki, części budynków, budowle
- zabytki ruchome, np. obraz, rzeźba.
- archeologiczne – artefakty,
- materialne, dotyczące budownictwa, rzemiosła, sztuki i przyrody
- zabytki niematerialne, np. język.

ZAMEK

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

ARCHITEKTURA

Obiekt warowny, budowany w dawnych czasach, który był siedzibą króla, księcia lub rycerza, chroniący swoich mieszkańców przed atakami intruzów. Była to solidna budowla o grubych murach, otoczona wałem drewniano – ziemnym i/lub fosą. Mury zamku wyposażone były w systemy obronne.

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S Ś T U W **Z**

ZATOKA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

POKRYCIE TERENU

Część morza lub jeziora z trzech stron otoczona lądem.

ZESPÓŁ URBANISTYCZNY

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Zespół budynków tworzących jedną całość kompozycyjną z otaczającą je wolną przestrzenią (rynki, place, tereny zielone, aleje, ulice itp.).

Zespół urbanistyczny może powstać w wyniku realizacji jednego projektu albo w wyniku kształtowania przestrzeni w ciągu dłuższego czasu.

Zespołem urbanistycznym nazywane są także powiązane ze sobą osiedla lub osiedle połączone kompozycyjnie z dużym obiektem architektonicznym.

ZIELEŃ

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ NATURĘ

POKRYCIE TERENU

Pojedyncze okazy lub zbiorowiska roślin, do których należą: kwiaty, drzewa, trawa, a także roślinność morska, np. glony.

ZIELEŃ MIEJSKA

PRZESTRZEŃ KSZTAŁTOWANA
PRZEZ CZŁOWIEKA

URBANISTYKA

Występujące na terenie miasta naturalne i uformowane przez człowieka zespoły roślinności, takie jak: parki, ogródki działkowe, cmentarze czy pasy zieleni i zadrzewienia przyuliczne. Poza funkcjami rekreacyjnymi, estetycznymi i zdrowotnymi zieleni w mieście pochtania również zanieczyszczenia powietrza.

PARK - teren rekreacyjny, przeważnie z dużą ilością zieleni, w tym często zadrzewiony. W miastach ma charakter dużego ogrodu z alejami spacerowymi.

